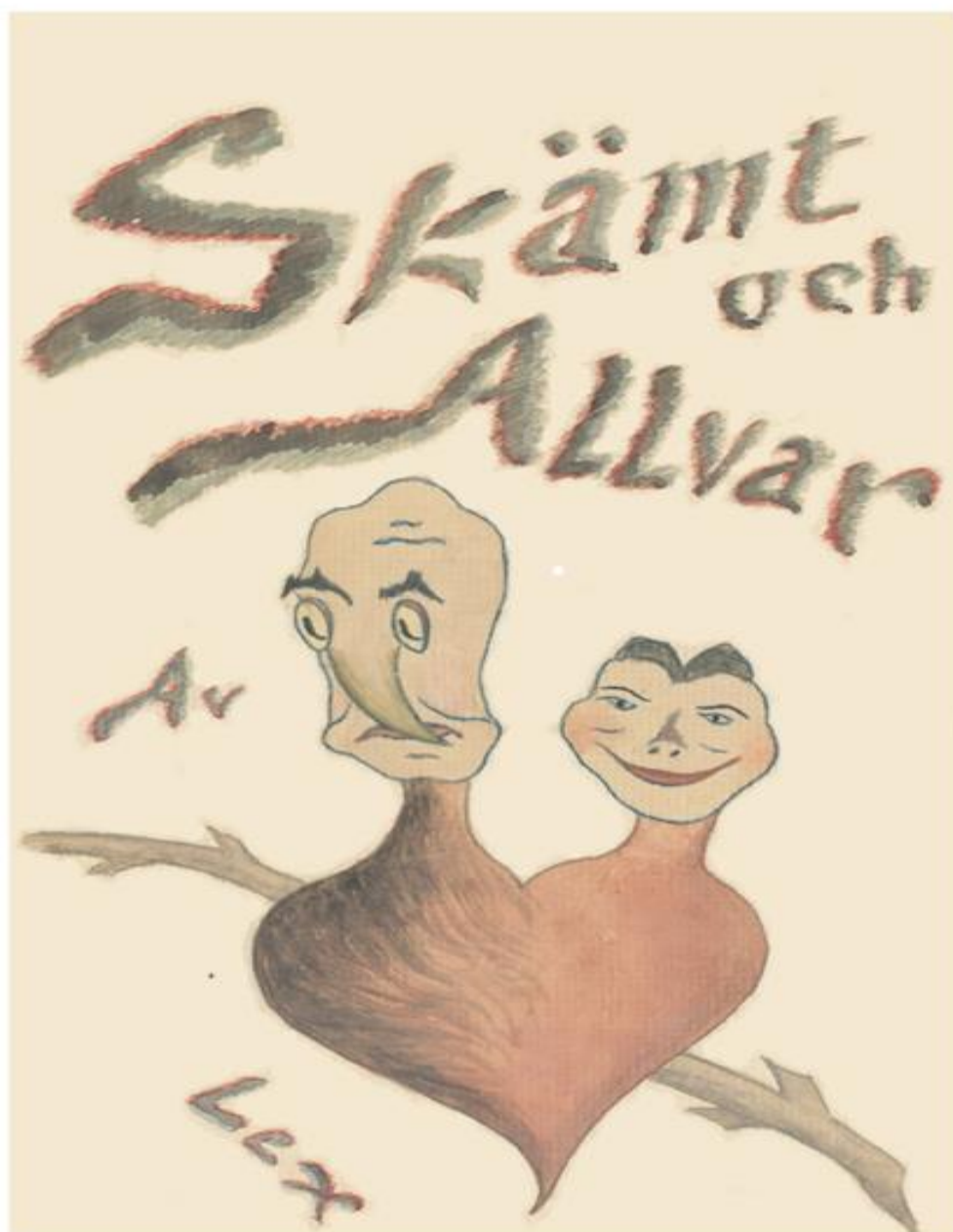

August Persson

filosofen från Avesta samlade
skrönor och berättelser från hembygden

Skämt och allvar

Lars Isheden

AUGUST PERSSON
filosofen från Avesta

SKÄMT OCH ALLVAR

**Skrönor och berättelser samlade
underorstrejken 1909**

Lars Isheden

©Lars Isheden 2023
Tryckt av AB Södermalms Snabbkopiering

örord.

Min farfar August Persson nedtecknade ett antal skrönor och berättelser.

Han ger en fläkt från hur man tänkte och kände under början av 1900-talet. Farfar växte upp i torpet Myrbo vid Norns bruk. Hans far arbetade som kolare och slet med leveranserna till bruket. Senare flyttade familjen till Grytnäs socken utanför Avesta. Farfar blev plåtslagare och arbetade vid Alby klorats fabrik i Månsbo.

I farfars historier kan vi känna hur livet kunde vara under brukspatronernas tid i Norn. Vi kan också få insikter i hur en arbetare tänkte tiden och fantiserade. De stora strejkerna i Avesta och den fackliga verksamheten påverkade honom starkt. Ibland svävar farfar i vilda spekulationer och drömmar. Men jag tycker ändå han har givet oss en intressant fläkt från flydda dagar.

Farfar gick, tillsammans med sin far, tidigt in i nykterhetslogen 179 Linnéa. Den gav ett starkt intryck på honom. Förutom musik, dans och andra kulturella aktiviteter hade logen diskussionskvällar. Där tog man upp alla aktuella ämnen. Det kunde vara vad som helst, till exempel nykterheten, brottsligheten, politik, religion och konflikter privat och i arbetslivet.

Farfar skrev ned sina berättelser under storstrejken 1909, då han var arbetslös. Som berättare kallar han sig Lex.

Hans handskrivna manuskript har bitvis varit svårläst. Jag tror dock att jag gjort en rättvis tolkning.

Jag har här samlat farfars berättelser i en liten bok. Farfars teckning syns som frontbild.

Lars Isheden.

Farfars egna inledningsord till boken var:

Efterföljande rader äro skrivna på korta kvällsstunder efter slutat dagsarbete, då tröttheten och olusten mången gång lagt sig som ett töcken över fantasiens horisont. Då det härmed föres ut i marknaden sker det ej med några höga anspråk, eller i förhoppning att väcka uppseende, utan vill endast intaga en anspråkslös plats bland litteraturens vagabönder, och hälsa dem alltså med ett gemytligt:

- God dag kamrat!

Råttan har icke fött något berg, endast en liten obetydlig mamsell Sladder, vilken brokig som regnbågen fastän mindre vacker står rodnande inför sin kritiska publik och niger och ödmjukar sig och säger:

- Salig är den som icke förargas på mig.

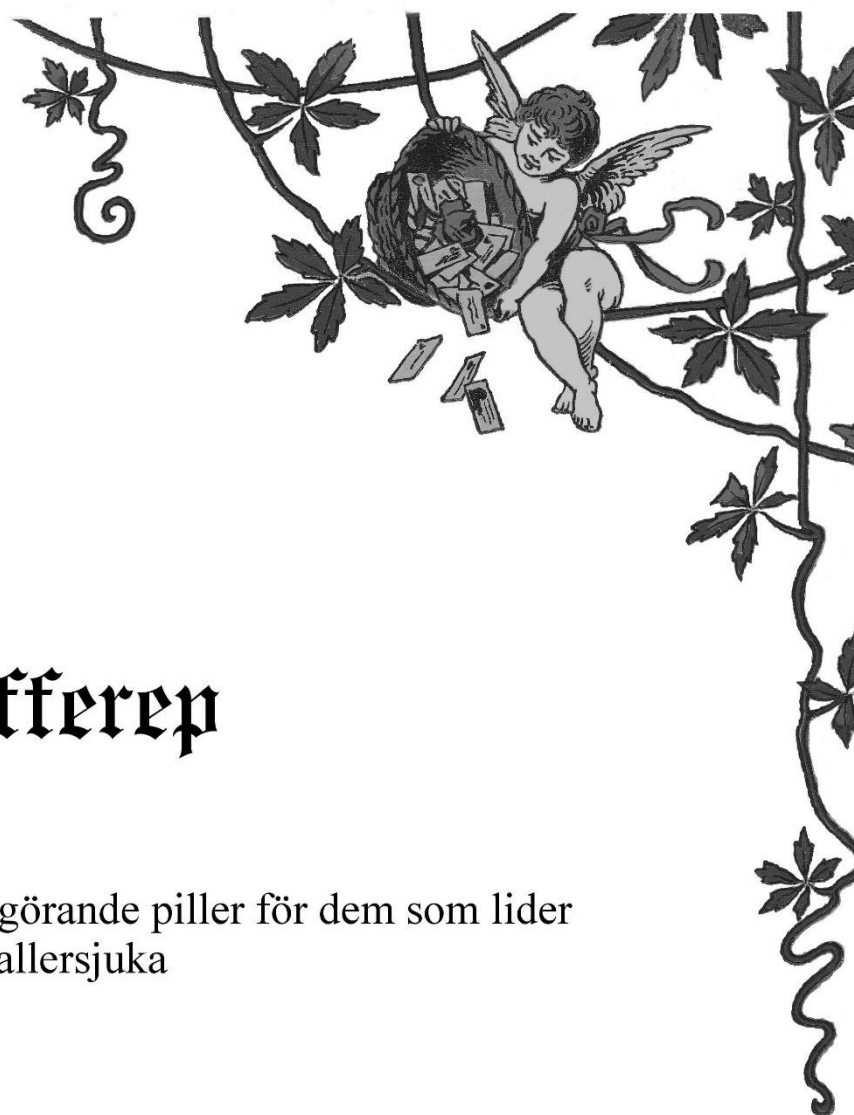
Om någon sparv finner ett sädeskorn bland agnarna, så anser jag min möda belönad.

Lex (August Persson)

1910

Innehåll:

Kafferep.	7
Sagan om riddar Vattendroppe och fröken Snöflinga.	12
Filosofiska betraktelser över kärleken.	16
Ett strå från den stora stacken.	21
Kloka gubbar.	27
Bogislavus Habbanicks tal till bönderna i Getapulien på en nyårsvaka.	33
Jägar Pelles sista rävjakt.	37
Havsjungfruns skyddsling.	40
Då man har otur.	48
Iri Hu eller eremiten på Sierra Morena.	52
Förr och nu.	56
Tidsbild från Ruckelberga.	60
Striden mot barbarerna.	65
Drömmar.	69
Grått blod.	76
En bekännelse på dödsbädden.	81
Stadsbo eller bonde.	87
Hjärtats strider.	94
På ojämn stig.	100
En dröm.	104
Skojare	107
Staden.	116
Det dolda djupet	122
Dusch!	141

Kafferep

Ett välgörande piller för dem som lider
av skvallersjuka

Kafferep

Bland alla de tusen sinom tusen oklanderliga gentlemän och väluppfostrade damer, vilka jag hoppas kommer att läsa dessa rader, undrar jag just hur pass många det är som varit med om ett ordentligt kafferep?

Inte ett sådant där kafferep inom släkten, där fastrar och mostrar och storsystrar med åtföljande barn och blomma intill tredje och fjärde led, som det stå i katakesen, äro församlade och där samtalet rör sig om småttingarnas födelsedato och tandsprickning. Om den ena babyn säger mamma tydligare än den andra, att Johan växer en hårsman fortare än Petter. Nej, jag menar ett riktigt ordentligt, gammaldags kafferep, en sådan där tillställning som varken förgängelse eller nya moder tycks bita på.

Ett kafferep, med ett kaffe starkt och fränt som nybränd trätjära, och färska bullar och sockrade kakor, och påtår och tretår och skvaller och prat i det oändliga. Ett kafferep, där ett helt kotteri av ärevördiga fruor, gamla matronor och ondsinta käringar ideligen sladdra om varandra, så att luften blir tjock och kvävande som röken från en kolmila, och där nästans goda namn och rykte ej är värt mera än en aktie i ett brännvinsmagasin i Säter.

Jag har en gång haft den lyckan, eller kanske rättare sagt den olyckan, att vara vittne till dylik orgie, och fastän det var ganska lärorikt har jag litanian i min psalmbok med blyerts gjort följande tillägg: "För krig och örlig, för hunger och pest, för elaka käringars kafferep, bevara oss milde Herre Gud!"

Händelsen försiggick i en undangömd kråkvinkel ute på rama bondlandet, som vi i brist på bättre kalla Skvallerbo.

Själva valplatsen är en rymlig vardagsstuga, ett sådant där allmogerum, som användes både till matsal, sängkammare, konversationssalong och bryggstuga, med små blomsterfyllda fönster och en möblering som skulle kunnat fröjda hjärtat på en antikvitetshandlare. I den öppna spisen, vilken av utseendet att döma tycktes vara uppförd under den gryende vikingatiden, ångade en väldig kaffepanna och så nära därintill som det lät sig göra, satt en stor, gulfläckig katt och betraktade, förmöjt spinnande, sin omgivning.

Omkring det gamla, maskstugna fällbordet, sutto mor Larsson, madam Svensson, Göranssons Karolina och Petterssons båda 32-åriga efterkälksflickor och mor Jansson och änkan Jönsson och vad de nu alla hette. Jag själv satt innanför i en skrub, till hälften skaffereri, till hälften pigkammare och där för övrigt all möjlig gammal bråte var invräkt. Efter verkställd inventering, hade jag i spegellådan till pigbyrån funnit en blyertspenstump samt långkatekes, och osedd av alla argusögon, försökte jag numed en ihärdighet som skulle hedrat en bättre sak, rita av madam Svensson i profil på katekespermen. Hennes haka var spetsig och krokig som en turkisk sabel, och näsan vanpryddes av en otäck vårta, som nästan liknade ett med renmossa överväxt jättekast.

Jag hoppas herrskapet förstår att jag på den tiden, när jag gjorde dessa iakttagelser, befann mig i min slyngelålder, då man i allmänhet inte hyser någon vidare respekt för vare sig gråa hår eller böjda ryggar.

Jag vet inte vilken tretår i ordningen gummorna voro i farten med då madam Svensson, till min stora förtret gjorde en frontförändring, så att nacken blev vänd mot dörrspringan, just som jag, med några energiska drag kring munnen, tänkte avsluta min teckning. Nu stod hon där på katekespännen, vid sidan av den stränge Luther, med slöa, intetsägande drag, och mina bemödanden att rita ur fantasien ville inte riktigt lyckas. Dock voro näsan, hakan och fram förallt vårtan så naturtroget efterbildade, att alla som kände originalet måste erkänna tecknarens överlägsna talang.

Det enda som oroad mig var vad Luther skulle tänka om sitt påflugna sällskap. Men jag tröstade mig med att han väl i den här knipan fick dra sig till minnes sitt allbekanta yttrande på riksdagen i Worms: "Här står jag och kan inte annat etc." Försiktigt gömde jag långkatekesen i ett av pigans omodärna klädningsliv, och smög mig fram till dörrspringan, där jag uppfattade ett och annat lösryckt fragment av den häglösa svadan runt kaffebordet.

- Varför är inte mor Maja Greta här? hörde jag mor Larssons gälla diskant gnälla, så fort jag lagt örat mot dörrspringan.
- Tacka ni er skapare att hon inte är här! säger änkan Jönsson ögonblickligen. Den där leda skvallertackan kunna vi gärna undvara. Det är då ett sannskyldigt elände att vara på Gräsåkra och dricka hennes cikoriavatter.
- Har ni sett hur hon hänger på sig bjävs och paltor, som hon antagligen får från någon lumpbod? högg Lina i Grodkärret in. Hon ser ju ut som en utspökad namnsdagsgubbe.
- Hon går inåt med tårna som en duvhök, pep någon vid andra ändan av bordet.
- Och barnungarna hennes, de äro då jämt trasiga, snoriga och smutsiga. Småväxta som drängar och svartögda som tattarungar.
- Det är nog inte så fritt med en del av dem, så mycket slödder som håller till i Gräsåkra. Min Nicklas sa en gång att han sett.....
- Tyst! Tyst! När man talar om trollet så är det i förstugan. Hon håller sig nog med då det gäller att få till bästa. Se bara så hon lyfter på underkjolen!

Jag hade för länge sedan tappat bort vem, eller vilka som förde ordet, och kunde endast med största svårighet följa med i vändningarna.

Så hörde jag dörren gnissla olycksbådande på sina rostiga gångjärn, och Maja Gretas fylliga gestalt seglade in.

- Goddag! Välkommen! Roligt att du äntligen tittar hit! Var i all världen har du hållit hus så länge?
- Jaså, du har varit in till Mina i Skotslättstorpet. Nej men vad säger du, är hon på det viset nu igen? Ja jag säger då bara, att om någonting sådant hänt i min ungdom så hade densamma blivit basad med mjukt björkris både fram och bak. Att hon inte skäms! Att hon inte vet ett enda levandes hut!
- Ta för dig av kakorna Maja Greta! Det är ingen granlåt, bara rätt och slätt ända fram. Gott kaffe säger du? Det är inget kaffe alls mot det jag fick hos dig i söndags. Det var kaffe det, gott och strakt som cognac!
- Vad säger du? Skyller hon på din Maurits? Å en sån rävhona! Liksom han skulle extimera den där sjåpiga Mina! Nej det kan hon då inte inbilla en enda kristen människa.
- Varför tar du dig inte av kakorna, kära Maja? Och varför har du inte barnen med dig? Det är då en sann fröjd att se hur snygga och väluppfostrade de äro.
- Ämnar hon stämma Maurits? Tar hon modern till vittne? Ha, ha, ha! Kunde just tro det. Hon har nog inte varit bättre själv, den lipsillen. Skada bara att hon är jävig som vittne.
- En endaste liten sjutår, kära, rara mor Maja Greta.
- Ja ungar kunna de skaffa till världen fastän de aldrig ids göra ärligt rätt för så mycket som en tallrik vattvälling. Och vi, som hela vårt liv fått knoga som dragoxar och slita en hund dygnet runt, vi måste lägga hyende under lasten, (uppmuntra missbruk), som prästen säger, och uppehålla sådana där slynor med fattighjälp. Är det inte en himmelsskriande orättvisa? Ha vi inte rätt att bedja Herren förgöra skökorna från jorden?
- Ska ni gå hem nu flickor? Väntar pappa? Asch, låt ni Pettersson vänta.
- Drick då åtminstone en endaste liten åttatår till! Inte? Nå adjö då. Vi träffas väl om lördag hos Kvast-Lotta. Adjö, adjö!

Åter gnällde dörren, ungefär som när en kyrktjuv vrider om dyrken i det rostiga låset på sakristians silverkista, och åter börjar ordflödet, grymt och obarmhärtigt, som svavelregnet över Sodom och Gomorra.

- De där stackars flickorna de bli då aldrig gifta och det är då sannerligen ingenting att undra på. Trettiofå år, men de ser ut att vara minst fyrtio. Håret är ju stripigt och rött som en torr enbuske och hyn liknar en hårt kryddad kumminost, för att inte tala om händerna, röda och valkiga som på en hamnbuse.
- Tycker ni inte man kan spricka av förtret då såna där fågelskrämor börjar skryta över sin dygd? Liksom den någonsin skulle kunna komma i fara. Åh nej, med deras utseende kan man nog vara lugn för att ingen karl närmar sig i några som helst avsikter, och det är då nästan värre än allt annat. Stackars, stackars flickor! Att aldrig för ett enda ögonblick få leva livet. Men för all del ursäkta mig! Här sitter jag och pratar och ser inte att grädden är slut. Vänta bara tre röda minuter så springer jag ner i källaren efter mera.

Så fort värdinnan avlägsnat sig föll samtalet in i en ny fåra.

- Det var då alldeles onödigt av henne att löpa ut efter mera mjölkvattenskvammel. Jag har ont i magen av det jag redan fått.
- Alldeles som jag. Det är ju gräsligt att truga i sig sån här smörja. Vete katten hur hon diskar sina mjölkkärl. Jag tycker det smakar ladugård av grädden.

Längre fram kom man inte, ty nu dök värdinnan upp mitt ibland dem.

- Ett farligt besvär mor Stina gör sig för vår skull. Den som bara hade råd att bjuda sådan kaffegrädda. Tjock och seg och söt och god är den, så att kaffetåren lägger sig som svinister kring hjärtroten
- Nej för all del, koka inte mera kaffe, snälla mor Stina. Jag måste hem nu till gubben min, annars dör väl den kraken. Vet ni, att för än han gör eld och kokar sig en potatisgryta eller steker sig en sill, så tror jag bestämt han svälter ihjäl. Allting skall jag sticka i händerna pån, och allri nånsin bär han in en vedsticka eller en spann. Jag önskar inte mera än att han hade Lovisa i Månskensberga till käring. Hon kan lära karlarna göra rätt för sina byxor hon. Ni skulle bara ha hört hur hon läxade upp sin Karl August en gång i våras, då jag var dit med ullsaxen, som jag lånade när gumsen dog.
- Lovisa och jag höllo just på att dricka en kaffetår då Karl August kom in från åkern, där han hållit på med dikning av en rågräda. Fram från dörren tordes han ej gå, men nog ryckte det i mungiporna pån, när han såg hur vi smörjde kråset med stora långa saffransbullar. Till sist bad han få en byxknapp isydd.
- Du vill ha byxknappar isydd, men du vill inte skrapa av dig leran om fötterna innan du går in, ditt syndiga åbäke, sa Lovisa. Sy du i dina byxknappar själv, så får jag göra. Men först går du ut och ger grisen dricka, och stå inte här och snålas, det enda du får blir ändå bara att slicka dig om truten August, sa hon.

August lommade iväg ut till grisen han ock kom igen i bara strumplästerna och började leta efter nål och tråd. Hur det var hittade han inte på någondera delen och så frågade han Lovisa var nålen var.

- Håll reda på nålen din slarver, så vet du var du har den, snäste Lovisa. Du är sannerligen tillräckligt gammal att sköta dig själv. Om du hade så mycket förnuft i din träskalle som ett vanligt kålhuvud, så borde du väl vara tacksam för att jag hyfsar och ser efter dina barn. Men du ville förstås att jag skulle bära dig på armarna och sjunga vaggvisor för dig och låta dig rida ranka på mina knän, va?!
- Är det inte dina barn lika mycket som mina? dristade August sig att invända.
- Vafalls! Kanske jag skall ha skulden för att ungarna kommit till världen? Akta dig August så jag inte nyper till dig med stövelknäkten! fräste Lovisa. Packa dig nu ut på åkern och arbeta och stå inte här längre och lukta över mitt kaffe din odiskade snusbutelj.

Nu var det slut med min motståndskraft. Mitt blod isades av fasa, liksom Belsassars då han såg eldskriften på väggen, och jag kände att någonting måste göras snart, om jag ville rädda min själ indan den eviga plågan. Ty i denna atmosfär av elakt förtal och giftigt skvaller skulle till och med en så upplyst varelse som den heliga Birgitta varit likt ett rö för vinden.

Mitt unga, känsliga sinne var upprört i sitt innersta, och jag smög mig ut genom fönstret bort till mitt hem, där jag under natten i hårresande drömsyner tyckte mig förflyttad till underjordens regioner. Genom John-Blunds måleristiskt färgade glasögon såg jag Horn-Per i hela sitt skräck injagande majestät, med vana händer reglera ugnarnas värmeledningar. I en stor basin såg jag flera av svunna tiders mera bemärkta män, såsom Ingersåll och Voltaire, vilka i broderlig sänja summo omkring vid sidan av Judas Iskariot och många, många andra, i ett hav av hälsosamma svavelångor.

Sagan om riddar Vattendroppe och fröken Snöflinga

En naturhistorisk skildring för stora
barn

Sagan om riddar Vattendroppe och fröken Snöflinga.

Djupt nere i de ynderbara grotterna på Atlantiska Oceanens botten levde riddar Vattendroppe sitt lugna liv i endräkt och samförstånd med sina millioner bröder. Trycket på 4000 meters djup generade dem icke, och längtan efter omväxling fanns ej till i deras fridfulla sagovärld. Någon gång kom en främling på besök, ditförd av svaga havsströmmar, och vattenkoloniens medlemmar lyssnade alltid med nyfiken undran till dennes berättelser om sin äventyrliga färd genom jord, hav och himmel.

Det var vid ett sådant främlingsbesök som riddar Vattendroppe blev bekant med fröken Snöflinga. Hon berättade honom om höga fjäll och väldiga glaciärer. Om solens varma strålar, om månens bleka silverskiva, om stjärnhimmels överjordiska härlighet och om norrskenets flammande brand.

- Och varifrån kommer du då, prinsessa, som sett så mycket vackert? frågade Vattendroppe.
- Jag kommer från ett land, som ligger långt upp mot den norra polen. Det kallas Sverige, och den som en gång känt en fläkt av det landets lugna, hemtrevnadsmättade natur, och varit i beröring med själva kärnan av dess redliga bebyggare, han är själv ett stycke onatur, om han ej känner skilsmässans smärta,
- Varför förblev du då ej evigt i detta sköna land, som du så högt prisar?
- Jag är ingen enstöring som du. Jag är en flyttfågel, som ibland svävar omkring på åskmolnets mörka vingar, ibland på havets omätliga vidder eller virvlar omkring i vattefallets yrande skum. Ena dagen ligger jag som en sexuddig stjärna på fjällets branta sluttning för att kanske den andra lyssna till Näckens vemodfulla melodi på en klarblå skogstjärns glittrande böljor, Ständigt nya bilder och nya intryck från de särskilda provinserna i mitt stora, härliga fädernesland, hela dess vida världen.
- Berätta något från dina irrfärder, bad Vattendroppe.
- Gärna det, men vad skall jag börja och vad skall jag sluta? Hågkomsterna från mina resor likna regnbågen, de äro alltid vackra. Se här några rader, nedskrivna på det senaste bladet i minnenas stora dagbok.

Klädd i min favoritdräkt virvlade jag omkring i yrande dans över de nordiska fjällen. Jag flög fri och obunden omkring på stormens starka vingar, och när jag tröttnade på leken, slog jag mig till ro på södra sluttningen av Städjan.

Vilken stämningsfull syn för mitt poetiska sinne! Meterdjup låg Bores vita mantel över fjället, en ren dräkt av gnistrande kristall, där också jag fick en plats. Visserligen icke bland juvelerna i diademmet, som pryder dess hjässa, men väl i ett veck av dess böljande mantel. En hel vinter låg jag där i vila och blickade upp mot de gråa molnen. Om natten försökte jag räkna vintergatans tindrande stjärnor, vilka blickade mig tillmötes ur oändlighetens fjärran, och om dagen beundrade jag den allvarsamma furuskogens rimfrostprydd grönska.

Vårsolens strålar förvandlade mig till en vattendroppe, och genom en bergbäckens branta strömfåra letade jag mig ned i Dalälven, som i sin tur förde mig ut i Siljan, den första stationen på min färd mot havet.

Oförgätliga Siljan! Att rida omkring på dina svala böljor, att göra ett besök i sjöjungfruns hemlighetsfulla gemak efter att vaggas till ro bland näckrosorna på dina leende stränder vid Mora, Rättvik och Leksand, och att stifta bekantskap med dess rättframma, hjärtegodas folk, se där några korta intryck från den vrå. som för en tid kom mig att glömma zigenarblodet i mina ådror, och i vars fridfulla sköte minnet ännu gärna vilar ut.

Snöflingan tystnade, och en dallring av längtan gick genom hennes späda gestalt.

- Fortsätt bad Vattendroppe. Berätta hur du kommit hit!
- Dalälven sög mig ånyo, liksom bläckfisken suger sitt byte. Jag fördes sakta framåt genom skogar, dalar och åkerfält. jag gjorde muntra kullerbyttor bland laxar och timmerstockar, och hjälpte mina syskon att vrida turbinerna runt forsarnas industrianläggningar.

Men vad Dalälven lyckas stjäla från Siljan, det måste hon återbetala till Östersjön. Och liksom solen sjunker vid västerns synrand, då dagen är slut, så sjönk också jag i havets moderliga sköte, då min alltför korta utflykt över Sveriges urgamla fjäll och leednde insjöar var tillända.

Jag förbigår min resa genom Östersjön, Öresund, Kattegatt, Skagerack, Nordsjön och Engelska kanalen. Du är ju en havets son. Du har sett det i storm och i stiltje. Du är en atom i jättens väldiga grundstomme, hans fasta skelett, och du känner säkert hans stämningar, känsloliv och egenheter bättre än jag, som blott utgör luften, den han för ett ögonblick andas in för att därpå strax återge friheten.

- Du kan ha rätt, svarade Vattendroppe. Men, efter vad jag nu hört om dina resor, skulle jag gärna vilja följa dig ut i din underbara värld, Tror du, att jag hittar vägen?
- Du behöver ej frukta att komma bort, min ärevärdige eremit, svarade Snöflinga skrattande. Du följer solens strålar, vindarnas sus och det lutande planets oomkullrunliga lagar. Njut av den fågring varje plats bjuder på och lev i obekymrad lycka, det är allt.

Så tog Vattendroppe farväl av sin gamla kamratkrets och följde Snöflinga upp mot havsytan. Solen stod i zenit och brände hett mot vågorna, uppsugande millionen och åter millioner vattendroppar mot söderns djupblå himmel.

Snart befunno sig även riddar Vattendroppe och fröken Snöflinga i ett nytt stadium av sin tillvaro. Upplösta i en fin ånga svävade de likt frigjorda själar upp mot skyn, sökande solens bländande eldhärd. Men jorden är för klok hushållarinna att skänka bort något av sina barn, och, när luften vid tillräcklig höjd blev tunn och kylig, fingo resenärerna erfara begränsningen av sina vingars bärkraft.

Men o, vilken färd! Samlade i ett lätt moln seglade de hän över Spanien och Frankrike, och ständigt upprullades nya naturscenerier, vilka tävlade med varandra i hänförande behag.

Allt fler och fler vattendroppar samlades tillhopa. Allt väldigare och väldigare blev molnet. I Alpernas kyliga luft fröso ångorna tillsammans i vackra iskristaller och föllo ut som snö över fjällen.

Riddar Vattendroppe var förtjust, dels över sin splitter nya dräkt och dels över den storslagna tavla alplandskapetn erbjöd. Så långt öget kunde skönja syntes djärva fjällspetsar och taggiga bergkammar, nakna eller höljda i snö. Djupt nere i dalsänkan letade sig en klarblå vattenstrimma en ojämn väg fram mellan fjällryggarna och revs sönder mot stenarna i yrande skum.

Luften var så märkvärdigt genomskinlig här uppe. Riddar Vattendroppe kunde med lätthet urskilja alpernas majestätiska konturer långt bort mot Schweiz, där de brunno i guld, silver och purpur, allt efter som morgonrodnaden bredde sitt magiska roseskimmer över nejden. Det var ett levande färgspel mitt uppe i ensamhetens rike, där endast en sovande alpy vittnade om att människor även här genom idog strövan kunde avtvinga naturen sin bergning.

Tiden rann fram lugnt och stillsamt som sanden i ett timglas, och för varje dag lärde sig Vattendroppe och Snöflinga allt mera beundra de särskilda karaktärsdragen hos både natur och folk. Liksom den gigantiska bergskedjans vita spetsar höjde sig över molnen, så strävade också albornas känsloliv mot en högre värld. Enkla och djärva men alltid med en from förtröstan till skaparrens milda försyn, både då bråddjupet lurade vid den slippriga vägen och då lavinen hotade att begrava deras hyddor under sin förhärjande framfart. Mitt uppe i naturens storhet ha de ej glömt sin egen litenhet, och mången bönesuck på rena vingar hembär deras lovsång till världsalltets själ, vilken utarbetat varje datalj så noggrant i skapelsens underfulla ur värk och givit varje atom sin särskilda bestämmelse och utvecklingsmöjlighet. Men, liksom fjället hänger sig fast med roten vid jordens fasta kärna, så häger också alpbons flärdfria sinne fast vid sina fäderneärvda sedvänjor och urgamla berg, och därför kunde ej riddar Vattendroppe och fröken Snöflinga alltid leva i gemenskap med dem. Solen förde dem åter bort på nya vägar och tvingade dem att byta såväl vistelseort som gestalt.

Den gången bar det av genom dalgångarna mot ön, vars vackra stränder lockade och drog i oemotståndlig, tjuskraft. I den av skalder besjungna, ”oförlikneliga blåa Donau”, blandades de samman med bröder och systrar från Tyrolen, Bayern och Österrike. De gästade Wiens glada innevånare och drucko tremännings med Ungerns förmöjsamma fåraherdar. De bildade med sitt vattenbälte en naturlig gräns mellan Rumänien och Bulgarien och slungades slutligen ut bland Svarta havets böljor.

Från Svarta havet låg vägen öppen genom Bosporen och Marmarasjön ut i Medelhavet. De gjorde en kort visit hos världsmoeran vid Gyllne hornet, men längtan efter Greklands öar drevo dem snart bort från krämarföljet i basarerna, bort till öarna i grekiska arkipilagen, vilka lågo kringströdda i Medelhavets vatten som rabatter av äkta rosor på en daggrisk gräsmatta.

Det var en lycksalighetens bröllopsresa från land till land, från stad till stad. De besökte alla de undersköna platserna vid Italiens, Frankrikes och Spaniens kuster. De följde gondolernas ljudlösa förd genom Venedigs, av marmorpalats kantade vattengator. De njöto av en solnedgång vid Capri och en månskensnatt vid Marseille, och vilket vimmel av vattendroppar, och vilket sorl av röster för dem som förmå tyda deras viskning! Från Bosporen kommo Don, Dnjeper, Dnjester och Donau, Från Italien Po och Tibern. Från Frankrike Rhone. Från Spanien Ebro. Från Egypten den väldiga Nilen. Alla dessa stora floder jämte ett oräkneligt antal bäckar och strömmar från Europa, Mindre Asien och Afrika föra ständigt nya resenärer till Medelhavets marknadsplats, ej att förglömma den tribut Atlanten får lämna genom Gibraltars sund, och alla ha de sin särskilda historia att berätta om länder och folk.

Och åter brände solen, och åter begynte färden. Denna gång bar det av över Arabien, Persien och Indien hän mot Ceylon, där Vattendroppe och Snöflinga under blix och donder stöttes huvudstupa ned i en snöhåla på slutningarna av Adams pik. Nu önskade de en stunds vila och sökte djupet. En svag virvel grep dem och förde dem in i en mörk gång, som buktade och krökte sig och trängde fram genom klippor och jordlager, likt en orm i ett stenröst eller en gång under ett munkkloster. Det var en underbar resa i det fördoldas rike, där de kyldes utan att frysa och luttrades, tills de blevo rena och blixtrande som slipade diamanter.

När de nästa gång sågo ljuset var det i en porlande källa, vars friska nektar sprang fram i ett teplantage. Vi källans brädd stod en av plantagets brunhyade tjänare och vederkvickte sig. Vattendroppe och Snöflinga uppfångades i en lerskål, tryckte en flyktig kyss på infödingens torra läppar och cirkulerade en stund runt i mjuka, varma kanaler, framprässade av hjärtmuskulaturens rastlösa slag, tills de efter fullgjort värv sipprade fram genom huden i form av två svettddroppar och uppfångades av solen.

Och så seglade man åter på vindarnas sus mot nya land och nya öden. Denna gång besökte de Söderhavsoarnas kanibaler och styrde kurs mot det hemlighetsfulla Australien. Här föllo de ned på en förtorkad slätt, vars solbrända jord sög till sig fuktigheten med en drinkares hela passion. Den nyss ofrukta jorden förvandlades som genom ett trollslag, och varje sovande frö spirade upp i saftig grönska under inflytelserna av tillfällets gynnsamma förhållanden.

Men riddar Vattendroppe och fröken Snöflinga växte aldrig fast vid jordens grus eller himmelens skyar. Deras resor och ävertyr blevo som en saga från tusen och en natt. På höga berg, i djupa vatten, i molnets skyar och i människornas blod, i vindruvans safter och i kärrets dimmiga frostandar, i tåren på rosens sammetslena barnaögon, överallt voro de med. Ibland lågo de som ett silvertak på skogstjärnet och ibland som en het ånga över en glödande vulkan.

Ena stunden byggde de en brygga av is för att stänga båtarnas vattenväg, och andra stunden tvingades de genom upphettning att driva isbrytaren fram genom egna fästningsmurar. Ena tiden rastlös och oupphörlig omväxling, och så vid ett annat tillfälle en lång semester bland nordpolens isar eller i havets djup.

Se där några rader i ett vackert ämne, naturens eviga arbete med två droppar av den väldiga, oförstörbara världsmaterien.

Philosofiska betrak- telser över kärleken

Synpunkter och betraktelser för älskogskranka
av båda könen

Filosofiska betraktelser över kärleken.

Många och stora äro i sanning de lidanden som de arma människorna fått genomgå allt sedan Eva Revbensson narrade fader Adam att äta av den förbjudna frukten. Fruktsansvärda farsoter, hunger och pest, för att inte tala om mänsklighetens plågoris, den urgamla krigsgalenskapen, hava vid flera tillfällen ödelagt hela landsdelar och bragt folkets under sekler uppbyggda kultur tillbaka i jämmer, tandagnisslan och död.

Dock, alltid har någon gått fri från eländet och i vårt välsignade tidevarv har mycket ont bragts på retur, tack vare voltakors, socialister och en klok lagstiftning. En krämpe finnes i alla fall kvar i sin naturliga ursprunglighet, jag menar kärleken.

Ifall jag sutte bland styrpinnarna? I Karolinska institutet skulle jag avstyra att utdelningen av Nobels pris i medecin, tills någon knipslug kvacksalvare lyckats renodla kärleksbakterien och röra ihop ett skyddande serum mot densamma.. Tills vidare kunde man ju använda pengarna till allmännyttiga ändamål, såsom till exempel att bygga en ringmur kring Stockholm eller en luftbana till månen, i vilket senare företag jag gärna skulle medverka som verkställande direktör.

Men nu är olyckan den, att jag bara är en stor nolla, både i Karolinska institutet och i alla andra institut med förresten, och därför får jag gå här bland brackorna och malas sönder som ett tobaksblad i en snuskvarn. Och med vilken snigelgång måste icke utvecklingen gå, då de stora andarna, som enkom äro skapade att föra framåtskridandets järnbeskodda kryssare över tidernas orosfyllda hav, få försmäkta bland skeppsrättorna i kölrummet.

Men det var inte därom jag skulle tala utan om kärleken. Det var den jag skulle ta prov på och analysera. Jag vill blanda den i de överjordiska känskornas rosenfärgade bägare och koka den över lidelsernas glödande spritlåga och skärskåda den genom förståndets kritiska mikroskop.

Jag säger dock strax ifrån att jag icke tänker komma med något nytt, ty samma demon som fick makt, samma demon huserar ännu i dag, kanske värre än någonsin. Svartsjuka, skilsmässor och självmord betecknar dess blodbestänkta väg genom tiderna, och om Aftonbladet någonsin kommer med en karta över kärleken som gratisbilaga, så måste den ovillkorligen bli lika svart som köksgolvet i en småländsk torparstuga under potatisupptagningstiden eller en bygata i Värnamo dagen efter en fårmarknad. Kopparslagare och nageltrång äro som milda smekningar av en västanvind i jämförelse med den feber som rasar i ådrorna på Petterssons Karolina då hon första gången känner spetsen av Amors förgiftade pil i sitt unga skälvande hjärta.

De pilarna borra sig väg genom klostrens tjocka murar och smyga sig in under nunnedokets skylande spetslöja. De gräva sig fast bakom stridsropslöjtnantens röda tröja och rista skårer i midnattsmamsällens utbrunna barm. Underligt är emellertid att så få förblöda av såren, fastän hjärtat på en trettioårig ungmö i vanliga fall ser ut som en knivskuren ligapojke från Delsbo, dagen efter ett husförhör.

Aj, den kärleken! Den skapar fridfulla, livslånga äktenskap, otillfredställd trånsjuka, berusande fröjd och oförsörjda barnungar. Den ger oss en försmak av himlens salighet eller för oss direkt i armarna på Gammel Erik, allt efter omständigheterna. Sådan är kärleken! Men ändå, vad vore tillvaron utan den?

Då kroppen är nedtryckt av arbete och lemmarna styvnat till likt gärdesgårdsstörar av reumatism och saltad sillake, eller då själen sjunker ihop som en vingskjuten fågel under blytung bekymmer, då skänker kärleken nytt mod och ny kraft till fortsatt strid mot ett starrblint ödes oförskmda nycker. Då människans resa över jordens törnebeströdda öknar ligger den i vår väg som en blomstrande oas, med härlig skugga och friska, porlande källsprång, till svalka och vederkvickelse mot ondskans brännande solsken.

Ibland är den stormande, obändig och vild som ett upprört hav, en annan gång är den veklig och blyg som en nyutsprucken blåsippa. Den kan trivas och blomstra lika bra i samojedernas rökpört som i ett modernt harem, dä beslöjade skönheter dansa på mjuka isbjörnshudar vid symbalernas klang.

Vad solen är för jorden det är kärleken för människan. Tag bort solen och jorden skall bli mörk, kall och ofruktbar, som hjässan på en flintskallig kongoneger. Tag bort kärleken och livet skall bli tråkigt, enformigt och långrandigt som en fastlagsprädikan.

Har du sett om våren, hur solstrålarnas förmår framtrolla blommor och saftig grönska ur smutsiga jordbackar? Har du sett hur träden knoppas, blomstra och bära frukt, eller hur lekande blått insjöns vatten glittrar fram mellan furuskogen? Har du hört hur jublande glatt lärkorna drilla i vårmorgonens aningsfulla rosenskimmer?

Allt är solens verk!

Hon frambringa de skördar varav vi leva. Hon mognar druvan som eldar vårt blod. Hon värmer våra frusna lemmar efter vinterns snö och frost, och lockar oss ut ur våra mögliga, tobaksnedrökta gömmor, till metodiskt fågelkvitter i doftande björkhagar.

Men kärleken är inte mindre märkvärdig. Solen möjliggör livet. Kärleken ger livet dess värde.

Hur tror ni det skulle se ut om kärleken tages bort? Vad tror ni då all religion och alla moralprädikar skulle tjäna till? Nej då hjälpte säkerligen ingenting, ty bleve människorna svikna och grymma utan återvändo, så att varken vämlösa kvinnor eller oskyldiga spenabarn ginge säkra till liv och egendom.

Tusen gånger hellre må vi då ha kvar kärleken, med alla dess vedermödor, än att hela vårt själliv skall dö bort. Ty även om många vedervärdigheter följer den åt, så är det dock den som breder ett skimmer av poesi över vardagslivets torra prosa och lägger sig som en välsmakande gräddost på livets magra smörgåsbord.

I alla tider har det förstås funnits viktiga pennfäktare som skrivit och kritiserat och förlöjligat kvinnorna, ja själva Syrak säger at hon ibland kan vara leare än en säck, vilket jag inte tänker resonera bort, fastän liknelsen är en smula konstig. Men jag undrar just hur pass trevligt alla dessa herrar skulle haft om inte kvinnor funnits, som fyllt deras horn med mjöd på gästabuden eller med mjuka händer lagt kudden tillrätta under deras drummelaktiga skallar.

Eller tror ni att den knarriga ungarlen har glada dagar i sin lilla vindslya, med tumstjockt damm på byrån och otäcka spindelvävar i vråna, samt smutsiga lakan i en obäddad säng? Tror ni inte också han ser med välbehag på det mästa Gud skapat i fruntimmersväg, fastän han lotsas känslolös som en träbock?

Jag kände en gång en fyrtioårig skomakare, som blev kär i en ung stilig cigarrbutiksfroken. Skomakaren var enkeman och hans förening med sin första hustru, den saligen avsomnade Rebecka, hade varit fritt från allt onödigt känslopjunk.

Från klockan fyra på morgonen tills inemot midnatt måste han hänga i med sina näverskor, och den enda vederkvickelse som Rebecka bestod, var rotmos och korngrynsgröt, eller en pris snus vid särdeles högtidliga tillfällen. I början hade han försökt opponera sig och ställa till bråk, men då fick han en vänlig puff i maggropen, så han hamnade i blötbaljan, och sedan gick allt som en olja. Skomakaren knogade, så att han blev öm i bogarna som en selbruten skojarkamp, och slet i becktrådarna så att armarna hängde långt nedom knäveckan.

Till sist fick han ändå bukt med käringen, Jag tror att han narrade henne att sitta i korsdrag, ty full av fanken var han, och det tog skruv. Efter knappt en veckas lunginflammation låg Rebecka stillsamt på ett sofflock, insvep i vita bomullslakan, och skomakaren nöp henne för säkerhets skull i näsan med snörtränsspik, så att ingen skulle kunna förklara henne för skendöd.

Nu tycks det väl han borde fått nog. Jo pyttisan! Kärleken är märkvärdig. Den är både gudomlig och tokig som en indisk fakir.

Först tog sig skomakaren några riktiga fridagar, varunder han bara sov och åt och tuggade snus så mycket han orkade, och vem kan förtänka honom det? Sedan gick arbetet som en dans med muntra visstumpar dagen i ända, till egen förströelse och till Rebeckas åminnelse. På skomakardisken låg snusdosan med uppslaget lock och så fort innehållet tröt sprang han till froken Rosa Grönkvists cigarrbutik och fick den påfylld.

Så en vacker kväll överraskade han sig med att det var fjärde gången på samma dag han gnodde iväg att köpa för tre öre snus. Då förstod han hur landet låg. Bevars! Tösen var ju vacker och förförisk som ett moget äpple, med sin smultronmun och sin konstmässiga frisyr á la franke.

Hon var som en riktig ängel i jämförelse med Rebecka, tyckte skomakaren.

När han så stod i butiken och fick ett av hennes honungs leenden, var han inte människa att säga nej, utan lät henne lura på sig en hel låda halvökta Havannacigarrer för tolv och sjuttiofem, fastän han aldrig i sitt hela liv rökt så mycket som en pipa väggmossa en gång.

Sedan gick det utför med både förstånd och Rebeckas sparade slantar. Ouppörligt köpte han mera cigarrer och fick till belöning en vänlig blick eller ett skämtsamt ord, och för varje gång trasslade han in sig mer och mer i den skönas spindlnät.

Skomakaren gick som i ett enda långt bakrus. Han blev fnoskig och tankspridd som en professor i geologi, och slutligen gick det ända därefter, att han glömde lägga korksula på klockarens låghalta kyrkstövlar, så att denne fick en skarp varning från konsistorium för att han väckt allmänt åtlöje under sin tjänstförrättning och stört andakten i templet.

Då insåg han äntligen att någonting måste göras snart, innan den andra villan blev värre än den första, och efter många sömnlösa nätter lyckades han plita ihop ett brev varmed han hoppades erövra sin utkorade valkyria

Det lydde i noggrann översättning som följer.

Kärligaste fröken Rosa!

Jag kan inte längre för eder dölja den vilda trånad som bränner mitt blod och som ej kan tillfredställas med mindre än att ni blir min. Om dagarna svävar ni för min syn som en ängel i en rosensky och om nätterna trycker jag i ljuva drömmar er smala midja mot mitt trogna bröst. Hela mitt förflutna liv finner jag fattigt och värdelöst som ett par utslitna träskor, men om ni, dyrkade Rosa, värdes skänka mig ert blyga hjärta, då skulle jag ej vilja byta bort min snuskiga skomakare verkstad mot all grannlåten i Jurualems tempel.

Jag förgås av otålig längtan efter det förlösande ordet från edra pepperkaksläppar. Pina mig ej i onödan, utan hav förbarmande med en stackars syndare som ensam åker på livets rankiga skottkärra.

I ångest och djup underdånighet

eder

Agapetus Klackström

Ni må tro han väntade på svar. På tredje dagen förmådde han inte längre styra sin oro. Han satte på sig söndagseftermiddags-gåbort-kostymen, fastän det var bara fredag, och lånade kyrkoherdens gula bockskinsskor, som han hade hos sig för lagning, och svärtade varje grått hårstrå med beck och gnodde iväg ner till cigarrbutiken för att ge muntligt besked.

På vägen mötte han påstbudet, som rände till honom ett litet brev där hans adress stod skriven med den allra näpnaste fruntimmersstil. Att komma hem igen och slita upp kuvertet var ett ögonblicks verk, och att läsa den eleganta, parfymdoftande biljätten gick ändå fortare, för se långt var det inte, men desto tydligare.

Så här såg det ut:

Min herre!

Jag vet inte om jag skall uppta ert brev som ett dåligt skämt eller som ett uttryck av makalös enfald. I båda fallen var det gränslöst dumt och föga värdigt edra gråa hår, varför jag i fortsättningen ber få vara befriad från dylika löjligen epistlar.

R. G.

P.S. Rök mina cigarrer och bliv vid din läst!

D.S.

Det blev med ens som mörk natt omkring stackars Klockström. Inte nog med att hans drömda kärlekssaga var slut, pengarna voro också slut och på hyllan stod fjorton stycken öppnade cigarrlådor. Dessutom var håret fullt av beck som inte lossnade med mindre än rotryckning, så att han till slut såg ut som en skalperad Sioux indian, och under plågorna svor han vid sitt ärliga yrke att alldrig mera låta sig därås av kärleksgriller.

Men skomakaren, som ätit rotmos och halvsulat näverskor i tjugofem år, han repade sig snart efter missräkningen. Håret använde han till becktråborst, och fröken Grönkvist, som i grund och botten var en ovanligt hederlig affärsmänniska, återköpte cigarrerna för halva salupriset, fastän de egentligen ej voro värde mera än en tredjedel.

Ja kärleken är mångsidig, och illa är det då bara att anfäktas därav, ty här gäller om någonsin, att delad smärta är halv smärta.

Som fjäriln fladdrar från blomma till blomma för att söka honung så älska en del att städse byta föremål för sin ömma låga, under det andra med orubblig envishet leva och dö för sina ungdomsideal.

Det finns fri kärlek och lagbunden kärlek. Det finns gammal kärlek, som inte rostar, och det finns kärlek som är så het, att den bränner upp sig själv. Ett gott exempel på den första sortens kärlek utgör Tegnérs Ingeborg, och på den senare hans eldiga Maria.

Dessutom finns det en kärlek speciellt för klockare och som till följd därav fått namn av klockarekärlek, samt en åkomma som personer med långa fingrar bruka lida av och som tar sig uttryck i en alltför stor kärlek till andras egodelar.

Bland alla de här uppräknade kärleksyttringarna skulle det vara alltför vanskligt att rekommendera någon särskild sort, den där skulle passa för alla, utan gäller det här dämna regel som i varje kvistig fråga, nämligen att pröva allting och behålla det som gott är. Alla sätt äro ju som man vet bra utom de dåliga, och förvisso skall var och en som druckit av kärlekens gnistrande vin finna, att den är orlig och ljuvlig och full av pussar, som en bygdekrönika av Ture Sällberg. (Sällberg, Karl Ture, född 1854-11-14 i Nydala, död 1908-01-27 i Vämamo, 1888-1900 lärare vid Värnamo Folkhögskola) skrev under 1894 småländska berättelser under titeln ”Bygdekrönika”.

*Att kärleken är livets själ,
dess centrum och dess kärna,
som hjärtefriden ofta själ
hos mången fager tärna,
den saken slå vi i all hast
med sjutumsspikar fast*

*Tänk vilken värld av lycka full
om kärleken fick råda,
det bleve bad i solskens gull
ett paradiset att skåda,
där man och hustru mådde gott,
som fläskbit uti flott.*

Ett strå från den stora stacken

En berättelse i grå färgton för den som
gillar att läsa

Ett strå från den stora stacken.

Den historia, som jag här vill berätta, handlar om två obetydliga småfolksbarn. Det är ett oförädlat brottstycke ur verklighetens malmberg, där livet sjuder och brusar i all underbara skiftningar, och där det säkert uppmärksammas och förädlas, fastän ingen bryr sig om de glittrande guldkornen bland kiselstenarna.

De, som vilja värma sin fantasi vid elden från sagornas uppdiktade känslvärld, och de, som tråna efter drivhusplantornas doft, kunna säkert använda tiden på ett behagligare sätt än att läsa dessa rader, ty de skola ändå ej finna vad de söker. Och dock är det även här två varma hjärtan, vilka längtat, hoppats och förtärts, när motgångarna frätit sönder viljestålets spänstighet.

I den bullrande fabriksstadens utkant ligger ett väveri, uppfört av rött tegel och omgivet av en hög inhägnad liksom en fånggård. Den ser ödslig och övergiven ut, den stora byggnaden, om man går förbi där en natt och blickar upp mot den långa raden av fönster, vilka gapa en tillmötes av ihålig tomhet. Men om man stannar tills morgonstunden, då ångvisslans långdragna tjut skär genom luften, likt rytandet från ett hungrigt lejon, då förändras allt som genom ett trollslag.

Brådslande steg klappa mot gatans stenläggning, och ett femtiotal unga kvinnor försvinna genom fabriksporten, vilken öppnats en kvart före signalen och nu, likt en drakes käftar, hungrigt uppslukar sina rov. De ser yrvakna och omorna ut och skulle säkert gärna dröjt kvar en stund i sin varma bädd, om de ej så bokstavligt måst göra sig till trälar under det ordspråk som säger, att ”morgonstund har guld i mun.”

Om en stund stängs porten och en liten ungmö på sjutton vårar, som råkat komma för sent, vänder surmulen om hem igen. Enligt reglementet insläpps nämligen ingen före frukostrast, som kommer mera än fem minuter för sent till sitt arbete.

Inne i väveriet blir liv och rörelse. Stenkolets frigjorda energi sätter ångmaskinen i gång, och denna i sin tur drar utan att knota eller tröttas alla de olika vävmaskinerna. Men även den levande arbetskraften gör sitt bästa, och femtio par flitiga händer utföra villigt vad den mekaniska arbetskraften ej förmår. Här och var framkastas en mindre fin kvickhet eller avbrytes det enformiga remrasset av ett klingande skratt.

Men vi förbigå alla dessa allmänna intryck och vända istället vår uppmärksamhet på de båda personer, vars korta hjärtasaga säkert har många motstycken och just därför är ägnad att väcka underliga tankar till liv.

Se först på henne, som står lutad över vävstolen och kritiskt betraktar ylleygets smakfulla färgblandning. Det ligger ingenting uppseendeväckande pikant i hennes fägring, en dragen äro regelbundna och själfulla, hyn ren och blicken öppen och glättig. Det är en livskraftig ungdom i yppig blomning och den som ej finner henne vacker har ett fordrande skönhetssinne.

Och han, reparatören, som står vid stegen med smörjkannan i hand! Komplettera icke dessa två varandra till en helgjuten enhet, som ovillkorligen måste gå under begreppet prima?

De göra ingen hemlighet av sitt tycke för varandra, och den blick han skänker henne, talar för sig lika tydligt som hennes, då hon, varm och naturlig går honom till mötes utan tanke på att dölja sina känslor men ändå med ett drag av sann kvinnlig blygsamhet över hela sitt väsen.

God morgon, Lisa!

God morgon, Ture!

Är du trött efter utflykten i går? började han prata.

Visst inte! Det var så härligt och fritt ute i skogen. Jag skulle vilja göra om samma resa på söndag!

Ja, varför inte, om du nöjer dig med mitt sällskap, bara du och jag, min tös?

Åh, så roligt det kommer att bli! Jag tar en korg med mat och du en bra bok, och så dra vi ut på vår pilgrimsfärd i arla morgonstund. Nu bli inte veckan så lång, Ture.

På förmiddagen måste jag hit och arbeta, men på eftermiddagen, duger inte det?

Jo, eftersom du aldrig kan ta dig en hel fridag så. Hon lät en smula trumpen.

Seså, inga sura miner nu, sade han och gick upp för stegen för att smörja en takrörelse.

På söndagen gick Lisa, oroligt väntande, och när den bestämda tiden gick förbi utan att Ture kom, blev hon riktigt nervös. Hon var så olik sig själv och kunde omöjligt hålla sig stilla ett enda ögonblick. Det var inte bara nöjet, som lockade, nej då, men hon var tvungen att träffa Ture och tala med honom ostört om, ja hur skulle hon få de brännande orden över läpparna? Vad skulle han tänka, och vad skulle han säga? Hon ömsom rodnade och ömsom bleknade, allt under det minuterna kröpo fram i pinsam ångest.

Till sist kunde hon icke stanna längre utan skyndade åstad för att höra om någon olycka inträffat, eftersom han ej kom. På vägen mötte hon en kamrat från väveriet och anade genast att något galet var åfärde.

Hur var det med Ture? frågade hon andlöst?

Han har, han har gjort sig illa, stammade kamraten. Han vill träffa dig, Lisa,

Är han döende, Anni? det kändes som hjärtat ville upphöra att slå.

Nej, för all del. Han har vrickat sig i foten, och det är nog inte så farligt, lugnade Anni.

Var är han?

På sjukhuset. Norah, sköterskan, du vet, skickade mig hit efter dig.

Utän vidare frågor började Lisa halvspringa gatan fram. Hon var så upprörd och ivrig, och den första anblicken av Ture bidrog icke att lugna henne. Han låg där så blek på den vita bädden, omgiven av idel sjuklingar, vars närvaro plågade henne. Dels kände hon en barnslig förnimmelse av att ett dylikt sällskap skulle fördröja tillfrisknandet, och dels hade hon så gärna velat träffa honom ensam just nu.

Hur är det, Ture?

Åh, inte så väst illa, fastän nog få vi inställa utflykten, svarade han med ett försök till skämt.

En sådan olycka, Ture! Och vi, som skulle gift oss snart och blivit så lyckliga!

Ja visst var det beklagligt, men inte är du väl ledsn för att brölloppet skjutes fram en tid, säg? Han såg henne in i ögonen?

Kanhända ändå, svarade hon sakta och gömde förvirrat sitt glödande ansikte mot tacket.

Vad är det, Lisa? Älskade Lisa! Han kramade hennes varma hand.

Och då viskade Lisa fram en bekännelse, som kommit mången mans hjärta att svälla av glädje och lycka, men som också under vissa förhållanden kan kännas ovälkommen och pinsam.

Ture ville så gärna säga henne några kärleksfulla ord, men de stockade sig i halsenn. och han mumlade endast:

Nu måste jag snart bli frisk, Lisa.

Denna förhoppning gäckades dock grymt. Fotskaden visade sig snart vara av en elekartad beskaffenhet och snarare förvärrades än förbättrades.

Lisa var otröstlig, och då hennes tillstånd ej längre möjliggjorde arbetet på fabriken, tillstötte även ekonomiska bekymmer. Hemma hos den gamla modern genomgick hon plågans stunder, och då senhöstkällens gråa skymning insvepte gränden i sitt sorgflor, gav hon livet åt ett välskapat flickebarn. Hur annorlunda hade hon icke tänkt sig denna stund! Hur hade hon icke hoppats få lägga det väntade barnet i Tures armar och känna hans smekning på sin kind! Och nu, ensam med moderns jämmer och förebräelser.

Deras besparingar krymte snart ihop till ett intet, och något nytt arbete stod ej att få. På väveriet hade man i brist på beställningar nödgats avskeda en hel del av de yngre arbeterskorna, och som Lisa tillhörde denna kategori, var därifrån ingen hjälp att förvänta. Överallt, vart hon vände sig, var arbetsmarknaden fylld till sista plats. Ingenting återstod annat än fattigvården, för vars anlitan Lisa hyste en panisk

förskräckelse, emedan hon visste, att de nådesmulor som där bestodos, måste betalas med nya förödmjukelser.

Ture hade hoppats erhålla olycksfallshjälp från väveribolaget, men även det slog fel, emedan han själv ansågs bära skulden till olyckan. Då han den ifrågavarande söndagen skulle smörja ett lager närmast stora dragskivan, använde han sig nämligen ej av stegen utan klättrade istället upp på remskyddsabajäret, och när han sedan skulle praktisera sig ned, råkade han halka och fick foten mellan remmen och remskivan, så att han snurrades runt ett tag och föll ned på cementgolvet. Foten blev därvid ganska illa vriden, men det värsta var att en remledarpinne trängt långt in i fotleden och skadat den.

Denna fotledsskada visade sig alltigenom elakartat, och slutligen förklarade läkaren, att något tillfrisknade ej vore möjligt med mindre än underbenet amputerades. Ture var ingen känslöblig vekling, men när han fick detta meddelande och samtidigt tänkte på Lisas förtvivalde belägenhet, drog han filten över huvudet och grät bittert och hopplöst. Några dagar före jul satt Lisa i skymningsstunden och stirrade ut i snöyrån. Det var bitande kallt i rummet och kunde ej annat vara av det enkla skäl, att ingenting mera fanns, som kunde förvandlas i bränsle.

Lisa satt och tänkte på framtiden, och ju mera hon tänkte, ju hopplösare fann hon den vara, Hur hade det förövrigt kunnat gå hela denna tid? Grannarna hade visserligen hjälpt dem en smula, men nu kunde hon icke längre anlita dem; veden var ju så dyr, och även deras tillgångar knappa. För några dagar sedan hade hon fått några stenkol i en korg av en arbetare nere vid hamnen, och hon välsignade den svarta blusmannen för den varma brasa, hans stulna kolstycken beredde den gamla modern och lilla Märta. Märta, ja! Stackars lilla Märta! Hon måste ju lida brist på det nödvändigaste, och ändå var hon alltid så tyst och snäll.

Det hördes ett kvidande bortifrån sängen, där hon låg under några gamla klädespaltor, tätt slutna intill mormodern. Lisa gick fram och lade täcket tillrätta omkring hennes fötter. En förrädisk tår smög sig fram i ögat, då hon såg på barnet, kärleksbarnet, som icke kunde rå för, att det kom till världen så olämpligt, och i översvallande ömhet böjde hon sig ned och tryckte en kyss på den mjuka kinden. Det allt uppoffrande moderskärleken fyllde hela hennes hjärta, och hon sjönk på sina knän i brinnande bön. Hon anropade alla goda makter om hjälp, innerligt och bevekande. Hon låg på golvet och vred sina händer i vild förtvivlan, till alltsammans upplöste sig i ett hysteriskt anfall av gråt och skratt,

Då hördes steg knarra ute i snön, och in kom en ung kvinna, klädd i en lång, varm pälskappa, och i månljusetr, som nu i en bred strimma flödade in genom fönstret, igenkände Lisa en avskedad arbeterska från väveriet, vars rykte på sista tiden blivit illa åtgånget i grannfruarnas kaffekonselj.

Godafton, Lisa! hälsade den nykomna vänligt och satte från sig en korg på bordet. Jag kommer för att se, hur du lever livet nu förtiden.

Tack, Jenny! Det var snällt av dig att titta hit, sedan alla andra vänt mig ryggen.

Strunt i det! Sök dig nya vänner, om de gamla ger dig på båten! Men du svarar inte på min fråga: Vad finner du på här hela dagen?

Ingenting.

Ingenting? Det duger inte, att du sitter här och stelnar till och låter tiden gå. Julen står för dörren, och du måste skaffa dig litet mat och värme, litet livsglädje för dig själv och en pyntad granbuske åt ungen där. Hon ser så blek och fruset ut, det lilla pyret.

Tala inte om henne, bad Lisa och gömde ansiktet im händerna.

Jenny gjorde heller inge vidare frågor utan började plocka upp några läckra smörgåsar ur korgen. På botten låg en guldkimrande butelj sam en påse med kol. Pälskappan flög av i en blik, i spiseln gjordes eld, och snart puttrade en tekittel över glöden, Så grog hon ned Lisa i en stol vid härden och gav henne smörgås och varmt te. Lilla Märta togs upp ur bädden och blev genast god vän med Jenny. Hon sparkade glatt mot brasan med sina små, nakna fötter, tills hon om en stund somnade på mormoderns arm.

Men när Lisa blivit varm och mätt och de sista reflexerna av kolglöden bredde ett rosenskimmer över rummet, då gick hon fram och slog armen om Jennys hals och grät, grät av sorg och smärtfylld tacksamhet, som när ett plågat barn äntligen visas en smula vänlighet.

Tack, snälls, snälla Jenny! viskade hon mellan tårarna. Att du ändå kom ihåg mig.

Ja, ser du, jag visste nog kanske bäst, hur det känns, då hela världen vänder en ryggen.

Du? Har du också varit olycklig, Jenny?

Ja, du kan vara så säker. Jag har nog haft mitt Getsemane, innan jag sålde kärleken för en grynvälling.

Nu först kom Lisa att tänka på kamratens dåliga rykte, men hon kände varken avsky eller förakt; hon tryckte endast hårt och förstående hennes hand.

Hur har du tänkt dig framtiden? frågade Jenny om en stund.

Jag har grubblat, tills jag förlorat allt hopp och tröttnat att grubbla vidare. Kan du inte ge mig ett råd?

Jag kom verkligen hit i den avsikten. Jag tyckte så synd om dig och flickungen, men nu inser jag, att du är byggd av för fint virke, nu tiger jag.

Jag förstår dig nog ändå, och jag skulle kanske kunna bringas ända därefter, om icke Ture...., fortsättningen kvävdes av en snyftning.

Ture är där han är, du kan ej hoppas på hans hjälp längre. Men lilla Märta, som du skaffat hit till världen, måste du dra försorg om.

Lisa stönade.

Jag vill ej förleda dig, fortsatte Jenny milt, om du bara kan finna någon utväg, ty en hel vinter av sådana här dagar tar livet av både dig och flickan.

Ja, ja, jag vill! ropade Lisa med vild beslutsamhet. Bara jag hade mod, tillade hon osäkert.

Jag kan giva dig mod.

Giv mig det då!

Jenny tog den guldkimrande buteljen och fyllde en tekopp ända till brädden med porlande vin.

Drick! befallde hon kort.

Lisa tog koppen och tömde den långsamt.

Det var som att dricka eld, sade hon.

Skön eld, instämde Jenny och svalde med välbehag djupa klunkar.

Om en stund började vinet visa sin verkan på den ovana Lisa. Ögonen fingo högre glans, och kinderna brunno som i feber. Lemmarna kändes fjäderlätta, och unga tryckande bekymmer plågade henne mera. Hon kände sig nästa färdig att både sjunga och skratta.

Ska vi gå ut nu? frågade hon rakt på sak.

Ja, men först måste du ordna din toalett en smula. Har du ingen ytterkappa att ta på dig?

Nej, den har jag satt in på banken, - pantbanken, förstår du väl.

Då får du ta min. Jag är tillräckligt varmt klädd ändå.

Jennys flinka händer foro ordnande över Lisas rika hår, och sedan de mest iögonfallande bristerna blivit avhjälpta och hon lagt den mjuka vita boan om hennes hals, bar det av ut på jakt i den gnistrande stjärnklara vinterbatten. Ut för att torgföra sin kärlek bland gatornas vimmel. I närmaste kyrktorn slog klockan elva, och hammarens slag mot malmen klingade doft och dallrande, liksom manande staden till besinning, där den låg glittrande av ljus och vridande sig i vällust vid dess fot.

Den friska luften avkyld märkbart Lisas heta blod, och då hon utanför närmaste teater tilltalades av en herre, som tycktes vara välbekant med Jenny, svarad hon intet. Jenny däremot var uppsluppen och glad och antog både för sig själv och Lisa den främmande herrens inbjudan på supé. En droska ropades an, och innan Lisa hunnit reflektera djupare över sakernas utveckling, befann hon sig redan framför ett dignande bord på ett första klassens hotell.

Här drack man icke endast eld, här njöt man druvans ädlaste safter och smälta samman i salig berusning med dess sydländska själ. Lisa var snart icke längre den dygdiga, allt försakande och tåligt lidande Lisa. Månadslånga strider mot den bittraste nöd hade nedbrutit hennes tro på både rättvisa och barmhärtighet, och då demonen inom kvinnan en gång väckts till liv, stannar det vanligen ej vid första steget på utförsbackens slippriga väg.

Den natten invigdes ett nytt offer bland gatornas olycksbarn. Och vems var skulden? Var det hennes egna dåliga böjelser eller var det måne ett vidrigt öde som med henne drev sitt spel.

Vi stryka ett tjockt streck över hennes framtida öde, så tjockt, att det skymmer både yrande fjärilsliv och blodröd skam, och återge endast som avslutning en liten episod, då dessa båda vrakspillror från ett gemensamt skeppsbrott åter en gång korsade varandras väg ute bland livets bränningar.

-

Vårsolens milda strålar hade bortsmält snön och efter diken och kloakledningar letade det smutsiga vattnet sig fram i små rännilar, vilka alla efter otaliga krokor och krubukter mynna ut i floden. Här och var ligger en isfläck kvar, envist trotsande både solsken och sommarvind.

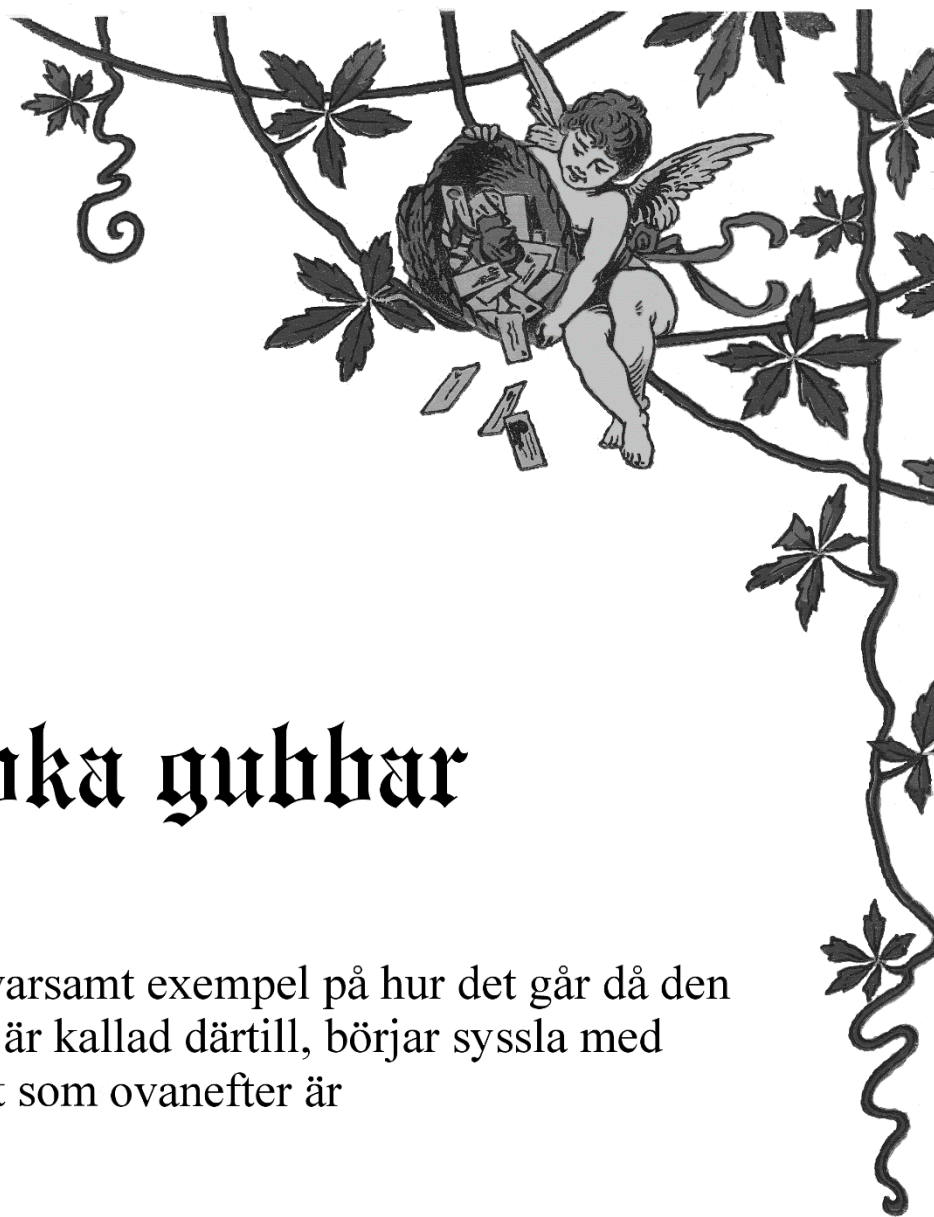
På staden gator är liv och rörelse. Tunga arbetsfordon rulla trögt fram med buller och bång vid sidan av eleganta ekipager, och på trottoarena är trängseln ännu större.

Tungt stödde på sin käpp linkar Ture framåt, ensam och övergiven av hela världen. Träbenet halkar så lätt på isfläckarna, och detta i förening med ett lätt rus gör, att hans annars ej alltför stadiga gång blir ännu mera vacklande. Efter utskrivningen från sjukstugan nedlägger han nämligen troget varje hopskrapad slant på krogdisken för att därigenom åtminstne för en stund döva sin inre fötvivlan.

En automobil kommer snabbt och ljudlöst framglidande på sina elastiska gummihjul, och då Ture försökte vika åt sidan, råkade han halka och föll rätt i körbanan. Chauffören lyckades emellertid stanna sin maskin, innan någon olycka hänt, och tillropade en poliskonstapel att göra vägen klar. Denne skyndade fram och hjälpte Ture på benen. Men just som automobilen satte sig i rörelse, fick han se Lisa, idealet för ungdomens ljusaste drömmar, som satt bekvämt lutad mot vagnens sufflett, välmående, rödkindad och vacker i sin spetsgarnarade vårtoalett

Ve över dig sköka! ropade Ture och gjorde våldsamt motstånd, så att polisen måste belägga honom men handbojor för att få honom därifrån.

Men i den bortrullande automobilen satt en avsvimnad kvinna. Varje bloddroppe var försvunnen från den fina kinden, och munnen var förvriden av smärta.

Kloka gubbar

Ett allvarsamt exempel på hur det går då den som ej är kallad därtill, börjar syssla med och det som ovanefter är

Kloka gubbar.

Förr i världen då kärringarna åkte till Blåkulla på påsknatten, för att äta grodor och dansa med Skam, och då häxorna brändes på rishögar som tort fnöske i alla korsvägar, då var det just inga leksaker att läsa i brännvin och stöpa i bly, eller måla tjärkors på ladugårdsväggarna.

Men tiden gick och lagböckernas klumpiga bokstavsparafer smältes om i smidigare former, och gjordes elastiska och uttänjbara som en gummisnodd, så att jurister och skrifflärda kunde vrida och vränga dem allt efter mutor och plåtbeslagna samveten. Tumskruvar och spiktunnor hamnade på museer eller andra skräpsamlingar, och käringarna redo på storkvastar härs och tvärs i luften utan att komma i kollision med varken mänskliga eller gudomliga lagar. Det var en tid då kloka gubbar och dito gummor, växte som svampar ur en gödselstack och frodades, som ogräset i en torparens kornåker, ute i bygderna.

Så småningom uppstod naturligtvis tvivlare, som försökte resonera bort gubbarnas underverk, men en under sekler inrotad folketro har djupa rötter, och en aldrig sinande flod av brännvin, tolvskillingar och skvaller strömmade städse in i helbräddagörarnas kojor.

För en och annan fuskmakare i yrket gick det ändå på tok, som till exempel för Knöl Per, då han försökte konkurrera med Don Fia.

Knöl Per var en 30-årig gift man med obestämt yrke. Han bodde i Kläpperkälla socken, tre mil väster om öster, strax intill Rinkarby klint.

Egentligen var han en riktig tusenkonstnär, som kunde allting, eller rättare sagt ingenting. På vintern låg han mest inne bakom spiseln och snickrade skumslevar och plåtskodde träskor åt Rinkarby hyttkarlar, eller förtennade böndernas kopparkastruller med prima sibiriskt bly. Om sommaren drog han omkring med lergökar och lampborstar, och pratade strunt för menigheten, liksom Aron för Israels folk.

Så en dag, när han for och skramlade med sin dragkärra på en knagglik byväg nere i grannsocknen, snubblade han mot en sten och vrickade fotleden. Vidare farligt var det väl inte, men benet svällde och det kändes som att bli knivskuren för varje steg. Under frodiga förbannelser släpade han sig fram till en närbelägen bondgård, där han mot en tribut av ett halvdussin lergökar fick stanna tills vidare.

Kvällen därpå hade odalmannens förhoppningsfulla avkomma tröskat sönder lergökarna, och äldsta sonen, som under middagsvilan slagit benen av en tuppkyckling, straffades med att följa Knöl Per upp till Fia på Tallåsen. Ty bonden ville förstås bli kvitt sin objudne gäst så fort som möjligt.

Hemskt och kusligt var det i halvmörkret omkring stugan, tyckte Knöl Per, och då pojken öppnade dörren sprang en kolsvart katt, ilsket fräsande, upp i spiseln. Don Fia själv satt på en pall vid bordet och bläddrade i en flottig kortlek,

Guds fred! mor Fia,

hälsade Per och skrapade med foten för att göra sig bemärkt.

Don Fia skelade styggt bortåt dörren. En fysionomist skulle i den blicken kunnat tolka ett helt mysterium av skiftande karaktärsdrag, men säkert mera list än elekhet.

Är det du din rackarbyting!

väste gummar utan att hälsa, då hon fick se pojken, som rädd krupit bakom Knöl Per.

Om du kastar sten efter mig en gång till, liksom du gjorde i söndagskväll, så skall jag sätta på dig en skjorta av grodskinn som varken du eller någon annan förmår sprapa av dig.

Per hajade till av förskräckelse. Kärringen var ju rent vederstygglig. Håret var smutsgrått och hopsatt i en tovig knut i nacken, hakan var spetsig som en vedkil och hyn var snusbrun likt bränt kaffe. Men hemskast av allt voro de glödande ögonen, vilka glänste mareld under den skrovliga pannan.

Vad vill ni då? Har ni kanske bara kommit hit för att göra narr av mig?

kraxade gummar åter, ilsket och hest som en retad kråkunge. Och katten i spiseln spottade som en huggorm utåt golvet.

Kära hjärtanes bästa mor Fia,

skyndade sig Pet att flika in,

hur kan mor tro att någon skulle våga driva gäck med er?

Vad vill du?

Jag har vrickat foten när jag skulle dra iväg till ...

Jag vet! Jag vet! Tag hit brännvinet!

Rösten lät en smula mänskligare och Per var inte sen att efterkomma tillsägelsen.

Dom Fia grep buteljen med sina klolika fingrar och hällde upp en del av innehållet i en blårosig tekopp. Så stirrade hon ned i brännvinet och de blodlösa läpparna rörde sig liksom till em besvärjelse, allt under det ögonen rullade vilt. Per skalv som ett asplöv under en jordbävning och tyckte sig känna lukten av svavelrök.

Tag nu hit lite hår och naglar så skall jag gå ned till bäcken och slå ut för dig,

kommenderade kärringen.

Sedan blir du bra inom tre dygn, räknat från klockan tolv i natt.

Per bara gapade av förvåning och langade fram sin tolvskilling.

Men se dig inte tillbaka på hemvägen, förmanade Don Fia. Om du inte noga följer mina instruktioner så kommer din kropp att frätas sönder av sår och elaka bölder som en spetälsk.

Det gick ungefär som Don Fia sagt. Skanken var inte värre därän, än att han efter den utsatta tiden kunde linka iväg hem till Kläppskälla.

Men från den dagen fick Knöl Per ingen ro. Äregirighetens demon slog rot i hans hjärta och han beslöt ta livet och brännvinssuparna lika lätt som Don Fia.

Förutsättningar att lyckas fattades visst inte. Han kände ju folket i bygden och kunde genom sin pratsjuka kärring få reda på tillräckligt för att se allvetande och märkvärdig ut. Det enda som oroade honom var, att han var för ung och såg för dräglig ut i synamentet, vilket han dock hoppades skulle ge med sig med tiden.

För att inte gå till Don Fia som han fruktade, för nära, tog han till sin specialitet att smälta med bly istället för att slå ut.

Till en början gick det bra, och för att riktigt knäcka till alla som vågade tvivla på hans makt, tog han sin tillflykt till list. En kolsvart höstnatt smög han sig nämligen in i kyrkovärdens ladugård och ledde ut en stor getabock, som han sedan gömde i ett lider.

I Rinkarby blev en förskräcklig uppståndelse då den fräcka stölden blev utbasunerad av kyrkovärds mor. Och Per var inte sen att låta förstå, att han nog skulle kunna skaffa baggen tillrätta ifall han blev anmodad därom.

Kyrkovärden nappade på kroken och frågade vad Per begärde i belöning om han återförde den förlorade sonen.

Per högg till med en kanna brännvin och en shilling banco, och för denna ersättning lovade han, att med sina hemliga krafter tvinga tjuven att leda tillbaka baggen till kyrkovärdens ladugård och binda honom vid dörren.

Affären antogs ömsesidigt och på natten befriades baggen ur sin tillfälliga fångenskap och återfördes till sin husbondes fårahus.

Det var som att sno ett rep om halsen på alla Knöl Pers belackare. Han blev eftersökt och anlitad mera än själva Don Fia, om vilken senare en sägen gick, att hon i ungdomen varit bortrövad av ett skogsrå och tillbringat tre veckor hos trollen djup inne i ett berg.

Vintern gick som ett enda långt salighetsrus, men på våren högg han två gånger ohjälpligt i sten, och det så groft att han så när måst skudda Rinkarby stoftet av sina fötter.

I medio av maj då kyrkvärden skulle mota ut boskapen på sommarbete, befanns den förut omtalade bocken vara vild och ondsint som en riktig avgrundsande. Först fick pigan sig en puff i veka livet så hon föll ihop som en fällkniv utan fjäder och skrek att ryggen sprungit av, och bad kyrkoherden skicka bud efter fästmannen, som var springpojke i Kläppskälla snusbutik, att han skulle skynda sig dit om han ville återse sin Augusta i livet, Men medan kyrkvärden stod och lyssnade till pigans klagovisor fick han en ränngumse i knäveckan så han hamnade i gödselstacken och låg där gäspade som en abborre på en torr ekbotten,

Till sist lyckades drängen med ett brandhaksskaft mota in den av satan besatte getabocken i ladugården och fick på dörrhaken.

Pigan bars in på ett sofflock och kyrkvårdsmor lade en senapsspritsduk på hennes mage och en rödglöggad tegelsten under hennes fötter. Så skickade man ilbud efter Knöl Per.

Denne hade under dagens lopp läst nästan mycket i brännvin och var jämt i gasskenet. I hast fick han tag i ett stål, som han förr använt att skrapa kastruller med när han förtennade, och som han nu tänkte vända över ryggen på baggen, för att därigenom driva ut de onda andarena ur hans raggiga kropp. Efter nödig utrustning dinglade han så iväg med drängen, under sång, eder och kullerbyttor.

På ladugårdsbacken stod kyrkvårdsmor och beskärmade sig. Per tänkte sig fram och skaka tass, men förlorade balansen och föll med näsan i smutssen vid hennes fötter.

Jag tror ni är drucken människa!

skrek kyrkvärden bortifrån gödselstacken.

Om ni inte bröt armar och ben av er nu så gör baggen kol på er. Hör ni inte hur han dunkar i väggarna?

Skutan höll, ty den var ej av engelsk plåt, gunås tralalala, gunås tralalala! Från Sverige var enda bit i Noaks båt gunås tralalala, gunås tralalala! skrålade Per och stormade fram mot ladugårdsdörren.

Kroken lyftes av och ut flög baggen som en spänd fjäder. Per stod i hugget och fick stöten rätt i maggropen, så han nystade om som en fallen kägla.

Baggen var alldeles ursinnig. Det såg ut som om han ämnade ta revansch för den dag han stod och svalt i Knöl Pers redskapslider. Han gav skallar till höger och vänster som en fullflätad ligapojke och Per vrålade, likt en gris den där fastnat med bakbenen i en gärdesgård.

Att ni inte kan hjälpa mig edra uslingar! Ser ni inte att den satans getabocken tröskar liv och anda ur min syndiga kropp? Edra eländiga harkrankar som inte törs slå benen av den rackam, utan bara stå och se på hur en människa hudflänges!

I det samma small ett skott och baggen stöp i sitt blod, träffad rakt i hjärtspetsen från drängens lodbössa.

Knöl Per var pin nykter och smet iväg hem, skamfilat och tillplattad som en tunnpannkaka.

Det var ett nederlag som kändes må ni tro, men det var bara början till slutet.

Byfogdens i gamla kärringharpa i Rinkarby, som vanligen kallades Lip Stina, emedan hon hade för vana att göra grimaser och fula gubbar bakom sina skvallersystrars rygg, hade drabbats av en rättvis, hämnande Nemesis och fått slag, så att munnen hängde halvöppen och på sned som klädningslivet på en digivande statarhustru.

Byfogden tyckte förstås att det var jädrigt att kärringen skulle gå som ett spektakel i var mans mun och försökte efter bästa förmåga reparera upp sitt skräsliga huskors med alla hemkurer han i hastigheten kunde dra sig till minnes. Han gav henne recinolja halvstopvis, lade på henne Spansk fluge plåster både

fram och bak, och smörjde henne med svinister under fötterna, men ingenting hjälpte. Det värsta av allt var, att folk skrattade åt olyckan och tyckte det var bra att Lip Stina fick för sitt eviga lipande.

Till Knöl Per ville han inte gärna gå, ty då man på allmän kommunalstämma blivit vald till ordningsman för en hel by, vill förstås ingen kristen människa gå före med dåliga exempel och leda folket från naturliga läkemedel till vidskepelse och trolldom.

Sju mil var det till närmaste läkare och skördebrådskan låg på. Nere i kyrkbyn bodde väl barnmorskan, som ju var vådligt lärd människa. Men hon ville ha fem kronor och två marker ull fast hon hämtades med skjuts till lagstadgad tjänste förrättning. Och kanske hon när allt kommer omkring inte dugde till att vrida rätt på kärringen.

Byfogden kände sig därför så gott som piskad att bita i det sura päronet och rådfråga Knöl Per. Först smög han sig iväg dit själv, men som han glömde ta med sig kärringens linntyg, så fick han vända om med oförrättat ärende. Brännvinet behöll emellertid Per, vilken allt sedan äventyret på kyrkvärdens ladugårdsbacke fått suga på ramarna och med grämelse sett hur de vrånga Rankeboiterna vänt sina hjärtan och pluntor till Don Fia på Tallåsen.

När så Lip Stina kom med en ny sup och ett stort knyte med istersmörgås och svinsylta under armen, beslöt han att ej lämna någon möda ospard för att återvinna sina förlorade sötebrödsdagar.

Ute i bryggstugan hade han inrett sig ett laboratorium, vilket han på allt sätt sökt göra så mystiskt och skräckinjagande som möjligt. Svartmålade luckor täckte fönstren och över lampan hängde en stor grön skärm, där en okänd konstnär sökt återge Sankt Görans strid med draken. I det nedsotade taket hade han själv med krita ritat en hin onde figur, med bockfot och eldgaffel och horn på knäna, samt i övrigt så naturtroget att den skulle kunnat tillfredsställa vilken helvetsprädikant som helst.

Längst in på spishällen stod en gryta med sjudande bly och därnedanför ett kärl med vatten.

Till och med en svart katt försökte han i början av sin verksamhet att tämja. Men svarta katter äro ilska och trivas inte gärna annat än i fruntimmers sällskap, så att vid första glädjerus, med åtföljande skråll och och apdans, sprang katten på Per och klöste honom i näsan. Per, som inte förstod skämtet, grep katten i rumplången och dängde honom i spiskanten så att skallen sprack, och efter den betan tålde han inga husdjur.

Så fort Lip Stina krängt av sig det yttersta skalet och ställt från sig den medförda förplägningen, tog Per brännvinsflaskan och gick ut i förstugan, för att se om kära mor råkat ut för ont, som han sade. Men i så fall måtte han allt såg med munnen, ty när flaskan äntligen stod på hyllan var den torr inuti så att det gnistrade om korken.

Per slog ihop läpparna med samma välbehag som en nilkrokodil den där fått en missionär till frukost, och kände sig stark nog att uppta striden med all avgrundens behornade härskaror.

Lägg er ner på sofflocket!

röt han till åt byfogdemor, och rörde om i blygrytan

Ska jag ligga på sofflocket?

Ja visst! Med skynda på bara innan blyet kallnar!

Lip Stina bredde förskräckt ut sin bastanta lekamen på den hårda bräddynan, i stum förväntan på vad som komma skulle. Knöl Per, som framför allt ville göra hela cermonien så skräckinjagande som möjligt, gick först sju gången omkring sitt offer med en konstgjord dödskafe, och sedan tog han stöpsleven, för att i en på patientens mage placerad vattenskafe, göra sitt verkliga utslag. Kärringen blev förstås nervös och fumlade till så att en droppe smält bly stänkte över hennes bara hand.

Nu må ni tro att det blev liv i spelet. Kärringen sprang upp som om hon blivit biten av en huggorm eller fått en mus under kjolarna och skrek, så att madam Knöl Per kom in springande i bara linnet för att se om hennes herre och man fått delirium. Men när hon fick se Lip Stina där med harmens rodnad på pussiga kinder, trodde hon att Per haft ett kärleksmöte i skymningsstunden och utmanade ögonblickligen sin förmenta rival till envigskamp medelst hårdtag.

Tänk ett sånt liderligt stycke,

pep hon.

Att löpa ute om nätterna som en gatslinka och hållas med otäcka karlar. Det är en stor skam att ha ett sånt as i byn!

Men Lip Stina var inte den som bet i gräset vid första sammandrabbningen. Efter några minuters handgemäng var Knöl Pers äkta hälfts dräkt ännu lättare än förut, så att hon stod där barskrapad som när en ny världsmedborgare träder ut ur naturens underfulla snickarverkstad. Och Per själv, som mer älskade att filosofera över en kaffegök än att delta i bullersamma slagsmål, tog en glödande eldbrand ur spiseln och drev därmed ut fridstörerskorna ur sitt hus.

Dra åt fanders fördömda kattuglor!

hälsade han till avsked så fort han fått furierna genom dörren. Längre hörde han dock utifrån mörkret hur kärringarna fräse son två fläskbitar i en stekpanna.

*Vad gör det mig om levnadsslupen
i världens mörker seglar kull.
Jag tar en sup och smörjer strupen,
och simmar i ett hav av gull.*

skrälade Per, och gjorde botten opp på en flaska kamfärsbrännvin, som stått på lager i hans husapotek sen lyckligare dagar.

Men på morgonen då Knöl Per vaknade med kopparslagare och bondånger, och i andanom såg Lip Stina löpa kring socknen och bryta mot åttonde budet, då var det slut med hans uppstyltade levnadsmod och han såg endast den kyligt avvisande verkligheten grina sig tillmötes. Hans värsta farhågor blevo snart bekräftade. Lip Stinas mun var ännu sneare och Don Fia måste slå ut tre gånger innan den blev någorlunda vågrät igen.

Ingen anlidade från den dagen Knöl Per för två öre, utan han fick gå och sukta, och blev hålögd och pergamentstorr som en egyptisk mumie från de sju nödårens tid. Säkert hade det blivit hans grav om inte kärringen varit energisk och företagsam som en amerikansk civilingenjör.

Hon började dra omkring i bygden och byta till sig svinborst och hästtagel, för dåligt kaffe, som hon vägrade på falskt betsmän. Och Per motades ut om nätterna för att stjäla näver i länsmannens björkhage, vilken sedan såldes till Kläppskälla sockenskomakare, och till nytt tak på koministerbostället, för tolv skilling pundet.

Men aldrig mera var Don Fia besvärad av någon osund konkurens.

**Bogislaus Habbanicks tal till händerna
i Getapulien på en
nyårsuaka**

Sannfärdigt, lärorikt, högstämt

Bogislavus Habbanicks tal till bönderna i Getapulien på en nyårsvaka.

Bönder!

Ett år har gått! Klockans tolvslag förklingar. Jorden har åter fullbordat sitt kretslopp kring solen, och en ny siffra sättes som ett skiljetecken i vår borgerliga tidräkning.

Ett år har gått! Hur han i använt tiden, bönder? Han i odlat ert vetande eller tränat er tankeförmåga?

Rotat i jorden och levat i stillhet vid den hustiga härden, säger du, Efraim. Tack så mycket! Jag känner till det där, min gubbe lilla. Gödselstacken och psalmboken och de slöa gäspningarna i spiselvrån.

Du lägger kornet i marken och gläds åt plantan, som spirar upp, därför att hon fyller din buk och tillfredställer dina behov, men jag säger dig, att människan lever icke allenast av bröd.

Vad är då människan? Ett grand i universium, en förgänglig kropp, ett liv, som tändes, brinner och slocknar, en omtvistad själ, ett obekant x , svårt att nöjaktigt och ärligt analysera utan att från någon sida stöta på patrull.

Vet ni, Andersssöner och Pettersöner och oxmotare, varav er egen lekamen består? Tror du mig, Lars, då jag säger, att fastän du aldrig ätit stångjärn, så har du ändå material till ett dussin spikar i ditt blod? Och du, Stina Lisa Ersdotter, som är så sedesam och aldrig sysslar med tändstickssoppor och sådant där otyg, du fasar säkert tillbaka då jag säger dig, att din kropp ändå är lika genompyrd av fosforsyra som ditt huvid av högfärd.

Det finns kol, väte, syre och kväve i edra stofthyddor och inte bara gröt och pannkaka som ni tro, edra trindskallar. Det finns kalk i edra ben, det finns i ert tröga blod mineraler, som ni aldrig hört namnet på, och det finns saltsyra i edra magar.

Såsom hos allt levande en ständig omvandling och förnyelse äger rum, så är det ock med er, bönder. Ingenting är i vila, och därpå beror livet. Stillhet är död! Rörelse är liv! Allt befinner sig i rörelse i hela universum, och någon fullständig död förekommer alltså ej.

Säger du, att stenarna och bergen åtminstone äro döda, Isak? De äro så hundringen heller! Stenarna och bergen utgöra ett grand av materien, och denna materia besitter inom sig en kraft, en rörelseförmåga och ett liv, som, ehuru ofattbart för ert inskränkta förstånd, dock är moder till det organiska livet och alltså ej kan betecknas såsom dött.

Allt organiskt liv är periodiskt. Det är beroende av värme, luft och vatten eller också av andra under en begränsad tid bestående förhållanden. Det föds i en eller annan form, då tiden är mognad. Det blomstrar i tusende variationer under sin middagshöjd för att sedan krympa tillsammans och gå tillbaka till sin moder, materien, då betingelserna för dess fortvaro ej mera finnas till.

Du vill ha bevis, Isak? Du tror, att jag bygger på sanden och hugger i luften?

Om du följer mig tillbaka i tiden, skall jag försöka klargöra, huru denna materiens livs och rörelsekraft skapat solen samt hela syskonringen av planeter, vår jord inräknad. Men då måste du följa mig långt tillbaka, många hundra millioner år före, innan Adam och Eva sutto och dåsade i skuggan av kunskapens träd.

Föreställ dig, att på en plats långt ute i världsrymden svävar ett stort, formlöst töcken, en massa världsgrus, en samling materia. Hur den kommit dit lämna vi därhän och fastslå endast som ett faktum dess befintlighet samt att alltsammans befinner sig upplöst i ett tillstånd av överhettad gas eller också, att denna stoftsamling är avkyld och kall som ett procentarhjärta, ifall det passar sig bättre för din uppfattningsförmåga.

Låt oss nu iakta, vad som försiggår, men vi få icke ha ont om tiden och vara otåliga, ifall vi vilja kalkylera förändringarna.

Dunsthöljet ändrar form, materiens livskraft arbetar. Liksom alla himlakroppar vrider sig den gasformiga massan kring sin axel och attraktionskraften sammanprässar ångorna till en fast kärnpunkt i dess inre. Så småningom antar massan klotform, och den väldiga sammantryckningen alstrar en oerhörd hetta. Klotets kringvridande rörelse gör, att dess diameter vid ekvatorn blir större än vid polerna. När denna skillnad är tillräckligt stor, lösgöres en ring från huvudmassan och blidar ett självständigt klot, en planet, som åter i sin tur på samma sätt alstrar en eller flera månar, tills sammandragning och avkylning omöjliggör vidare delning.

Men alla dessa planeter och frigjorda kroppar, vilka på detta sätt bildas, hindras från att förirra sig i rymden genom dragningskraften från själva kärnan, solen, vilken allt framgent behåller herraväldet över dina barn, och dessa ta revanche för sin klavbundenhet genom att behålla de egna barnen, månarna, som sina lydiga vasaller.

Vad är det nu egentligen som försiggått? Jo, materiens livs och rörelsekraft har bildat vårt solsystem, och glödheta sväva planeter och dess månar kring sin ännu hetare medelpunkt.

Tiden går, och de jämförelsevis små planeterna svalna, först på ytan och sedan längre in, och yttre skalet buktar sig under den okämna krympningen. Höga berg och djupa dalar bildas. Vattenångorna falla ned som regn, och fördjuningarna förvandlas till sjöar och hav.

Härmed är vägen röjd för ett organiskt livs framträdande. Jag menar icke enbart ett organiskt liv efter jordiskt mönster utan ett organiskt liv, danat efter de möjligheter och förhållanden, varunder det träder fram, allt efter som det finns eller icke finns: Jord, värme, luft och vatten.

Det var icke människan, som blev den första produkten av jordens organiska liv, utan det har gått så småningom från det lägre till det högre, och vi vilja gunås räkna oss bland de högsta, men då få vi också nöja oss med mindre gamla anor.

Såsom det gått med planeterna, så skall det också en gång gå med solen. Även denna oerhörda värmekälla skall en dag slockna och förfrysa. Hon befinner sig redan över middagshöjden så där en kvart på tre, men vi kunna i alla fall lugna oss, ty, liksom solens förmiddag varit lång, är också eftermiddagen lång. Man har antagit, att det ännu bör återstå åtskilliga millioner århundraden, innan den becksvarta natten inträder.

Men till och med då i köld och mörker lever rörelsekraften. Vi ha sett att alla himlakroppar vrider sig kring sin axel, och att planeterna gå sina bestämda banor omkring solen. Men icke nog härmed. Hela solsystemet ilar med rasande fart framåt i världsrymden, stjärnorna likaså. Antag nu, att vår mörka sol råkar kollidera med en annan sol, vad inträffar då? Jo, den förskräckliga sammanstötningen ger upphov till en oerhörd hetta; de båda stjärnorna förflyktigas, och en nebulosa uppstår, som i sin tur åter föder en sol, då tiden är fullbordad.

Vår fattningsförmåga är begränsad. Vi kunna lika litet tänka oss det ändliga som det oändliga, men av det sagda drar jag den slutsatsen, att materien är evig, oförstörbar och odödlig. Den innesluter i sig allt, som varit, som är, och som skall komma.

Du säger, att det finns en lucka i min hypotes, Isak? Du säger, att man visserligen kan följa utvecklingen tillbaka till dess barndom, men hur det organiska livet uppstår är ännu outrett, och där anser du vetenskapen hugga mot sten.

Jag frågar dig bara: Vad är omöjligt för ett folk, som med sina järnarmar behärskar naturkrafterna, som banar sin en väg genom berg, luft och vatten, som ger meddelanden över haven utan minsta föreningsband, som bygger skyskrapor av järn och fartyg av stål, mot vilka Babels torn och Ragnar Lodbroks vikingaskepp te sig som rena barnleksaker? Med till hjälp av en glasprisma utforskar man solens och stjärnornas grundämnen, och med en enkel vinkelmätning bestämmer man deras avstånd från oss.

Produkterna av teknikens och vetenskapens arbete utgöra redan nu underverk, vilka skulle kunna komma en trollkarl från det gamla Egypten att blekna av avund.

I hemligheternas ugn, under den vidskepliga girigbukens fåfänga förstök att göra guld, föddes en vetenskap, som fått namnet "kemi". Den har vid flera tillfällen slagit världen med häpnad över de förvånadsvärda resultaten av sina experiment, och vem vet, om ej den dag snart skall randas, då man ur materiens grundämnen på rent konstlad väg förmår framalstra livet.

Framtiden får klargöra, vad nutiden lämnar i dunkel, och jag tvivlar ej på, att den är mäktig sina uppgifter. Och icke heller du behöver tvivla därpå om också mina bevis måhända synes dig oklara. Med den kunskap i geografi som jag antar att du har, vet du naturligtvis att det finnes ett konungarike som heter Hälsingland. Det begränsas uppåt av himmelens skyar, nedåt av hårda granitklippor och åt sidorna av skogar som ingen ände ha. Du har aldrig sett detta konungarike men du tvivlar ändå ej på dess tillvaro därför att du läst därom, varför då icke lika gärna tro vad jag säger?

Du säger, att jag talar grant som en bok, men att det i alla fall är bara munväder, som ingen blir varken klok eller fet på?

Rätt så, Isak! Om man enbart stirrar på solen, blir man bländad, och energiens vingar förbränns av ljusflödet. Man blir filosofisk till övermått, och i vår tid duger det ej, att likt Diogenes ligga och lata sig i en silltunna och dricka vatten med bara handen, därför att det är mindre besvär än att använda lerslål, ty då svälter man snart ijäl.

Därför, bönder, ena ögat mot stjärnorna och det andra mot jorden! Vidga blicken, frigör tanken, skolen edert vetande och njuten av livet. Min mening är ej att pina i er någon tilltrasslad utanläxvisdom. Jag vill bara ge er en liten välment nyp i näsan för er sömniga tröghet, och det anser jag vara behövt.

Ni gå här år ut och år in och masa efter edra åkerkammar och sjunka all djupare ned i slöhetens gyttja. Kommer någon och säger er ett sanningens ord, så tron i det icke, nej, ni tro bara på satan, och om inte den tron hölle er i tyglarna, så vete tusan, vart er moral toge vägen. Ty skam över den, som inte kan vara snäll och hygglig utan att ständigt känna spetsen av Hornpers eldgaffel i ryggen!

Och du, Sven, som är gammal och rättskaffens och lever efter Mose lag och styr kärringen med hustavlan och pigorna med tjänstehjonsstadgan och håller väckelsemöten i skymningsstunderna. Du kan ju anse din lära bra, eftersom hon gjort dig så välmående, men kom ihåg, att det är icke bara på nåd och Luthers postilla, du lever, utan det är också på fårstek och dina drängars arbete. Skrik därför icke så brett med dina mytologiska dogmer, och fördöm icke den, som sträver uppåt, om det så skulle vara på jordiska trästegar.

Jag hyller ej dessa tankelathetens apostlar, vilka i nybakat övermod och på lånade visdomshästar, söka rida omkull allt vad som gammalt och bestående är. Men det som är av sådant virke att det murknar av tidens och den friska luftens inverkan det sätter jag håller inga stöttsor på. Må det falla!

Och till dig, himlastormande Skyström, du yngling, med de stora idéerna i den lilla hjärnan, du, som varit i staden och druckit dig rusig av tidsandans vin, till dig skulle jag vilja säga: Tinnerholm, Tinnerholm, stilla ditt blodiga svärd! Sätt munkorg på trynet, om tungan blir för ostyrig, och kom ihåg, att en blygsam tanke om sug själv är ett frö till visdom.

Sannerligen, sannerligen säger jag dig: Gå in i din kammare och stäng din dörr och gör en inventering i ditt hjärnkantor. Sätt upp, vad du finner på en griffeltavla, men drag bort allt, som du lånat från andra, och kom så tillbaka med det som återstår, få vi se hur det ser ut?

Bönder! Språket är för fattigt att tolka mina känslor, och därför säger jag endast: Heder åt dem, vars huvud ej är för trångt att rymma stora tankar, och hatten av för varje ärlig strävan, att inom ett fritt, men ordnat, av kulturen välsignat samhälle, skapa naturliga, lyckliga och goda människor.

Jägar Helles sista rävjakt

Upptecknad och förevigad till nytta och nöje
för alla söndagsjägare

Jägar Pelles sista rävjakt.

Lagom är bäst! All sorts överdrift är mer eller mindre besläktad med galenskap, och som en illustration till ovannämnda ordstäv nedskrevs denna trovärdiga historia till vad verkan det hava kan. Den som öron haver till att höra, han hör.

För det första ber jag då att få presentera själva hjälten i detta, skall jag säga sorgespel eller lustspel? Det var en lokomotivförare med det icke allt för ovanliga namnet Pettersson.

Denne Pettersson var på fridagarna en passionerad jägare, vilket förskaffat honom namnet Jägar Pelle.

För att nu säga några ord i allmänhet om jaga och vad därtill hörer så måste man i rättvisans namn erkänna, att hälsosammare, härligare och mera uppfriskande tidsfördriv får man titta i almanackan efter, försåvitt man håller sig inom måttlighetens ramar och ej är allt för nogräknad på förlorad tid och bortspilt krut.

Men Jägar Pelle, han gick, som man brukar säga, över rit. Han sköt både på olovlig tid och på olovliga jaktmarker, och fastän han för det mesta sköt bom, så räknades honom detta knappast som förmildrande omständighet inför häradsrätten, där han ofta var instämd och ofta dömdes till böter för sina bedrifter. Att få honom fast var för övrigt ingen trollkonst, emedan han för att stadfästa sin jägarära villigt erkände allt, vad som i den vägen lades honom till last. Jägarglorian uppvägde till fullo böternas bitterhet och gav till hans skryt och skråderi en viss bakgrund av sannfärdighet.

Den som han emellertid inte kunde lura, det var ändå eldaren. För att övertyga denne tvivlare, som förövrigt hette Tomas, om sin överdådiga jakttur lyckades han slutligen med löfte om riklig traktering få honom med sig på en rävjakt, och det är till åminnelse av denna rävjakt dessa enkla rader äro nedskrivna.

Det var en vacker dag i början av november månad som Jägar Pelle och eldaren traskade åstad den milslånga vägen ut till storskogen. Jägar Pelle var klädd i mörkgrön skogvaktatrock och dito filthatt. Över axeln bar han med en viss förnäm vårdslöshet en prima dubbelbössa av Huskvarna fabrikat, och med ena handen tyglade han en vacker rödbrun hund, lydande namnet Rask. Bakefter gick eldaren med jaktväskan, vilken förutom en hel del matvaror även innehöll en blankskurad kopparflaska, i form av en något tillplattad literbutelj, och från denna flaska hördes vid varje steg ett oroligt klunk, klunk, klunk, liksom om innehållet längtade efter befrielse ur sin fångenskap. Denna flaska var Jägar Pelles käraste arv från ett oförgätligt fädernehem, och han hade i ett anfall av översvallande ömhet givit henne namnet "Hjärtevänner".

Jägar Pelle var vid överdådigt gott humör och kände sig nästan förvissad om, att han mot vanligheten skulle komma att nedlägga något villebråd. Denna hans fromma tankegång kom icke heller på skam, ty redan innan han hunnit lösa hunden, kom han i gott håll för en stor tjädertupp, vilken nedlades i första skottet.

Det var inte fritt, att eldaren kände sig en smula slokörad inför så talande bevis.

Emellertid skulle tjädertuppen husbergas i jaktväskan, och därför blev det nödvändigt att länsa denna på sitt innehåll. Pelle valde ut en mossbevuxen plats bakom några granbuskar, genom vars kvistar han hade en god utsikt längs foten av en grusås, där han visste, att räven brukade gå fram. Så lösgjorde han Rask, för att denne skulle få snoka upp mickel. De medförda smörgåsarna smakade bra efter den långa promenaden, och ur hjärtevänner tog man var sin lång munsup.

- *Du skall få se, att jag knäpper mickel i dag,*

sade Pelle. då man efter en stunds väntan fick höra hundskall.

- *Tror du, att Rask redan snokat upp honom?*

frågade eldaren.

- *Ja, var lugn för det. Maken till hund finns inte mellan Lappland och Blekinge. Men så är han också släkt med ryska kejsaren.*
- *Släkt med ryska kejsaren, det kan väl aldrig vara möjligt?*
- *Det är dagens sanning. Rask härstammar i rakt nedstigande led från kejserliga husets jakthundar, och som hela kejserliga huset med alla dess tillhörigheter äro ett med kejsaren, så kan väl mina påståenden om Rasks släktförbindelser icke anses förmätna.*
- *Ja, visst. Hur kunde du bara komma över den hunden?*
- *Jag träffade på honom hos en rysk sågfilare, som var i färd med att lägga en mina under en järnvägsbro, och för att jag ej skulle överantvarada honom åt galgen, så lät han mig köpa hunden för 100 kronor.*
- *Det var bra dyrt.*
- *Dyrt! säger du, att det var dyrt, ditt pundhuvud? Rask är värd 1000 kronor. 25 kronor minst får jag för skinnen på den rävv, jag snart skjuter.*
- *Drevet har upphört. Kanske Rask förlorat spåret,*
sade eldaren.

- *Tyst – ser du. där ha vi rovet. Det var en präktig päls, han har,*

flämtade Pelle i formlig jakt-dille och höjde bössan, då han såg någonting rödbrunt skymta fram mellan buskarna.

- *Stopp, skjut inte! Det är ju Rask,*
skrek eldaren.

Pang! Skottet brann av, och den rödbruna tingesten tumlade över ända, sparkade upp mossa och jord i krampaktiga dödsryckningar.

Pelle höll den rykande bössan i handen och gnodde iväg för att se på sitt villebråd, tätt följd av Tomas. Deras värtsta farhågor besannades, Där låg den stackars Rask redan död. Den fina, spetsiga nosen vilade över ena framtassen, och de kloka ögonen hade stelnat i en stum förebråelse.

Pelle blev både ledsen och arg, och i hastigheten slog han bössan i en sten så hårt, att båda piporna böjde sig likt skoningen på ett kärhjul. När den värsta stormen lagt sig, gömde man Rasks kvarlevor i jorden och vältrade en sten över hans grav. Pelle höll en rörande personalie över hans höga börd och förtjänstfulla leverne och erinrade till sist i rörande ordalag om, huru han i självsstor pliktuppfyllelse gjutit döden på sin post.

Så gick Pelle och Tomas åstad för att trösta sig med vad som fanns kvar i hjärtevännen, men här väntade dem en överraskning. Mickel rävv, som troligen gärna ville närvara vid begravningen, hade gjort sig en lov därfram och fått syn på jaktväskan, som satt upphängd i en granbuske. Hans intresse väcktes, då han såg huvudet av en tjädertupp sticke upp över locket, och som han i hastigheten ej kunde befria denne ur sin fångenskap, tog han hela jaktväskan med både tjädertupp och hjärtevän och försvann därmed i skogens dunkel.

Pelle satte bössan till ögat men märkte då, att skottet till följd av pipans böjning skulle å en cirkelformad bana och träffa honom själv i benen, varför han denna gång hade besinning nog att ej trycka av.

Men en begravning till höll han ändå denna dag och det var på sin bössa, fastän den begravningen försiggick utan skålar och högstämnda tal.

Det var en dyr, bitter och besk söndagsjägarmedecin, Pelle den gången fick, mem den hjälpte honom grundligt ut lidandet, och inbragte honom ävenledes en nått summa pengar under sina återstående livsdagar, i form av inbesparad hundskatt, ammunition, böter och mera sådant.

Hausjungfruns skyddsling

Allah är stor och underbara äro människornas
vägar

Havsjungfruns skyddsling.

Man må säga vad man vill om våra gamla sjöbusar, man må beskylla dem för fribyteri och lurendrejeri eller beslå dem med lögn och osant tal, ett kärnfriskt folk är det i alla fall, och vem lyssnar icke med nöje till en ärlig skepparhistoria? Den står oss tillmötes i sin kärva rättframhet, osökt påminnande om tjära och saltat havsvatten.

De duga både i sommarvärme och vinterköld, men bäst passa de under mörka höstkvällar, då talgdanken ryker i staken och vinden tjuver i knutarna och björkvedsbrasan för oss samman kring hemmets härd.

Men detta dekorativa arrangemang är icke nog, det fordras även en bakgrund av äkta sjöbjörn för att ge historien dess rätta stämning, och till en sådan bakgrund passa sig kapten Grogglund alldeles förträffligt.

Lagom tung för att ej blåsa i sjön, lagom tjock för att gå genom storluckan, tillräckligt röd näsa för att kunna lysa som lanternorna i mörkret och tillräckligt fyllig brännvinsbas för att kunna tjänstgöra som mistlur var han just i besittning av alla de egenskaper, som fordrades för att fulltackla hans lilla finnskuta.

Nu var det länge sedan den tid, han seglade mellan Nikolaistad och Norrtälje med vasaråg åt upplandsbönderna eller smugglade in brännvin och långtobak på norrbottenskusten, där ärliga medhjälpare förde varan vidare till Jockmock, Kvickjock, Gällivare och Karesuando för att utminuterats bland lappar och gruvkarlar. Nu låg han i lä hos en brorson nere i skärgården, där han levde på cognac, socker och hett vatten samt rökte svarta ankaret ur en äkta sjöskumspipa.

De trevligaste stunder gubben hade, var, när han kom ned på strandvärdshuset ”Grönlandsvalen” och fick språklådan upplåst med en stark toddy. Då kände han åter, hur sjön gick hög under gångande tilja. Då döko gamla minnen självmant upp ur glömskans vågor och utsmyckade genom hans livliga fantasi, togo de ofta vidunderliga former och syntes ibland nästan otroliga för vanliga människor.

Varje höst på andersmässkvällen brukade gubben bjuda ett klöverblad av gamla vänner med till Grönlandsvalen i och för firandet av sin namnsdag. Denna, trio bestod av två gamla fiskargubbar från skärgården, okonstlade, rättframma och skrovliga av ålder och östanvind, samt en liten halt skrivare med blankpolerad flintskalle och en stor näsa, som rodnade av blygsel över sin semitiska börd.

Grogglund brukade kalla skrivaren ”Midgårdssormen”, vilket var en smickrande titel, ty det innebar nämligen ett öppet erkännande om ett gott huvud, och denne, som var mera bevandrad i den fornnordiska gudasagan än i de apostoliska kyrkdogmerna.

Skrivaren återgäldade artigheten genom att giva kaptenen namnet ”Fenrisulven”.

I vanliga fall gick det muntert till vid dylika samkväm, och historierna flödade ut över Grogglunds läppar lika lätt, som toddyn flödade in. Den kväll, varom här är fråga, ville emellertid inte den rätta stämningen infinna sig. Nog grack man lika tappert, så att man började se varandra i flera upplagor, men stolen, där den hederlige fiskar Lars brukat sitta, var lika tom ändå.

Lars var icke mer. Under kyrkogårdens grönskande bårtäcke låg han i lä för livets stormar, och en flock gula löv dansade vemodsfyllt fram över den enkla gravkullen.

Efter att först en lång stund envist ha sugit på pipskafvet, sade Anders Grogglund liksom för att ge uttryck åt sina innersta tankar

Ja, den vägen måste vi alla gå,

Skrivaren höll fram näsan över sitt rykande glas för att ej gå miste om ångorna och inföll med ett försök till skämt:

Vem kunde tro, att Fenrisulven skulle börja sucka som en läderska på ett väckelsemöte. Nästa andersmässodag bjuder du väl på lakrits och uppvärmd mjölk, vasa?

Kaptenen fortsatte sin tankegång:

Eller också kanske jag är hemma hos sjöjungfrun,. Därför får du äta kabeljo och pimpla saltvatten och spela på harpa. Tids nog hinner du dit, gamle lutfisk.

och tillade strängt:

Skoja inte om sjöjungfrun, din ohängda flintskalle. Om du kände henne lika bra som jag, så skulle du nog hysa respekt för henne.

Skrivaren blev ivrig:

Vid profetens skägg gör du mig inte nyfiken, Berätta, hur du blev bekant med hennes nåd?

Fiskar Jannes dunkla blick började brinna av iver och han instämde:

Ja, gör det,

Kaptenen och såg envist in bland kakelugnens glödande bränder och sade.

Det är en lång historia, som jag egentligen tänkt ta med mig i graven,

Men för dig, Janne, som känner sjöjungfrun och vet, att jag inte ljuger, för dig vill jag blotta mitt förflutnas innersta gömslen, så att du må läsa däri som i en öppen psalmbok.

Skrivaren och knäppte händerna och inflikade:

Den öron haver till att höra, han höre,

Kaptenen började och strök betänksamt över sitt gråsprängda pipskägg:

Som ni vet, kom jag redan i mina grönaste pojkar ombord på en portugisisk tremastare, som gick mellan Ostindien och Lissabon med ris och österländska kryddor. Det var en gammal ruttan skuta, som icke utan skäl bar namnet Nattens Riddare, full av synd och kackelackor, och ve den skärgårdskrämare, som korsade den riddarens väg utefter Afrikas och Indiens kuster! Kaptenen var spanjor och kallades Svarte Carlo. Det var en styv sjöman men grym och härsklysten, och ombord på Nattens Riddare stiftade han lag och skipade rättvisa lika oinskränkt som forntidens vikingar, ombord på sina drakskepp.

Fiskar Janne frågade:

Hur kunde du, en svensk bondpojke, komma i den mannens tjänst?

Kaptenen fortsatte:

Min far dog, då jag var helt ung, och sedan fick jag till förmyndare en släkting i Malmö, vilken var skeppsredare. Denne hade visst haft några affärer med Svarte Carlo och därvid i ett anfall av översvallande välvilja visavi min framtid bett honom fostra mig till en duglig sjöman, det enda yrke, som skeppsredaren ansåg vara värdigt en släkting till sin höga person.

Alltnog, jag kom till Portugal och blev installerad på Nattens Riddare dagen före, innan tremastaren lättade ankar. Svarte Carlo var för upptagen av sina bestyr för att då i avresans ögonblick ägna någon uppmärksamhet åt en så obetydlig stackare som jag. Men när fartyget nått öppen sjö och gubben fått lungorna fyllda av havsluft, då tog han mig med sig ned i sin hytt och sade mig några enkla allvarsord, som jag ännu behåller i friskt minne.

Pojke, sade han och han gav mig en av sina tigerblickar, kan du säga mig, vad som hänger på väggen?

Två pistoler och en sabel, stammade jag och försökte se modig ut.

Rätt så, min gosse. Men kan du också säga mig, vad som står i hörnet nere vid klädskaåpet?

Det är en käpp, svarade jag lika kortfattat.

Nej, en knölpåk är det, sade Svarte Carlo, och lika knölig skall också din rygg bli, ifall du inte blint lyder mina befallningar. Sabeln och pistolerna, dem använder jag åt uppstudsiga sjögastar, men knölpåken, den är som enkom gjord för att uppmjuka akterdörren på trilska skeppsgossar. Har du förstått?

Jag skyndade mig förstås att svara: "ja".

Och så återtog gubben i samma ton.

"Överträdelse straffas endast undantagsvis med annat än döden, och denna stränghet i rättsskipning är nödvändig och till allas vårt gemensamma bästa. Ditt arbete här skall bli lätt och angämnt. Du får vistas var du behagar, och öva dig i allt vad till yrket hör samt får som en särskild ynnest intaga dina måltider vid mitt bord. Men du måste förstå att ställa dig in hos besättningen och vinna deras förtroende, så att jag genom dig kan se mina gossars förhävanden lika tydligt, som jag ser min bild i en spegel. Sköt dig som en

hel karl, så blir vi nog med tiden goda vänner. Var framför allt aldrig rädd, ty feghet avskyr jag mera än allt!"

När Svarte Carlo var klar med sina instruktioner, tordes jag ej röra mig ur fläcken, förr än han efter en ny uppmaning att ej glömma, vad han sagt, gav mig tillåtelse att gå.

Den tid, som nu följde, blev den värsta tid jag genomgått i hela mitt liv, Svarte Carlo låg ständigt över mig och fordrade några upplysningar, som kunde bevisa, att jag fullgjorde min spiontjänst, och, då dessa bevis ständigt uteblevo, förlorade han tålmodet och lät mig smaka käppen. Det var ingen vanlig husaga, nej, det var en skoningslös tortyr. Jag kröp omkring på golvet som en mask, och tiggde om nåd, men han bara slog, slog tills min rygg blev lika knölig som påken, och tills han såg att jag ej vidare kände slagen. Då vräkte han ut mig ur hytten, och där blev jag liggande tills fram på morgonsidan, då nattvakten fann mig, när han gjorde sin rond under däck.

Men ingenting ont, som ej medför något gott, Av besättningen hade jag ändå hittills setts med oblida ögon, emedan men misstänkte, att jag stod i något hemligt förhållande till kaptenen, men efter detta boldbevis på min oskuld upptogs jag som en kamrat bland dessa bistra sjömän, vilka med få undantag ej voro mindre skurlaktiga än Svarte Carlo själv.

För kaptenen fanns jag från den dagen helt enkelt inte till, och om någon velat kasta mig över bord, så tror jag ej, att han höjt ett enda finger till mitt försvar.

Då vi seglat förbi Afrikas sydspets och vänt stäven mot norr, fingo vi en kväll se en mindre ostindiefarare, som strandat på ett skär i Mocambikkanalen. Den förde den holländska flaggan och signalerade till oss om hjälp.

Svarte Carlo kallade hela besättningen på däck och föreslog dem helt enkelt, att vi skulle ta hela deras last samt allt övrigt, vad som fanns av värde, och sedan lämna de olyckliga åt sitt öde, vilket var liktydigt med en säker undergång bland vågorna.

Jag såg, hur vinningslystnadens eld började brinna i allas ögon, och jag hörde ett "Leve vår kapten!" från de läppar, som ögonblicket förut förbannat blotta skuggan av hans person. Rovlystnaden hade gjort skurkama eniga.

Jag vet ej, vad som gav mig mod att springa fram och försöka övertala karlarna att vara barmhärtiga och hjälpa de nödställda. Men min moralpredikan blev ej lång. Kaptenen befälde nämligen en gammal koppärrig matros att kasta skrikhalsen i sjön, och denne släpade ned mig i en liten mörk skrubb, som låg vid sidan av stormasten och brukade användas till annat.

Vid midnattstid släppte man ut mig igen, och då var sjöröveriet begånget. Att den stackars holländska besättningen ej frivilligt lämnat sin egendom i banditernas händer, därom vittnade blodfläckarna på vårt däck.

En frisk vind fyllde våra segel, och Nattens Riddare sköt som en pil över vågorna. Jag ställde mig vid akterrelingen och blickade mot söder, men inte ett spår av kvällens offer kunde längre skönjas. Endast Madagasgars väldiga konturer skymde synranden.

Det hade varit strålande månsken på kvällen, men nu började svarta skuggor glida fram över Indiska Oceanens vatten och vågornas kammars bröto sig fräsande mot tremastarens gamla plankor. Allt manskap, som ej var nödvändigt för fartygets manövrering, hade, gått till vila, och av mänskligt liv i min närhet hördes då och då den förbipasserande vaktens knarrande steg.

Vi hade en god stund sett ett segel i öster, vilket sköt fram med otrolig snabbhet, samtidigt som dess kurs tycktes skära vår. Förste styrmannen, som förde kommandot, blev orolig över den mystiska seglaren, som gick utan flagg och utan lantämor, och slutligen lät han purra kaptenen.

Denne kom upp med kikaren, men hade på en lång stund svårt, att göra några iakttagelser emedan månen skymdes i moln. När dessa för ett ögonblick skingrades, så att synröret kunde användas, såg jag att Svarte Carlo var ovanligt blek. Det är den "Flygande Holländaren", hörde jag honom säga till styrmannen.

Gud hjälpe oss! Då äro vi förlorade, mumlade styrmannen. Han kommer för att varsla om vår undergång.

Jag såg ett levande berangel på kommandobryggan, sade Svarte Carlo, men nämn ingenting åt besättningen. Vi få nog en svår dust att rida ut.

Stormen hade tilltagit i styrka, och Nattens Riddare flög som en fiskmåås över havet, skälvande liksom i ångest under sin väldiga segelmassa. Mörka moln jagade fram över det stjärnlösa himlavalvet, insvepande

oss i ett ogenomträngligt mörker. Lantärmorna förmådde endast upplysa den närmaste omgivningen och liknade var för sig små dimmiga mångårdar eller kanske snarare lysmaskar, där man väl ser själva ljuskällan men ej något kringspridande sken.

Svarte Carlo gav befallning att reva alla segel, varefter fartyget fick länsa undan för vinden. Men stormen, som i hast övergått till rytande orkan, vräkte våg på våg över relingen, så att jag ibland var nära att spolas över bord. Det började regna värre än i syndafloedens dagar, och blix på blix skar mörkret och blottade för korta ögonblick elementens raseri.

Kapten Grogglund tystnade och rörde sakta om bland glöden med en eldgaffel.

Fiskar Janne sträckte nyfiket fram huvudet och bad honom fortsätta. Och skrivaren kliade sig bakom örat och sade:

Du ljuger förbasse mej, som det skulle vara tryckt. Om man inte kände dig så innerligen väl, kunde man nästan tro, att du varit med om alla de där trevliga sakerna.

Grogglund gav honom en blick, så förintande, att den skulle kunnat genomtränga en tolv tims pansarplåt och döda en därbakom stående buffeloxe, men på skrivaren tog den inte ett dyft.

Om du inte tror, vad jag sagt, hur skall du då kunna tro fortsättningen? Och likväl är det sant vart enda ord.

Den natten, varom jag talat, utkämpade Nattens Riddare sin sista strid. I mörker och storm förlorade den kursen och red upp på et undervattensskär, där den bröts sönder och fann sin grav bland bränningarna. Spillroma drevos av vågorna mot Atrikas kuster, och allt levande förgicks liksom i Noaks dagar, då synden var stor och floden kom.

Skrivaren inflikade skeptiskt:

Och du var naturligtvis den ende Noak, som blev räddad. Återstår så bara för dig att klargöra, hur du kunde bygga en ark i hastigheten?

Grogglund fortsatte:

Jag byggde ingen ark, jag höll mig bara en stund fast i en livboj, tills havsjungfrun kom fram och hjälpte mig. Hon kom ridande på ett stort vidunder, vilket liknade en drake eller snarare en Midgårdsorm. Odjuret ringlade sig fram genom vattnet med största lätthet liksom på lek, och sitt huvud höll det hela tiden högt över vågorna. Från dess hala hals nedhängde en yvig man, och gapet var tandat som på en nilkrokodil. Men på dess rygg satt sjöjungfrun, fager som en junimorgon i en svensk dalkjusa. Hennes hår böljade fritt ned över mjällvita axlar, och dräkten, som i mjuka veck omslöt hennes smidiga former, var som en sky och irisfärgat pärlskum.

Hon förde mig ned i sina skimrande gemak, där jag välfägnades med mat och dryck, vilket serverades i vackra snäckskal av behagfulla najader. Sedan gav hon mig många allvarliga råd och förespådde mig en lyckosam framtid, för så vitt jag behjärtade hennes ord och lade dem på minnet.

Du såg, hur det gick Svarte Carlo och hans män, sade hon.

Det var ett rättvist slut på deras syndiga levnad. Med våld bröto de sig en väg genom livet på bekostnad av andra människors välfärd. Sorg och avsky följde dem i spåren, och intet öga behöver numera tåras för deras skull, Skam över deras minne.

Ditt öde behöver ej bli likt deras. För att du i natt ställde dig på de svagas sida, vill jag rädda dig åt livet samt giva dig framgång, varhelst du gungar på mina vågor. Inga vindar kunna kantra din skuta, inga skär och inga bränningar kunna slå sönder de plankor du trampar, så länge jag är din beskyddarinna. Men om du ser mina nymfer dansa på sjön, då skall du inställa resan eller fara en lång omväg, ty deras tid och områden haver jag fridlyst.

Bryter de mot detta sista bud, då kan du säga havet farväl, ty, hur starkt och stolt det skepp än må vara, som du sedan försöker manövrera, så kom ihåg, att min hand då är vänd emot dig och du måste gå i kvav.

Sedan fick jag dansa med nymferna i en välvd lövsal av slingerväxter och havstång. På en tron av valfiskben satt näcken och spelade sin tusensträngade harpa så klingande fagert, så sprittande glatt, så rörande vekt och vemodsfyllt, att varje fiber i mitt hjärta vibrerade av salig hänryckning.

Och varje lynnets skiftning i mästarten underbara melodi återspeglades troget i nymfernas kattmjuka dans.

Jag bad havsfrun att få stanna hos henne för evigt, men det tillät hon ej.

Du passar ej för vår andevärld, människobarn, sade hon milt. Du skulle tröttna på oss och vi på dig, Ditt unga blod hyser många ämnen, som skulle alstra trånsjuka eller söka sig lifgenom våldsamma explosioner, ifall de ej få tillfälle att långsamt förbrännas. Dylika utvecklingsprocesser äro hos oss en övervunnen ståndpunkt, och därför skulle din närvaro här endast alstra disharmoni samt bli en plåga för dig själv.

Då kaptenen gjorde ett nytt uppehåll frågade fiskar Janne

Hurlänge var du hos havsfrun?

Grogglund svarade:

Jag vet inte så noga. Där var varken dag eller natt eller sol eller måne. När jag blev trött, vaggades jag till ro på hennes arm, och, när jag åter vaknade, befann jag mig ombord på en engelsk kofferdifarare, som gick mellan Liverpool och Melbourne med järn och stenkol och mellan Melbourne och Liverpool med guld och fårull.

I Melbourne överantvordades jag i svenske konsulns händer, och denne skickade mig med första lägenhet tillbaka till Sverige.

Skeppsredaren, min förmyndare, skakade betänksamt på huvudet åt min uppdukade historia och trodde nog snarare, att jag rymt från Svarte Carlo. Därför skaffade han mig nu plats på en finnskuta, som aldrig seglat utom Östersjöns rämärken, troligtvis med tanke på att kunna hålla ett mera vaksamt öga på mig i fortsättningen.

Skutan hette Lilla Imatra, och kaptenen kallade vi med hänsyn till hans väldiga kroppshyddas Stora Imatra.

Även Stora Imatra höll sträng manstukt och kunde, om han blev retad, ryta lika hemskt som det väldiga vattenfall, vars namn han bar. Men han fordrade ej blind lydnad och spioneri utan ordning och reson. Därför höllo vi av gubben allesammans och synnerligast jag, vilken snart blev hans utkorade favorit. Genom hans förmedling kom jag också till skolan i Göteborg, där jag pluggade mig till styrmansexamen.

Dessa framgångar gjorde ett djupt intryck på min förmyndare, ja så djupt, att han, som annars aldrig öppnade sina penningpåsar annat än när det gällde att stoppa undan pluringar, tog på sig en samarits skepelse och köpte mig en egen skuta. Naturligtvis måste jag med svart på vitt förbinda mig att återbetala vart enda öre jämte skälig ränta, men det var i alla fall det osäkraste företag han någonsin haft sina pengar placerade i.

Emellertid klarade jag snart min skuld och trampade redan som trettioårig mina egna plankor. Varhelst min "Pärmosnäcka" än plöjde havet, var sjöjungfrun mig lika huld. Jag har fraktat så mycket lutfisk och slosill från Norges västkust, att man därmed gott skulle kunna torrlägga Ålands hav, och jag har fraktat flera gruvstolpar från Småland till England, än det finns grässtrån i Roslagen.

Vid mognare ålder ställde jag mig uteslutande till det svenska lantbrukets tjänst. Till den ändan skaffade jag bönderna prima uysäde direkt från Österbotten, vilket grodde och bar hundrafaldig frukt, som helt naturligt var, då det ej besudlats av krämarhänder.

Skrivaren frågade spefullt:

Än brännvinet, som du smugglade in till lapparna, bar det frukt?

Grogglund, som ej tyckte om, att man påminde honom om hans lurendrejare bedrifter rev då i:

Om jag hjälpte dem att få en uppvärmare i vinterkylan, så kan väl inte den saken angå dig, du bastard av en procentares skinnpung och en krögares dranktunna,

Du är ingenting, har aldrig varit någonting och kommer aldrig att bli någonting, Undrar just, om du haft någon annan gud än din buk och någon annan ärelystnad än att kunna ljuga värre än alla, du kommit i beröring med?

Skrivaren, osårad av kaptenens sabelhugg sade då:

Skrymta och ljuga är inte min svaga sida,

Men vem sätter sig icke stora mål före och vem har panna att slå sig för sitt bröst och svära sig fri från ärelystnadens demon?

Du skulle ha satt dig stora mål före? Törs man fråga, vad du då tänkt göra för storverk?

Å, en hel del må ni tro, gubbar. Men för att kunna uträtta någonting måste man vara någonting, och därför har jag gett mig suringen på att inte släppa taget, förr än jag blir kung.

Kaptenen brast ut i ett gapskratt, och fiskar Janne såg ut, som om han fått en bläckfisk på kroken.

När du kommer så långt, utnämner du väl Janne till sjöminister och mig till amiral, och sedan göra vi ett korståg till Jeriko för att återerövra din fädernestad från de otrogna, Det var väl dit du ville komma?

Skrivaren:

Ja, någonting i den stilen. Mitt valspråk skulle bli: "Anamma och regera", och fan anamma, så jag skulle regera.

Fiskar Janne avbröt:

Galenskaper!

Fortsätt din historia, du Grogglund.

Grogglund:

Vad jag vidare har att säga, är inga trevliga saker. Som ni vet, övergav jag sjön redan vid femtio års ålder, och, fastän jag föraktar landbacken, som en barberare föraktar en flintskalle, härvid gav kaptenen skrivaren ett menande ögonkast, så kan dock ingen mänsklig makt förmå mig att ännu en gång ta kommando på ett fartyg. Ty sjöjungfrun står mig emot, allt sedan hon slog sönder min pärlemosnäcka utanför Ekerö, då jag i egensinnigt övermod trotsade hennes bud.

Jag hade en styrman från Uleåborg, en vild sälle, som allmänt kallades "Havsdjävulen". Vi stämde alltid bra överens, ty rädsla fanns ej i vårt blod, havsfrun föll så småningom i glömska, och som hon aldrig gjorde sig påmind eller satte min lydnad på prov, började jag tillskriva min egen skicklighet äran av mina framgångar. Men så en gång, då vi skulle avsegla från Vasa, fick jag genom tjockan se nymfernas dans bland de upprörda böljorna och höra näckens vemodiga melodi genom vindens tjut.

Jag hade gjort mig en glad dag inne i staden hos några vänner och var inte alldeles klar i knoppen, men när jag såg, hur landet låg, gav jag order, att vi skulle gå i land på nytt och tills vidare uppskjuta resan.

Styrmannen gjorde mig föreställningar. Det kom till en häftig ordväxling mellan oss, och jag nödgades använda hela min myndighet för att skaffa mig respekt.

Det grodde förstås i Havsdjävulen, och då jag dagen därpå infann mig på vårt stamlokus, hade han redan sått ut gift bland mina kamrater. En väderbiten kaptten, som länge med avund sett mina framgångar, var oförskämd nog att driva gäck med mig med anledning av min uppskjutna resa.

En fågel sjöng här nyss, att du fått vattuskräck, Grogglund, och att du ämnar sälja Pärlemosnäckan för att sedan pika landsvägen hem. Hur håller det sig med den saken? frågade han elakt.

Vem säger det? frågade jag tillbaka, och jag kände, hur blodet steg mig åt huvudet.

Din egen styrman, så nog det väl vara sant.

Ursinnig slängde jag i mig ett par supar och gick ned till hamnen för att lätta ankar. Ovädret hade snarare tilltagit än lugnat sig, och ute på fjärden såg jag fortfarande najadernas dans.

Jag var redan färdig att ge ny kontraorder, då styrmannen, som såg min tveksamma hållning, kom fram till mig och bad om en månads permission. Eftersom det ändå ej tycks bli någon segling av inom den närmaste framtiden, så tänkte jag gå upp till Uleåborg och hälsa på en gammal moster, sade han hänfullt.

Jag slog till karlen, så att han ramlade baklänges över en hop tågvirke på däck. Nu var jag arg och skulle ha farit, om det så tio gånger gällt livet.

Det blev maken till min sista natt på Nattens Riddare. Vattnet riktigt kokade under våra fötter, och Pärlemosnäckan prejadades hårt. Tjockan skynde bort omgivningen, och regnet genom-dränkte mina kläder ända in på kroppen, men jag lämnade ändå ej för ett ögonblick däck. Ett par gånger lät jag stuva om lasten, men ej en enda klut lät jag reva, bara för att stuka styrmannen.

Helt nära kusten av Ekerö vid Åland fick jag plötsligt se det förskräckliga odjur, som jag förut en gång sett havsjungfrun rida på, helt nära oss. En aning sade mig, att vår sista stund var kommen, varför jag lät kalla upp alla man på däck och bad dem göra sig beredda på det värsta. Ingen mer än styrmannen tycktes

emellertid se den hemska uppenbarelsen, men han såg den alldeles säkert, ty han blev fullkomligt vettsskrämd och bad mig under tårar och förbannelser att lägga bi vid Ekerö.

Detta var jag böjd att göra och fick för övrigt aldrig tid att våga ett landstigningsförsök, ty just som han stod och gestikulerade, gjorde odjuren helomvändning ut mot havet och gav oss till avsked ett väldigt slag av skärten, så att hela Pärlemosnäckans bredsida krossades. Jag hörde böner, jämmerrop och svordomar omvartannat, jag kände hur havet omfamnade mig med sina isiga armar, jag hörde mina kamraters skag och plaskningar i vattnet under sina försök att nå land, och jag försökte instinktmässigt följa deras exempel. Som god simmare skulle jag under vanliga förhållanden klarat mig grant, men nu var jag uttröttad och stelfrusen och kände mina rörelser blvo mera mekaniska än energiska. Krampen kom över mig, och allt upplöstes i ett redlöst kaos.

Skrivaren gjorde invändningar och frågade:

Du ämnar väl inte på allvar försöka inbilla oss, att du drunknade?

Grogglund:

Nej, jag räddades även den gången till livet, tack vare havsjungfruns nåd. Den gången förde hon mig långt bort till en öde, klippig kust, där vattnet låg svart, orörligt och tyst som om allt liv försvunnit därifrån. Här satte hon sig ned på stranden och började tala: Varför trotsade du mig? frågade hon. Varför gick du hellre dina egna vägar i egensinnigt högmod, än lydde mig och behöll min ynnest? Tivlade du på min makt? Se på detta döda vatten som jag slagit med lamhet, och se nu, därvid rörde hon i havet med sina fingerspetsar. Och se en storm växte upp, rasande och vild och dimmiga vattenandar tumlade om bland de fräsande bränningarna, Hemska drakar och vidriga reptiler uppstego ur strandbäddens gytta och luften fulldes av ett klagande tjut.

Och jag föll till sjöjungfruns fötter och bad om nåd för mina män, ty själv ansåg jag mig förlorad. Då hörde jag slag liksom av vingar och en susning liksom av en stark vind och ur denna vind hörde jag hennes sista ord till mig: Överge havet!

Detta var straffet för min olydnad, Räddade blevo vi dock alla, utom styrmannen, vilken havsjungfrun behöll som en underpant på sin makt.

När kaptenen slutat, var talgdanken i staken utbränd. Ljuset mattades av, vecken rykte och osade, flammade ännu en gång upp i full låga och föll så omkull i det smälta fettets samt slocknade. Rummet insveptes i mörker, och en matt månstråle, tittade ängsligt in genom spjälgardinen.

Skrivaren, som både ville visa sig sjökunnig och behålla sista ordet sade då:

Nej, nu tror jag, att vi segla hem för babords halsar och lägångs låring,

Då man har otur

Den som giver sig själv i fara, han förgås
däri

Då man har otur.

Nog kan det vara roligt med en stilla priffe en aftonstund, i synnerhet om man har korttur och muntra medspelare, men nog föredrar man hellre en månskenspromenad med sin käresta i fager augustikväll. Försåvitt man icke har otur nota bene, ty då kan det nog hända, att man får skäl att ångra sig, ifall man väljer det senare. Åtminstone trasslade min vän, Max Pettersson i Grönköping, en gång vid ett dylikt tillfälle in sig i en minst sagt tråkig affär. Visserligen tog han ett tysthetslöfte av mig, men som han själv var den förste att springa runt staden och berätta om sitt äventyr för alla, som ville höra, så anser också jag mig oförhindrad att göra likadant.

Det hände sug att Max i skymningsstunden flanerade på Grönköpings gator i otålig förbidan på, att klockan äntligen skulle slå ett visst slag, ty på detta vissa slag befriades borgmästarens kokerska från trældomen bland köttgrytorna och då fick Max en salig stund i hennes sällskap. Men ödet, som så ofta stryker ett kladdigt streck över människornas planer och med kallt mod slår sönder deras fagraste lyckodrämmar, hade annorlunda bestämt, och därför dråsade han på stortorget ihop med tre av sina bästa vänner, Anders Pettersson, Petter Andersson, och en till.

De gingo i långt framskriden priffefeber på jakt efter en fjärde man. Max var nära att nära att uppfångas för att inte säga uppslukas men lyckades dock i hastigheten duka upp en nödlögn, som lät så pass trovärdig, att de gävo honom fri, vilket vittnar om, att han vid kritiska tillfällen är i besittning av en god sinnesnärvaro. Detta senare motsäges dock ohjälpligt av det sätt, varpå han senare på kvällen tappade koncepterna.

I den behjärtansvärda avsikten att stå där på ännu en halvtimme tog han sig före, att gå staden runt tio gånger, och då får man ej undra på, att han om en stund åter hörde vännemas röst i sin omedelbara närhet. I hans förra uppift angående sin vistelse för kvällen ingick det inte att träffa kamraterna här, och som han ej ville bli någon skottavla för deras skämt, smet han in i närmaste portgång.

Där höll han sånär på att kollidera med en karlslok, och sedan han genom skicklig manövrering lyckats avvärja sammanstötningen, hörde han ur mörkret ett vresigt:

- *Söker du mig?*

Max svarade

- *Nej!*

och ämnade sig vidare. Men den okände karlen i mörkret tycktes av en eller annan orsak ha fattat någon misstanke och frågade vidare:

- *Vill du träffa Johan då?*

Max nekade även härtill och tog några steg framåt på måfå, men då kände han plötsligt en fast hand på sin axel och då han hörde sin förföljares röst började han känna sig till mods som en kyrktjuv vilken mitt under sitt arbete får besök av den onde.

- *Människa, vem är ni, och vad vill ni? Är ni hitkommen för att råna och mörda så är ni förlorad, ty vet, att lagens hand är stark i Grönköping.*

- *Jag har aldrig tvivlat på myndigheternas vaksamhet i vår goda stad, svarade Max, men eftersom jag tillbringat tio år här utan att jag på något sätt kommit i delo med rättvisan, hoppas jag även i fortsättningen få räkna på ordningsmaktens bevågenhet.*

- *Du, tio år i Grönköping? Nej, en bov, en rackare och en hunnturk är du, som tränger in i fredliga borgares hem för att plundra dem på liv och egendom.*

I Max tankstuga arbetades det under dessa minuter för högtryck, och resultatet blev någonting både enkelt och förståndigt, han beslöt presentera sig. Alltså gjorde han en djup andhämtning, bockade sig i mörkret och sade:

- *Mitt namn är Max Pettersson.*

Resultatet var storartat. Nyss liknade den okändes röst en korprals under en fältmanöver och så sjönk den i ett drag ned till en skräddeles, som presenterar sin hälsning:

- *Åh, stig på då!*

Mumlande några fula ord, som inte fanns upptagna i svenska akademiens ordlista, började Max treva sig fram i mörkret, undrande hur detta skulle sluta. Plötsligt stötte han tåspetsarna mot en förhöjning, och skulle otvivelaktigt ha gjort en föga angenäm kullerbytta om inte mannen i kölvattnet just i rätta ögonblicket gripit honom i skuldrorna.

- *Jag tror du är full,*

morrade den okände.

- *Det är lögn! Jag är nykter som en torr enbuske, protesterade Max. Det var den fördömda trappan, som jag snubblat mot. Här är ju gångar och falluckor som i ett jesuitkloster.*

- *Vet skäms, gröngöling! Du är mer än lovligt frispråkig i kväll, muttrade den okände under det han ledsagade Max upp för en trappa, låste upp en dörr och knuffade in honom i ett upplyst rum.*

Därinne löstes gåtan Max såg nu att han hamnat hos stadens bokbindare, gubben Bergström.

- *Nå, var har du böckerna?*

frågade denne rakt på sak, ty han var retad över uppträdet i portgången, fasän det låg honung i tonen, som det alltid gjorde då han vädrade någon förtjänst.

- *Jag har inga böcker,*

svarade Max förargad.

- *Vad går du då här i porten och smyger efter då?*

Så där ja. Nu skulle förstås gubben skrika ut den där historien i hela Grönköping.

- *Farbror förstår väl, att jag gick för att tala om en bok, som jag ville ha inbunden, höra efter om det var tid och så vidare.*

- *kyndade Max sig att infalla.*

- *Visst har jag tid. Vad är det för en bok, och hurudant band skulle det vara?*

Max kände att han började svettas. Han kom att tänka på en gammal lagbok, som han ropat in på en auktion för några år sedan. Visserligen var det inga vidare fel på bandet, men i värsta fall kunde han väl riva bort permarna.

- *Det är en gammal lagbok,*

svarade han alltså.

- *En lagbok. Kanske jag får lov att skicka iväg Johan att hämta den?*

- *Nej, för all del, det har ingen brådska,*

utlät Max sig.

- *Ingen brådska? och ändå kommer du hit för att höra om jag har tid. Nej, min gosse. Antingen vill du ha boken bunden nu strax eller också har du ingen bok att binda.*

- *Ja, men jag försäkrar.*

- *Försäkra ingenting, förrän du langat hit boken.*

Max strök sig över pannan och såg på klockan, Det var redan för sent att hinna till mötet. Med vild beslutsamhet vände han sig till gubben och förklarade, att om en halvtimme skulle han vara tillbaka med boken.

När han kom hem, fann han, att lagboken var väl inbunden i antikt läderband, och att det alltså var rena vanvettet att förstöra den, men här fick sannerligen inga betänkligheter förekomma.

Alltså fattade han ett fast tag i sitt offer och försökte slita innehållet från pärmarna, men på 16-hundratalt band man starka lagböcker, och den visade sig motstå alla hans ansträngningar. När ingenting annat hjälpte, tog han en rakkniv och lyckades därmed äntligen utföra sitt onda uppsåt. Så snodde han in det olyckliga offret i en tidning och återvände därmed triumferande till sin plågoande.

- *Var så god! Här är den.*

Gubben såg kritiskt på de färska snittyterna.

- *Det var stor skada, mumlade han. Har du köpt den nyligen?*

- *För tre år sedan.*

- *Vem har skurit söder den så här?*

- *Hur skulle jag kunna veta det? Den var naturligtvis sönder, när jag fick den.*

- *För tre år sedan?*

- *Ja, så där omkring.*

- *Nehej, det är lögn. Jag är en smula kännare i sådana här saker, förstår du.*

Vilken varulv! Max gav honom en blick full av bönfällande ursinne.

- *Vill ni binda boken eller vill ni inte?*

- *Naturligtvis vill jag binda den, men först vill jag veta, vem som begått ett sådant nidingsdåd.*

- *Det angår er inte!*

röt Max och rusade på dörren med sin misshandlade lagbok.

Detta ingick ock ej i gubben Bergströms planer. I hast skickade han lärpojken till borgmästaren och lät säga honom, att en misstänkt individ smugit omkring på gator och gränder de senaste nätterna och gjort staden osäker, varföre han i den goda ordningens namn påyrkade denne individs omedelbara häktning. Till all lycka för Max, kunde borgmästaren ej anträffas, emedan han var ute på kräftfiske, och därför tillsade lärpojken kokerskan att framföra ärendet till sin husbonde. Men som kokerskan i det signalement bokbindaren uppgav på missdådaren, trodde sig ogenkänna sin egen Max, aktade hon sig visligen att föra saken vidare.

Men genom denna lilla händelse fick Max ett klart begrepp om, då man har otur, och huru till och med en liten oskyldig nödlögn kan bitterligen straffa sig själv.

Iri Ihu eller eremiten på Sierra Morena

En skopa vatten urvishetens brunn

Iri Hu eller eremiten på Sierra Morena.

Högt uppe på Sierra Morenas cypress och olivbevuxna bergssluttningar ligga ett tjugotal små vitrappade hus omkringströdda. De bebos av människoskygga eremiter, vilka medan de levde ute i den bullrande världen, lärde känna dess ihåliga tomhet och därför dragit sig tillbaka i ensamhet, bön och arbete.

På så sätt tro de sig vinna en tillfredställande sinnesjämvikt här på jorden, samtidigt som de göra sig beredda för en fullkomligare tillvaro i det tillkommande.

En främling ohelgar sällan deras fristad, och med undantag av de över hela Spanien kringspridda tiggardordernas påhälsningar är deras förbindelse med den övriga världen ytterst ringa. Ingen får bli medlem av deras brödrakrets, som ej bevisligen trängtar efter att få luttra sin själ under botgöring och stränga andaktsövningar i Guds gemenskap. Här finns män, vars hela liv liknat ett stilla vatten, men även eldsjälur, vilka bakom sin fårade panna dölja ett stormigt förflutet. Och till dessa senare hörde Ini Hu, den gamle rövarhövdingen från Marocko.

Han var son till en stenrik vinhandlare i Barcelona, och hade fått en utmärkt och allsidig uppfostran, men hans eldiga blod och vilda äventyrlusta förde honom redan i unga år in i en mängd så pass tvetydiga affärer, att inte ens faderns penningar kunde rädda honom undan lagens straffande arm. Därför samlade han omkring sig några vettvillingar, vilka likt honom själv stodo på krigsfot med sin omgivning, och med dessa drog han upp bland de Marockanska bergen, där han inom kort blev till en skräck för rika köpmän och förnäma resande, vilka tillfångatogos och tvingades att betala dryga lösepenningar för sitt frigivande.

I många år uppehöll han sig på detta sätt bland farorna i de ogästvänliga bergen. Men då ett pris blev satt på hans huvud och galgen började vinka honom som ett oundvikligt slutmål, upplöste han bandet och begav sig under falskt namn längre in åt Afrika, där han började driva affärer med elfenben.

Som en gammal gubbe återvände han slutligen till Spanien, där han hos biskopen i Cordova anhöll om en sista fristad hos eremiterna på Sierra Moren. Detta beviljades också sedan Iri Hu skänkt sin förmögenhet till kyrkan.

I ensamhet ägnade han sina återstående år åt studier och djupsinnigt tankearbete och sökte på bas av ett långt livs rika erfarenheter skilja lögn från sanning och orätt från rätt. För att bröderna ej skulle behöva bli lidande på honom, ägnade han även vissa tider på dagen till flitigt arbete i trädgården.

En kväll när den gamle satt vid fönstret i sin hydda och såg hur solens strålar förgyllde sierrornas toppar med sitt eldsken, fick han plötsligt höra trampet av galopperande hästar, och under det han funderade vem eller vilka det möjligen kunde vara, rycktes dören upp och han hörde en ungdomlig röst som sade:

Gamle patriark! Här utanför befinner sig en förnäm grander, som är stadd på pilgrimsfärd bland bergen, och nu genom mig, sin ring tjänare, anhåller om tak över huvudet för en natt. Vilket svar behagar ni lämna därpå, värnadsvärda fader?

Bed din herre stiga in,

svarade Iri Hu, och överfor med en hastig blick den pratsamma betjänten.

Dene försvann nu lika fort som han dök upp, och in steg en omkring trettioårig man, av Spaniens ädlaste blod, och slog sig utan vidare sermonier vårdslöst ned på en enkel trefot vid Iri Hus sida.

Jag ber om ursäkt för min påflugenhets, gamle man,

sade den nykomne.

Mitt namn är Alahmar Deiro, och jag befinner mig, som min talträngde betjänt förmodligen redan upplyst eder om, på en turistresa bland Sierrorna. Mitt nattlogi brukar i vanliga fall utgöras av en uppspädd hängmatta, med himlen som tätdok, men eftersom jag ikväll råkade få denna mycket omtalade eremitkoloni i sikte, så beslöt jag, att dra en växel på de fromma brödernas gästvänlighet. Något behov av sömn känner jag emellertid icke, och skulle därför vara dubbelt tacksam om ni, värnadsvärde fader, ville skänka mig en dryck ur erfarenhetens svala bågare och för en stund med mig filosofera över livets dunklaste gåtor. Själva ert utseende säger mig, att under eder fårade panna måste vishetens sten ligga fördold.

Iri Hu svarade:

Mitt hus liksom min tunga står till ert förfogande, min son. Men fåfängt söker du hos mig vishetens sten. Visserligen ligger bakom mig ett långt och skiftelserikt liv. Jag har känt kärlekens sötma och sorgernas udd. Jag har känt motgångarnas bitterhet, och dansat omkring i nöjernas virvel, tills varje njutning förlorat sin lockelse och sin arom. Jag har eldat mitt blod med frihetens gnistrande vin, medan mitt sinne ännu var ungt, och jag har sökt verderkvickelse i den mänskliga lärdomens brunnar, då solen dalat mot livets horisont. Och vart har jag väl kommit? Så fort jag trott mig finna svaret på en fråga har strax en ny uppstått, som en följd av svarets ofullkomlighet, och så har det gått i det oändliga, tills jag insett min litenhet och ödmjukt böjt mig för det majestät, som ligger förborgat bakom de ogenomträngliga gränserna omkring mitt förstånd.

Ni talar såsom det höves eder,

sade Alahmar Deiro.

Ni menar, att där vetandet slutar där börjar tron, och eftersom man då ej längre har verklighetens fasta mark under fötterna utan måste bygga på hörsägen och dimmiga legender, så kan det ena vara lika gott som det andra.

Jag talar nu icke alls om tron,

sade Iri Hu,

och jag lämnar ej verklighetens fasta mark, vilket måhända du gjort. Ty jag fruktar, att du i många avseenden mera liknar en ko än en självständigt tänkande människa.

På min ära! Ditt sätt att säga mig komplimanger kunde vara angenämare, gubbe,

utropade Alahmar Deiro.

En annan skulle få läsa svaret på min värjspets, men med ett sådant orginal, som ni är, strider man bara med ord. Fortsätt alltså, och säg mig vilka egenskaper ni hos mig trott er finna, som ge stöd för edra antaganden beträffande mina släkkskapsförhållanden till en ko. Visserligen håller jag styvt på decendensteorin, såsom varande den enda på sunt förnuft baserade skapelsehistoria jag känner, men inlägger icke desto mindre min skarpaste protest mot ert sätt att ställa mig i jämbredd med hornboskap.

Eremiten strök sig begrundande över sitt skägg.

Jag förmodar,

sade han,

att du beträffande vetande och livsåskådning liknar mängden av tidens unga män vilka haft förmånen åtnjuta en så kallad god uppfostran. Det vill med andra ord säga, att du under en följd av år reflektionslöst anammat en sådan myckenhet av andelig spis, att du behöver långliga tider för dess smältning. Och liksom kon utan någon själsansträngning idislar sin föda, så idislar du också andra människors tankar emedan du är för lat för att tänka själv. Men den tid skall måhända komma, då du efter genomgången luttring lärt dig inse människoandens begränsade förmåga, och då du börjar hungra efter en djupare spis för din själ. Låt då se, att inga hjärnspöken växa fram ur din fantasi och att du svindelfritt förmår stå böjd inför de stora gåtornas dunkel.

Ert tal är dunkelt, som de stora gåtorna varom ni talar,

sade Alahmar Deiro.

Menar ni, att allt vad vi kalla vetenskap endast är tomt och onyttigt munväder?

Nej. Jag har på böckernas blad följt de stora tänkarna på deras mödosamma pilgrimsfärd uppåt, och jag högaktar deras osparade bemödanden att höja oss, vilket onekligen givit ett gott resultat. Men allsmäktiga äro de ej.

Bevare mig för att hysa sådana kätterska tankar om dödliga människor!

utropade Alahmar Deiro.

Såsom god kotolik tror jag naturligtvis mera på påvens skägg än på min ringa förmåga. Är ni nöjd med mig då, min far?

Du kacklar som en höna,

sade Iri Hu.

Men även med en höna kan man vara nöjd, tillade han leende. Din öppna blick säger mig, att det goda ännu har övertaget inom dig, och min önskan är att det alltid måtte så förbli. Emellertid börjar det bli sent och mina ögon känns tunga. Är det något vidare du ville säga mig eller fråga mig om?

Tack! Eftersom ni giver mig tillåtelse så beder jag om några levnadsregler vilka jag må kunna bevara i minnets juvelskrin, såsom den girige bevarar sin skatt.

Unge man! En annan av de fromma bröderna skulle kanske börja tala med dig om de himlar, som människoanden skapat i sina svaghetsunder, och en översinnlig fantasi smyckat med allt, som för den varit skönt och härligt, jordiskt guld och ädla stenar, mne jag vill giva dig någonting annat, någonting mera jordiskt. Jag vet icke om du äger guld och penningar, men jag ser att du är ung och frisk, alltså är du rik. Därför bör ditt sinne också vara förnöjsamt och glatt. Älska friheten, sanningen och rättvisan. Håll anden fri samt respektera och skydda även andras denna så dyrbara egendom. Låt samvetet vara ett vaket språkrör från ett varmt hjärta och var lydig inför dess bud.

Var gladlynt, rättskaffens och arbetsam! Älska människorna, naturen och livet och blicka med trygg tillförsikt mot framtid och evighet.

Och sedan eremiten sagt allt detta gick han till vila i hyddans sovrum.

Men Alahmar sat kvar på terfoten och begrundade vad han hört och inpräntade orden i sitt hjärta.

Och kvällen följde klockvisaren fram mot stortimmarna, och molnkanterna färgades röda som av blod, och solen sjönk efter en lång dag trött ned bland Sierrornas fjälltoppar, likt en glödande eldkula och natten kom sakta, smekande som en älskare till sin käreasta.

När morgonen grydde lämnade Alahmar Deiro eremit kolonien. Men i en oliv och korkeks dunge gjorde han halt och betraktade ännu en gång Iri Hus vitrappade hydda där den låg och badade i Spaniens gyllene sol.

Förr och nu

Odalmannatal, hållet av sexmannen Broms
Bakstegsman inför församlingsborna i Fåråker

Förr och nu.

Säkerligen finns det många bland eder, som likt mig hava nått en ganska framskriden ålder, och vars hjässor, likt min, prydes med en ärekrona av silver. Det är till eder, som fostrats under den gamla goda tidens rena luft, som ännu äga stål i eder vilja och must i edra ben och ej hunnit murkna bort i den nya tidens klemiga gyttja, det är till eder jag vädjar ifall någon skulle behaga betvivla riktigheten av mina ord. Jag har nämligen kallat eder samman för att få säga ungdomen i Fåråkra några allvarsord om nytt och gammalt, och medelst en massa talande jämförelser mellan förr och nu visa vad sunt är.

Jag föraktar att slå ihjäl eder fria omdömesförmåga med statistikens döda siffror, och hämtar istället mitt bevismaterial direkt ur levande livet, vädjande till var och en att själv avgöra om utvecklingen för oss fram eller tillbaka, upp eller ned, mot en sämre eller bättre tillvaro.

Tänk vilken himmelsvid skillnad på förr och nu! Vilka oerhörda tidsåldrar har det icke fordrats, för att av det första embryoet till organiskt liv skapa en fullt utvecklad, modern nutidsmänniska, med frack och halsduksdiamant och binokel i ögonvrån. Med hjärnan full av överkultur och byrålådan full av falska växlar och obetalade skraddarräkningar och magen förstörd av spanska viner och bröstet fullhängt med granna band över ett mjältsjukt hjärta. Men så gömmer också denna tidrymd inom sig allt livs historia, både dess blomstring och förfall.

Det kan måhända synas förmätet om jag betecknar den tid, varunder jag framlevat min ungdom och mannaålder, såsom höjdpunkten i all utveckling och allt framåtskridande, men just så förhåller det sig i alla fall. Då nådde vi backens krön och nu bär det utför i rasande fart, Ty det är ett sakförhållande, som ej låter sig bortförklaras av några nyhetsgalningar eller civilisationsdårar, att mänskligheten numera befinner sig på ohjälplig retur, och att det snart växer mossa över både rättrådighet och mannakraft.

Här stån i nu framför mig, Fåråkers unge män och kvinnor, klädda i bjäfs och grannlåt, i långa rockar och högklackade skor. Hållögda, vattlagda och smalbenta ären i. som om vampyrer sugit ert blod och pesten tårt edra kroppar, och utgöra i ert beklagansvärda tillstånd endast en tarvlig skugga av vad edra fäder en gång varit. Och liksom kärnan dör i stammen på det träd som är sjukt, så multna ock edra själar bort i sina fördärvade fodral. Njutningslystnad, ärelustnad och vinningslystnad, se där det klöverblad av styggelsens ogräs som vuxit upp ur nyhetsmakeriets gödselstackar.

Förr i världens fanns det personer som ingingo kontrakt med själva Skam, varvid den mäktiga potentaten med svart på vitt förband sig att lämna vissa förmåner under vissa år, efter vilken tid den andra kontrahenten måste nöja sig med en underordnad tjänstgöring i Eldtorpet. Det var klara papper och ärligt skoj, men de tiderna äro förbi. Skam har för länge sedan slopat ett dylikt mödosamt system, väl inseende, att folk numera blott allt för gärna av egen drift vandra förtappelsens breda landsvägar.

Söner av Fåråkra! Det är inga överdrifter utan endast ett stycke obehaglig verklighet då jag äger, att ni i förhållande till en av edra förfäder se ut som spräckta lerkrukor vid sidan av en pyramid.

Förr åt man havrebröd och doppade potatis i sillake och var frisk och stark som en amerikansk gråbjörn. Nu dricker man konstgjord hallonsaft och sliskar i sig sirapspudding eller järnextrakt, och bacillerna frodas i kroppen som rädisor under ett drivbänksfönster. Men så sitter också dimjölken kvar i fingrarna, så att en yngling i sin kraftfullaste ålder knappast rår skära huvudet av en norsk slosill.

Förr gick man klädd i hemvävd vadmalsrock och gula skinnbyxor, starka som sulläddret efter en rastjur, och gående i arv från far till son under flera generationer. Om halsen lindade man en grann ullschal, och under fötterna släpade min lispundvis med tjärdränkt näver, Därför hade våra fäder i allmänhet starka bakben, i olikhet med vår tids russinmånglare och symamsäller, som gå med snedvridna skor och stöta ihop med benen så att knäskålarna skramla mot benpiporna som en sjutums spik i en sprucken koskälla.

Nu för tiden går varenda backstugsittare i stärkskjorta och doffelöverrock, och svär över sin fru som en borstbindare över en tom literbutelj, ifall hon inte har gutaperkagaloscher, regnparaply och snusnäsduk på sina fem fingrar varenda söndagsmorgon.

Förr fingo gossarna stiga upp med solen och arbeta som köroxar tills sena kväll, antingen skära grönfoder med skämd lie på en stenig åker, eller hugga ved av vresig björkskog för 50 öre famn, eller stå i korsdrag och slagtröska långhalm för 18 skilling om dagen. Och på så sätt fostrades ett sunt släkte, starka, förnöjsamma och redobogna för både krigiska och fredliga värv.

Nu gäller det att söka bildning, förr lärde man sig veta hut.

Och med våra döttrar är det lika galet. Finns det manne bland vår tids kvinnosakskvinnor en enda, som likt forntidens sköldmör har mod nog, att snöra sin barm i kyller och omgjorda sina länder med ett bart huggande svärd och draga i strid för sina ideer? Var finnes numera en värdig syster till jungfrun av Orleans eller Barbro Stigsdotter?

Förr fingo flickorna lära sig spinna lin och väva blångarnslakan. Nu gäller det att krusa lugg och spela på gitarr, eller åka bycykel och fånga giftasvuxna ungherrar, som intet ont ana, i äktenskapets ränkfulla rävsaxar.

Det är trassliga, snedvridna och bakvända tider vi leva i. Vilket virrvarr av tankar och åsikter: vilket armbogande efter makt, ära och bröd: vilken Babels förbistring: vilket rafflande oväsen! Jag säger som Skam då han såg i myrstacken; ”Det är ingen ordning.”

Det som retar mig mest är ändå att pengarna fallit så oerhört i värde. Förr kallade man mig förmögen, ja rik, nu anses jag knappast välbergad.

Småslantar äro rakt ingenting värda nu för tiden. Förr fick man köpa en ko för samma som man nu måste betala i årlig prästskatt, och en kanna brännvin kunde man gott köpa för en spottstyver, som nu inte räcker till månadsavgift i en nykterhetsloge. Några tunnland grov skog på rot kunde man skoja åt sig för fem riksdaler och en tobaksrulle, och en födslorätt narrade man till sig för en grynvälling, vilket väl kan anses billigt ifall man vore prins nummer sju i ett arvrike.

Det finns ett ordspråk som säger ”man bör ej spå hunden efter håren” men i vår tid tycks man tro, att kläderna göra mannen. Kan man bara uppfylla dagsmodet fordringar på eleganta gångkläder, om man också själv inte rör om en enda knapp däri, samt kasta blygsamheten över bord, som en gammalmodig överflödsvara, så står hela världen och bugar, rodnar och ler, som en nagelklipperska mot en underlöjtnant. men pass på om man bara har några femöringar att skramla med i en slak skinnpung. Då blir man sparkad och knuffad, och trampad på liktårna av råa bonddrängar och uppnästa hökarfruar, och får tacka sin himmelska pappa ifall man inte blir utpekad som mordbrännare och hästtjuv.

Den nya tidens skrytfulla kultur är lik en prålig, men illaluktande blomma: den är som en grann etikett på en flaska gift. Liksom svavelröken från ett kopparverk förkväver livet på marken och gör den öde, så har också den nya tidens krämare skövlat våra skogar och sugit malmernas must ur våra berg. Och liksom dimman tränger sig upp ur träskets gyttna och utspyr sina frostandar över omgivningen så tränger sig denna korkskruvsvidna kultur fram över jorden och sin töckenslöja.

Nästa allt som förr hållits i helgd säges numera vara gammalmodigt, efter sin tid och så vidare. För att mildra den ofta nog så hårda kampen för tillvaron, borde vi naturligtvis på allt sätt samarbeta, och ej, som nu, splittra oss i en oändlighet av partier, ty alla äro vi dock mer eller mindre beroende av varandra. Kärleken till hembygden står i våra dagar i låg kurs och dock vore väl ingen känsla naturligare, än kärleken till den torva, som giver oss vårt bröd och det land, med vars sedar och bruk vi vuxit samman. Ty att kärleken slocknat, att sederna förvidits, att ondskan vuxit sig stark och att förbistringens och veklighetens vindar blåsa över våra urgamla berg. det är icke landets fel utan vars och ens, som hjälpt till att bereda jordmån för denna nyhets förgiftade kultur.

I känslan av sorg över vad vi redan låtit gå oss ur händerna, och såsom en maning till samarbete för ett gedignare mål, än vad ni för närvarande föra i skölden, skall jag be att få anföra följande, av mig författade verser, tillägnade moder Svea.

*O, moder Svea! varför är du icke
som fordom älskad av din barnaflock?
Finns det ej längre män uti ditt rike?
Blott vrånga sinnen, kiv och knot och pock.*

*De stå dock kvar de gamla stolta fjällen
med silverhjässan täckt av evig snö,
än blixtra stjärnorna i vinterkvällen.
Varför skall kärleken till dig väl dö?*

*Ja, huru insjöns vågor soligt glittra,
se norrskensflammar uppå himlens päll.
Hör, huru glada fåglar kvittra
i våra skogar och kring våra fjäll.
Men ändå rasar inom dina gränser
ett oförsonligt, bittert brödrakrig,
och fastän det ej utav svärdsegg glänser,
var därpå viss, det ödelägger dig.*

*Hör moder Svea, en av dina söner,
vars hjärta öppnar sig i ärlig bikt,
här hjälpa inga tråtor, inga böner
och icke heller någon klagodikt.
Men sanningen, som lögnen överlevat,
bör träda fram, fast hon ej är oss huld,
hon säger oss, att det är vi som felat,
ej modern, barnen bära denna skuld.*

*De dina vackra furuskogar skövlut
på stora vidder med en hejdlös lust,
du dina malmers rikedomar rövat
och hjärtlöst fraktat dem till främmande kust.
Hos penningfurstar uti andra länder
du står i skuld, du är ej längre fri.
Din framtid ligger i procentarhänder,
det är en skam! Vem mäktar stå dig bi?*

*Dock, om vi ärlig vilja ägde
och storsint kärlek till vårt fosterjord,
om egen fördel ej så blytungt vägde
nog giver hon oss bröd uppå vårt bord.
Än gyllne skördar hennes tegar bära,
än klappar hjärtat uti hennes barm.
Om vi blott enigt henne trohet svära
hon tar oss alla i sin modersfamn.*

*Vak därför upp vart redligt sinne
och gör dig fri på alla sätt,
stryk ut all ynkedom utur ditt minne,
och vik ej bort från vad du anser rätt.
Vad mer om du av tiden smädas,
och hög lön du för din möda får,
en stackare är den, som icke tål att härdas,
han som en man ej genom livet går.*

Tidsbild från Ruckelberga

Då gick en främling med sin lyra, den vilda
tummelplats förbi

Tidsbild från Ruckelberga.

Det var ebb i Ruckelberga kurirens nyhetsavdelning, och den stackars redaktör Skrivelin, vilken tillika tjänstgjorde som samhällets orgeltrampare och var vice ordförande i platsens godtemplarlogen, ”Förloraren i Ruckelberga”, gick omkring som en hungrig hyena, förgäves sökande efter någon saftig spaltfyllnad åt sin på nervkittlande nyheter ständigt pockande publik.

Me vild energi försökte han ur sin överansträngda fantasi frampiska någon idé till räddning från denna miljö av dimmig stiltje och unket dödvatten i vilket tidningen höll på att dragas ned.

Hela sin mannaålders bästa krafter hade han offrat på kuriren, för att få den till en klart flödande källa av sanning och kultur, där alla efter visdom törstande Ruckelbergaboiter skulle finna vederkvickelse. Någoting liknande hade han även yttrat vid tidningens startande, och nu började intressenterna bli oförsämda nog att göra honom ansvarig för prenumerantsiffrans nedgående.

Den en gång blomstrande skapargnistan var som en slocknad krater, och i hans hjärnkontor låg nykterhetsbråket, orgeltrampningen och de mörka farhågorna för framtiden, vräkta huller om buller som prylarna på en skomakardisk. I sitt hysteriskt upphetsade sinnestillstånd var han nästan färdig att begå någon våldshandling, stjäla kyrksilvret, eller skicka en helvetesmaskin till borgmästaren i Skralthytta, bara för att sedan kunna tillfredsställa sin efter mord och rån hungrande läsekrets med de bloddrypande detaljerna.

På vinjetten stod med fetstil angivet, att tidningen skulle utkomma varje helgfri torsdag, men de sista veckorna lyckades Skrivelin, trots alla ansträngningar, ej få den klar före lördagkväll. De övriga medarbetarna inom redaktionen gävo tusan i hela eländet och roade sig efter bästa förmåga, med kortspel, äggsäxor och abbormete, samt gongo in och ut i Förlossaren allt efter som penningar och familjebjudningar tilläto.

Så en lördagsförmiddag, då Skrivelin insåg att upplösningen nalkades, lät han genom extrablad tillkännagiva, att han till följd av sjukdom måste indraga veckans tidningsexemplar, samt utnämde till vikarie sin gode vän Saffranlöv, förste expediten i en större delikatessaffär från det strax intill Ruckelberga liggande Skralthytta.

Denne Saffranlöv, var kurirens platsreferent i Skralthytta, och de värdefulla bidrag han redan lämnat utgjorde nästan den enda litteratur med verklig poetisk lyftning, som i någon mån bidrog att mjuka upp det i övrigt torra och osmältbara innehållet i byrackan.

Lägger man därtill att Saffranlöv var sekreterare i Förlossaren så medger nog litet var att Skrivelins val fallit på rätte mannen, Föga anade han då de ödesdugra följder denna människovänliga handling skulle medföra. Följder, vilka bragte honom som dittils summit överst bland Ruckelbergs förnämsta societet, ungefär som en morotsbit i en mager köttsoffa, till tiggargstavens och vansinnets svarta natt.

Första numret tillförordnade redaktör Saffranlöv gav ut, kom för det första i rätt bra tid, och hade dessutom ett för Ruckelbergaborna alldeles ovanligt gediget innehåll. Först klargjorde Saffranlöv i en längre ledande artikel sin ståndpunkt till dagsfrågorna, och lyckades med tillhjälp av sin med födda diplomatiska fintlighet och med sina lärda, för landsbygdens naturbarn oförståeliga uttryck, vränga till hela smörjan så att alla trodde han skulle gynna deras parti, vilket de nu voro socialister, kapitalister, helganister eller utilister. En äkta skojare således, med goda utsikter att komma, se och segra.

Han behövde ej likt Skrivelin grubbla över spaltfyllnad, ty han förstod den gyllene konsten att skriva både långt och grannt. Han kunde skräna som en stäppvarg, ljuga som en spåkärning eller jämra sig som en barmhärtighetssystem i barnsäng. Men alltid med smak och urskillning till och med när det gällde sådana vardagsstruntsaker som en knytnävsomröstning på en kyrkstämman eller en byxknapp i fattigbössan.

Och uppå allt detta svor han högt och rent vid alla vackra töser i Skralthytta och vid sin salig farmors grova lårben, att alltid hålla rättvisans och frihetens vita fana högt över Ruckelberga stolta horisont.

Och så är det, då magen är fylld med god mat och sinnet flödar över av poesi som en flaska Karlstens porter

Emellertid låg Skrivelin på sina raffelstoppsdynor och vred sig och vändades. Sjuk bar han ju inte, men för att kväva allt elakt förtal i sin linda, drog han in på dagliga ransonerna så mycket sig göra lät. Minuterna krypa fram likt giftiga ormar och gjorde hans överretade sinne ännu bittrare. Han kände hur blodet strömmade från hjärtat in i hjärnan och överhettade den, rivande sönder tankarna som stormen river ett regnmoln i trasor mot höga klippspetsar. Klockans tröttsamma tick, tack, vållade honom fysisk smärta och gatubullret gjorde honom ursinnig.

Så fort Skrivelin läst Saffranlövs första tidning fann han dock rådigast att ändra taktik. Han kravlade sig upp ur sängen, bort till redaktionen och låtsade med vaket intresse deltaga i göromålen. Men hela tiden kände han Saffranlövs ironiska blickar, vilka vassa och spetsiga som engelska metkrokar ständigt hängde honom i nacken.

Aha! tänkte Skrivelin, stod det till på det sättet. Ämnade kanske den förbaskade Saffranlöv spela herre här och göra honom överflödig som i svett och möda skapat tidningen. Ett gott råd, en frisk idé, en strålande fyrboks vägledande sken förbi undervattensskäret, se där vad han behövde. Men som vanligt då själen är plågad och sönderfräten som en rostig järnplåt, passade den lede på att med sina svekfulla irrbloss styra hans bräckliga farkost ut på äregirighetens dypöl.

Se här den plan som under nattens sömnlösa grubbel rann upp ur hans tankars uttorkade vattubäckar.

Attentatet gällde Förlossaren. Nya stadgar, nytt arbetssätt, nytt namn, och alltsammans ville han utarbeta redan till söndagens möte. Genom ett dylikt schackdrag hoppades han slå Saffranköv till marken, höja sin sjunkande prestige och skapa en helt annan entuiasm bland bröderna.

Själva slumpen var honom behjälplig ity att den ordinarie ordföranden, som i vardagslag var återförsäljare för ett gödningsbolag tillfälligtvis var ute bland bönderna i affärer. Den enda opposition han fruktade var från sekreterare Saffranlöv, men han hoppade ändå att denne, med hänsyn till sin underordnade ställning inom kuriren, åtminstone skulle förhålla sig neutral.

Under söndagens psalmsång var den stackars Skrivelin så tankspridd, att han alldeles glömde bort sin trampning mitt inne i en fjortonversare, vadan orgeln tystnade och den spruckna, falska sången, blandad med gamla lungotspatienters harklingar, ljöd som en avgrundssymfoni under kyrkans skumma valv.

Han vaknade ej ur sitt grubbel förr än en mot knäveckan välriktad spark från den ursinniga orgelnisten, på ett både praktiskt och eftertryckligt sätt påminde honom om hans ämbetsmannaplikt.

Det var en svår stund för Skrivelin. Men allting har en övergång, och på eftermiddagen finna vi honom sitta, med talmansklubban i handen, omgiven av den bättre delen Ruckelbergabor, vilka den dagen voro tämligen talrikt representerade i Förlossaren. Handbokens arbetsordning genomgicks med tråkig noggrannhet, och sedan alla bordlagda frågor klubbats tillbaka i skräplådan, uppstod ett hetsigt meningsutbyte om ett förment löftesbrott, som logens skattmästare, klockaren i Skralthytta, skulle ha begått. En syster, som städade i kyrkan påstod sig nämligen ha sett klockaren smygsupa av församlingens nattvardsvin.

Saken var tilltrasslad. Systemen grät och väsnades, att hon sett klockaren liga stupfull inne i sakristian, och klockaren svor vid Mose stentavlor att städerskan var full av lögn och en skamfläck i Förlossarens medlemsmatrikel.

Saffranlöv, som var fruntimmerskarl, avgjorde saken till den skönas förmån, och klockaren blev under bravorop och handklappningar utkastad genom ett fönster.

Lugnet återställdes men sinnena voro upprörda och då Skrivelin skulle rycka fram med dagens stora kupp var redan halva slaget förlorat. Vål hundrade gånger hade han i tankarna genomgått inledningstalet, men nu, då stunden var kommen, snodde det runt likt slipstenar ihans arma huvud.

Mina bröder och systrar! började han, osäkert trevande, och så kom han inte längre. Han varken ut eller in. Kallsvetten började stå honom i pannan och blicken irrade glasartad och själsfrånvarande omkring bland bänkarnas levnde dekoration, där endast Saffranlövs gräsgröna ögon lyste som två falska

diamanter i örhänget på en krögarfru. Hans fingrar famlade nervöst över bordskivan och ankrade sig fast vid vattenglasets som stälptes kull över protokollsboken.

Vid beröringen med vattnet började själsmekanismen åter fungera, liksom ett ytterliggare bevis på dess välsignelserika egenskaper, och rösten svällde ut till minst hundra procent över vanlig samtalston. Men nog hördes det på nyanseringen att det var feber i blodet, ty ur hans mun kommo ljudvågorna knastrande och sprakande som urladdningar från en Leydnerflaska.

Bröder och systrar! Vår tid, med sina mångskiftande och olikartade strävanden, då partierna likna sandkornen på havsbotten och då, icke ens nykterhetsfolket kan leva i endräkt med varandra, manar oss ovillkorligen till förnyade ansträngningar för vårt stora, sköna mål. Det är med sorg i hjärtat jag nödgats åse, huru som en ande av liknöjdhet och tom nöjeslystnad alltmer gripit omkring sig i vår syskonring. Var skall man finna utgången ur denna labyrint av elakhet och försöffning? Tänker ni kanske reformera samhället med pantlekar och kaffeskrammel, under de skrällande tonerna från Spel Pelles drag-harmonika, eller väntar ni att det skall börja regna manna från himmelen i edra syndiga trutar?

Nej, och tusen gånger nej! Från vår egen inneboende kraft måste hjälpen komma, och det är med tanke härpå jag utarbetat ett förslag till tanke härpå jag utarbetat ett förslag till genomgripande reform, som jag nu ämnar förelägga eder.

Vid dessa ord drog Skrivelin upp en fullklottrad papperslunta ur kavajfickan, som av utseendet att dömma gott kunnat innehålla en förteckning över svenska adelns ättartavlor, allt ifrån Noaks dagar intill nuvarande tid, eller en bouppteckning efter en lumsanmlare.

Behagar mötet ta del av de nya stadgar jag uppsatt?

Några svaga ja-rop bland bröderna.

Särskilda stadgar för logen n:o 33307 "Förlossaren i Ruckelberga", till framtida gagn och efter rättelse.

Paragraf 1.

Logens namn ändras från och med denna dag till: "Död åt brännvinsdjävulen".

Ordföranden! Ordföranden!! Ordföranden!

skreko bröderna i korus.

Skrivelin såg upp och mötte åter Saffranlövs smaragdgröna blick. Det är bäst att låta dem få en till tänkte han.

Paragraf 2.

Såsom betecknande för vår käcka handlingskraft och oförbrännerliga stridslust, samt till en ständig påminnelse om att icke på nytt slöa till i dådlöshet, tar loge till sitt valspråk: "Hand i hår och kniv i strupe."

Här blev oväsendet så intensivt att Skrivelin såg sig föranlåten att avbryta.

Behagar mötet disputeras varje punkt för sig eller.....?

Ja! Ja!

Vem begärde ordet?

Sadelmakare Gördelrem, redaktör Sffranlöv, gelbgjutare Bronsberg och akuschörskan Karolina Melusina Josefina Jemysina Pilkvist.

Var så god! broder Gördelrem.

Gördelrem:

Jag vill härmed inlägga min kraftigaste protest mot någon som helst förändring av logens hedervärda namn. Är fortsättningen lika, yrkar jag avslag på hela skräpet.

Skrivelin grep hårdare om klubbkäftet. Hade manne sekreteraren redan underminerat marken?

Saffranlöv har ordet.

Saffranlöv:

Vi leva i ett tidevarv, då råheten både i ord och gärningar börjar försvinna och lämna rum för god ton och förfinade seder. Ordförandens förslag om namnförändring utgör ett steg i rätt motsatt riktning. Dessutom

finnes bland logens medlemmar ett betydande antal religiöst folk, vars heligaste känslor skulle såras av ett så vulgärt uttrycksätt.

(talrika instämmanden bland bröderna)

Tänk bara om vi i stället för att säga: Om söndag går du väl på Förlossarens möte, skulle uppmana varandra att gå på Djävulens möte! Alla inse vi nog det opassande i ett dylikt talesätt. Mitt förslag är därför, att vi, utan att höra mera, slopa hela skrivelsen.

(öronbedövade instämmanden)

Döm dock icke Skrivelin för hårt om han, i sin blinda iver att tjäna den goda saken, farit vill. Han har som ni vet en längre tid legat sjuk, och jag fruktar nästan, att hans förut ej alltför klara förstånd kommit i olag genom den svåra huvudvärken; påminn eder bara upprätandet i kyrkan i förmiddags. Varen därför milda mot honom och låtom oss hoppas på en förbättring i hans beklagansvärda tillstånd.

Bäst vore nog, att några handfasta karlar hjälpte mig föra honom till sitt hem, eller någon annan plats där han egentligen hör hemma och där han kan få det lugn och den vård han så väl behöver.

Tre starka karlar förklarade sig genast villiga att hjälpa Saffranlöv, men nu var det också slut med Skrivelins tålamod.

I vilt raseri bombarderade han sina plågoandar med talmansklubba, vattenkaraff och handböcker, tills han efter en förtvivlad strid övermannades och bands med järnkedjor till händer och fötter. För att hindra honom att skrika, stoppade Saffranlöv hans efterlämnade logestadgar långt ned i hans hals.

En skjuts anskaffades och Skrivelin fördes så fort hästen förmådde springa till dårhuset i Skralthytta, där han, belagd med tvångströja, i en mörk madrasserad cell fick övertänka lyckans upp och nedgående böljesvall.

I veckans tidningsnummer skrev Saffranlöv ett långt beklagande över den förr så kraftfulle Skrivelin, som på söndagen gripits av mordmani och efter en blodig strid införpassats till dårhuset, där han åtminstone var oskadliggjord för fredliga medborgares liv och lemmar.

Något hopp om patientens vederfående fanns tyvärr icke, slöt artikelt, varför redaktionen uppmanade varje samhällets individ att så vitt möjligt bära den smärtsamma förlusten med jämnmod.

Striden mot barbarerna

Tal, hållet vid öppnandet av en internationell
fredskongress i Haag, år och dag som komma
skall

Striden mot barbarerna.

Mina damer och herrar!

På vilken plats av jorden människosläktets vagga stått är icke gott att säga, men man torde dock med sannolikhet kunna antaga, att naturen frambringat denna underblomma på ett ställe där den i alla avseenden stod på höjden av sin produktionskraft. När och på vilka vägar de sedan utbredde sig över jordens yta, är även en kinkig fråga att besvara och med ed stadfästa. Ett faktum är emellertid, att urinnevånare funnits på nästan alla platser de så kallade civiliserade folken i senare tider upptäckt, vilket talar för, att människa släktets historia går lång tillbaka i tiden.

Genom att studer livet hos dessa naturfolk kan man få en ganska god inblick i våra egna förfäders strider för tillvaron. Vi kunna se, huru de med sina primitiva vapen och redskap förstå att infånga fiskarna i vattnet och djuren i skogarna och tillgodogöra sig deras kroppar till både kläder och föda. Vi se också huru de bilda stammar och utkora hövdingar, och huru de vid mera framskriden utvecklin stifta lagar och skipa rättvisa.

På så sätt hava så småningom alla folk, allt samhällsliv och alla stater utbildats. Först var sålunda nävrätten allena rådande och även sedan man i långa tider ägt skyddslagar mot nävrättsmissbruk inom de enskilda staterna, så drog man dock, när tillfälle gavs och man ansåg sig stark nog därtill, gärna ut mot främmande folk och tillägnade sig deras ägodelar. Det var så tidens sed och ansågs icke alls såsom stöld. Allt vad som erövrades i öppen strid var rättfånget gods.

Men åsikterna om mitt och ditt, vilka under långliga tider voro mycket oklara och i sista instans vanligen avgjordes medelst nävrätt, ändrade så småningom form. Vad de mest försigkomna under nävrätts dagars lyckats samla, voro de också angelägna att behålla, och därför började man stifta lagar till äganderättens fromma. Och allt efter som djuret inom människan dog bort, började hon även inse det råa uti, att låta rättstvister avgöras genom blodsutjutelse.

Nu var olyckan emellertid den, att alla folk stodo ej, när denna upptäckt gjordes på samma kulturnivå, utan en del höllo fortfarande fast vid de gamla sederna och åsikterna. Dessa senare kallades nu med ett gemensamt namn barbarer.

Det hade någon gång hänt, att dessa barbarer lömskt överfallit ett närboende folk, bränt deras gårdar, ödelagt markens gröda, mördat kvinnor och barn och bortfört männen i träldom. För den skull blev det fortfarande nödvändigt att hålla sig rustad, för att, om så fordrades, i farans stund vara stark nog att försvara sina ägodelar, sin frihet och sina liv. Därför erhöilo en betydande del av de olika ländernas befolkning fast anställning som försvarare. Uppfinnare och tekniker ansträngde sina hjärnor till det yttersta för att, å ena sidan framställa det starkaste pansar, och å andra sidan de kraftigaste förstörelseverktyg. Och för att vidmakthålla allt detta nödvändiggjordes nya skatter och pålagor i de oändliga.

Men då man under långliga tider ej erfor annat obehag av barbarerna, än de härresande historierna om deras vilda framfart från fordom, och då utgifterna för den till tänderna väpnade freden stegrades började det växa upp en mångsidig opinion emot systemet.

Denna opinion möttes i bästa fall med misstro och likgiltighet, eller också med direkt motstånd, och stämplades då såsom högföräderi. Försvararna, jämte de olika staternas övriga styrande och maktägande funktionärer, vilka under tidernas lopp tillförsäkrat sig bekväma och i många fall väl avlönade platser, önskade vanligen ej krigen, men de vädrade ett angrepp mot sin privilegerade ställning, och ville ej tänka eller vara med om en förändring i denna sakernas ordning.

De glömde därvid en högst väsentlig sak, nämligen, att de icke voro nationernas herrar utan deras tjänare, vars högsta plikt det visserligen var att upprätthålla lagen, men tillika att taga hänsyn till tidsströmningarna och hjälpa varje god strävan framåt till folkens genensamma lycka. Icke att förkväva nya idéer och med våldsmedel tvinga framåtskridandet att stelna fast i gamla dogmer och föråldrade förhållanden.

Denna fredsrörelse var en kulturrörelse i bästa mening. Den var icke någon uppfinning eller någon utopistisk fantasi. Den växte fram ur den nya tidens humanare livsåskådning och fördes till torgs av mänsklighetens äldste tänkare. Och den påskyndades genom det ekonomiska betryck kapprustningarnas galenskap åstadkom i de olika länderna, Ty man hade börjat anse ett närboende folk, om det stod aldrig så högt, såsom varande i viss mån barbarer, och höllo det som sin förnämsta plikt, att ifråga om skarpslipade svärd och fruktansvärda kanoner vara det överlägset. Denna idé gick som en röd tråd genom alla folk och blev kännbarast i de länder där naturrikedomarna voro minst.

Det är där vi nu stå. Och det äro vi, representanter för fredsidéerna över hela världen, som här samlats för att diskutera om bästa sättet för vårt arbete. Visserligen erkänner man numera så gott som från alla håll att det är ett vackert mål vi kämpa för, men rörelsen har icke desto mindre en hårdbruten mark att odla. Det är maktbegärets stenkullar, det är slöhetens öknar och vinningslystnadens trask. Ty när det gäller att uträtta någonting av praktisk betydelse för sakens realiserande då stöter man i de flesta fall på patrull. Då rycker man på axlarna och talar om, att våra strävanden möjligen kunna krönas med framgång i en avlägsen framtid, och tycks anse, att vi för närvarande intet ha att göra, än att med kallt mod lägga nya strån på militarismens myrstack. Barbarerna äro icke döda, påstår man. Liksom fordom stå de på lur vid landets gränser för att vid första tillfälle kasta sig över oss och förgöra oss. Därför, säger man, att kriget är en styggelse, men om militarismen är ett ont, så är det ett nödvändigt ont. Ty den som kastar sin yxa i sjön då han är omringad av kanibaler, han begår ett fejt självmord. Och många äro de som hava denna mening.

Man har klätt militarismen i försvarets vita kappa och börjat slå omkring sig med fredsvänlighetens fagra ord, vilket dock intet annat är än en död bokstav i en sidensvepning så länge handlingarna stå i direkt motsats till talet.

Vi rysa av fasa, då vi i dagspressen läsa om mord och rån, men vi tjasas av hänförelse, då vi på historiens blad läsa om tappra krigaren ärofulla död på slagfältet. Och dock, om vi kunde se alle de fador kriget medför över land och folk, kunde se de byar som bränts, den gröda som trampats ned, de städer som jämnats med jorden, så många års arbete och möda tillintetgjort, så månet hem skövat; om vi kunde se alla de tårar som utgjutits av makar, mödrar och barn; om vi kunde höra den dödsskjutne soldatens förbannelser, då han övergiven och förbränd av feber ligger på slagfältet och inväntar döden, eller om vi kunde läsa i den lemlästade invalidens vemodfulla blick, då skulle vi nödgas medge, att vilka orsaker än måtte ha dikterat krigen, icke hava de uppvägt de uppoffringar de betingat. Och då man därtill bakom de flesta krig se en härskares nyck eller ett uttryck av slem vinningslystnad, som förorsakat denna flod av flod och tårar, då måste man vara mer än lovligt slö om man skall lägga armarna i kors och ej säga sin mening.

Endast grov okunnighet eller egoistiskt maktbegär och rå vinningslystnad kunna försvara krigens fortvaro.

Man har sgt, att ett starlt försvar är den bästa fredsgaranti som kan åstadkommas. Jag medger, att utsikterna till starkt motstånd nog kan lägga band på den stridslystne, men jag tror och hoppas, att freden i vårt upplysta tidevarv skulle kunna upprätthållas på ett mindre kostsamt sätt.

Om man besinnar vilka oerhörda summor som årligen offras på krigsgudens altare, för att blidka honom till fred, så kan man ej gärna undå att göra några jäförelser om huru mycket nyttigt och välsignelsebringande skulle kunna åstadkommas med alla dessa medel. Man kunde uppbygga skolor, röja land, gräva åker, plantera trädgårdar och bygga bostäder åt människor. Man kunde vårda skogarna, upphjälpa jakt, fiske och hemslöjd, tillgodogöra sig vattenfall, torvmossar och malmfält, och på så sätt skapa arbete och grundlägga nya industrier till innevanarnas fromma. Det finns så många sjukdomar att bekämpa, så många hungriga att mätta. Och jag tror och hoppas, att om all den kraft som nu offras på kapprustningarna användes på ett klokt sätt skulle den räcka ganska långt.

Det skulle så småningom över hela jorden växa fram ett välmående och lyckligt folk, som i medvetandet om att äga sin goda bärning, ingenting högre önskade, än att leva i fred med alla människor, och det folk, som störde denna sakernas ordning, skulle förvisso ej undgå näpst. Alla rättänkande människor skulle vända sig från dem, och till följd av det beroende, i vilket staterna stå till varandra ifråga om handel och varuutbyte, skulle en dylik effektiv isolering icke undgå att göra effekt.

Jag tror icke på någon katastrofteori eller på möjligheten av att vi med ett enda schackdrag skulle kunna nå målet. Men jag är övertygad, att om vi besjälade av den rättvisa sak vi föra i skölden, med okuvligt mod och ärlig vilja sätta in våra bästa krafter i arbetet före en allmän avvärning och en evig fred, så skola vi nog till sist lyckas i våra strävanden.

Nationalkänslan och kärleken till hembygden behöver därför icke slockna. tvärtom är det just kärlek vi behöva, en entusiastisk, flammande kärlek, för allt storsint, ädel och gott. En kärlek som förmår offra något för mänsklighetens förbrödring och lycka.

Varje folk hat sitt särskilda kynne; varje land sina särskilda egenheter och förtjänster, som endast den människa som växt samman därmed förmår att rätt uppskatta och värdera. Och naturligtvis skulle hemlandskärleken växa i samma mån som lycka och välståndet stege.

Upp därför alla goda krafter, för ernåendet av det vackraste mål mänskligheten någonsin satt sig före. Vi vilja överföra striden mot barbarerna på ett annat plan. Den som ställer sig oförstående mot fredsrörelsen han må se till, att han icke inom sig själv gömmer det största hindret i vägen för vårt arbete.

Vi ha ett drygt arbete framför oss. Hela jorden måste vi vinna för vår sak och vi hälsa en var välkommen i våra led, som äger värme i hjärtat, stål i viljan och en klippfast tro på det godas seger. Må så var och en föra striden efter sin läggning, blott hon tågar fram med rent sinne och blanka vapen.

Tänk på krigets fasor, tänk på kapprustningarnas galenskap, vilka icke kunna vara ämnade blott som försvar, ty om ingen anfaller, vartill tjänar då dessa till tänderna beväpnade arméer, dessa bergsfästningar och pansarflottor, dessa oerhörda uppoffringar, Tänk också på allt det nyttiga, som med klokhets och god vilja skulle kunna åstadkommas med alla dessa medel.

Mina damer och herrar! Tänk på allt detta, tänk noga, förståndigt och rättvist och gör sedan edert val: För eller emot.

Mellanfolkliga tvister kunna måhända aldrig helt undvikas och komma förmodligen att uppstå, hädanefter liksom hittills, om också i mindre utsträckning. Men må det bliva en upplyst samtid förunnat att finna medel för dylika tvisters biläggande utan blodutgjutelse och våldsåtgärder.

Må rätten segra över styrkan!

Drömmar

På poesi och prosa av en av Sveriges största
skalder?

Drömmar.

*En afton jag satt vid mitt skrivbord på lek
och såg genom fönstret ut,
ur dunklet lyste en driva så blek
och kölden small i var knut.*

*Jag satt där och såg tills tom blev min blick
och båd tider och rum försvann,
och jag kände hur själen ur stofthyddan gick
och att livets blod bortrann.*

*Så svepte de in min förgängliga kropp
och myllade den i en grav.
Men själen odödlig, på vingar av hopp,
flög ut över intets hav.*

*Där kryssade jag genom dimma och natt
över ändlösa vidders djup,
kom så till en flod där en ängel höll vakt
unvid ödsliga klippors stup.*

*Men på andra stranden i sus och i dus
låg Jerusalems härliga stad
med gyllne gator och strålande ljus
över grönskande lustgårdars rad.*

*Och luften fylldes av ljuv musik
och av tusende harpors ljud
frambärande underbart, mäktigt och rikt
de vitklädda skaromas bud.*

*Förgäves jag sökte att finna en bro,
som bar över dödsflodens våg,
jag visste ej då att bron heter tro
och därför ej räddning jag såg.*

*Men ängeln han såg min förtvivlade blick,
min längtan, min ångest och nöd,
där plågad och trasig i själen jag gick,
att lyssna till sig han mig bjöd.*

*Och ängeln han sade: "Du människobarn
vad är du, vad vill du väl här?
I floden lurar den falska Ran
och drakar och troll bo där.*

*Jag bringar ett bud och se vinbryggan fälls
då redliga gäster vi får.
Tillbaka till jorden din färd må nu ställs
ditt namn uti boken ej står.*

*Du ej älskat din möda, ej hållit de bud
som den evige guden dig gav,
du passar nog bäst som förtappelsens brud
och att ständigt förbliva en slav.*

*Ditt sinne är fullt utav ondska och list
dina handlingar visa det så
dina tankar äro som huggormars gift
dem du längtar att utspruta få."*

*Då jag skrek: "Goda ängel! för strängt är ditt bud
och för hårdär den dom du mig gett.*

*Jag har älskat min hembygd, min mor och den brud
som i drömmarna ofta jag sett.*

*Jag har arbetat flitigt och sökt göra rätt
åt båd liten och stor i min väg,
jag har sanningen sökt, gjort den hungriga mätt,
vad fordrar du mera o, säg!"*

*Och ängeln han sade: "vad har du väl gjort,
som din enskilda fördel ej gått?
För dem har du kämpat med pock och med knot
och för den har du dragit i fält.*

*Dina stora ord och ditt skrytsamma tal,
om det ädla och goda du ghort,
förtjäna med rätta skärseldens kval
här ha vi din dygd ej sport.*

*Allt flödar fram liksom en älv
ur egoismens rot,
din mödas lön du njutit själv
för andra föga gjort.*

*Dock, vänd åter till jorden och börja ett liv
uppå sanning och rättvisa byggt
då du akta dig må för allt småsinnigt kiv
och fly bort från allt uselt och styggt.*

*Låt den gnista som skaparen tänt i ditt bröst
få glöda av hopp och av tro.
Var vaken och lydig mot samvetets röst
och låt kärlekens blommor gro.*

*Då kanhända en gång på den stranden du står,
som nu är dig fåfängt att nå,
där i frid och i salighet leva du får
när över floden du lyckats att gå.*

*Ej den vägen är smal eller porten så trång
då du lyckan och skönheten känd
du går framåt din väg under jubel och sång
sedan sanningens lampa du tänt."*

*Jag kände mig styrkt genom ängelns ord
och jag frågade honom så här:
"Kan du säga mig vad är bäst uppå jord
och vad lycka och skönhet är?"*

*och ängeln han sade: "de frågorna tre
dem smälter jag samman till en
och nyckeln till svaret den vill jag dig ge
och själv må du dömma sen.*

*Det är sinnets jämvikt och själens hopp
och de älskandes kuttrande smek,
det är trastens drill uti furans topp
och barnets joller och lek.*

*Det är doften som blomman av skaparen fått
det är porlande bergbäcks kristall,
det är värmen som strålar från hjärna så gott
liksom glansen av ädel metall*

*Det är solens strålar och böljornas brus
och kärlekens glödande kyss.*

*det är vindens viskning i skogarnas sus
vars språk den förstår som lyss.*

*Liksom näckrosens blad suger livets saft
ifrån sjöbottens gyttjiga dy
finner lyckan sin näring i skönhetens skaft
båd på jord och i himmelens sky.”*

*Så gled jag då åter med felslaget hopp
genom ändlösa rymder hän,
sedan ängeln för himmelens fröjd sagt stopp
tillbaka till jorden igen.*

*Därnere solens barn gått till ro,
på en roseröd vagga i väster,
och nattens demoner från skuggomas bo
drogo fram över ödsliga slätter*

*Jag hörde en viskning, en underbar låt,
som eggade, lockade, drog
och tvingade mig att följa dem åt
djupt in i svarta skog.*

*Därinne gjorde de upp ett bål
på en mossbeväxt gråstenshäll.
Av blod de drucko en bräddfull skål
uti stjärnlös novemberkväll,*

*Så blev där ett gny utav jättar och rån
och en ringdans av tomtar och troll
och ugglorna skreko i sina vrån
och näcken slog toner i moll.*

*Och uven han tjöt uti dimmig kväll
ifrån bergskrevans dunkla hål
och månen på himmelens dystra päll
hon blänkte likt fruset stål.*

*Och nere vid skogstjärnens gyttjiga strand
låg en kolsvart drake på vakt,
med lågande ögon och blodad tand
och ett gap som ett avgrundsschakt.*

*Och draken han grep mig med klor som en katt
och förde mig in i ett berg
vars portar slöts till med ett djävulskt skratt
som skar genom ben och märg.*

*Där i sotiga gångar och hemska valv
slog en kvävande rök mig emot,
och från littel stor, som av hetta skalv,
hördes jämmer, eder och knot.*

*Den kitteln var fylld utav ångestsvett
och av pinade syndares ben,
men hur den än kokades, brännande hett,
så blev den dock aldrig ren.*

*Och draken han förde mig runt omkring,
i det rike där ingen får dö,
jag såg då av kittlar en ändlös ring
och en brinnande svavelsjö.*

Detta hände mig under en middagslur.

Jag hade förtärt en bastant måltid; lagt mig i en hängmatta, som var fastbunden mellan ett par knotiga äppelträd, vars vida kronor skänkte en förträfflig skugga mot sommarsolen; tagit en politisk ledare i en landsortstidning som sömnmedel och slumrat in.

Jag drömde, och se jag tyckte att himmelens alla vindar blåste fram och förde mig till en stor flod, på vars strand en gammal man stod och stirrade ned i det genomskinliga vattnet.

Hans ansikte var färglöst och kallt som ett blekt månsken över en ljunghed, och hela hans gestalt, liksom alla hans rörelser, vittnade om en inneboende omutlig bestämdhet och kraft. Han var klädd i en lång grå kappa, som räckte honom nedom fotknölnarna, och i ett bälte bar han två stora läderpungar.

Jag iakttog honom på avstånd och såg då, att han allt som oftast bockade sig ned och tog upp något ur floden som han än stoppade i den ena och än i den andra pungen. Hans förehavanden, liksom hela hans person, väckte min livliga undran, och fastän hans yttre icke inbjöd till några samtal, kunde jag dock ej avhålla mig från att tilltala honom

Vem är du?

frågade jag, icke utan viss bävan.

Jag är döden,

svarade mannen, med en röst som lät dov och klanglös liksom den kommit hän över ett stort vatten, utan att likväl förlora något i tydlighet.

Jag kunde ej återhålla en rysning, ty jag trodde honom på hans ord. Så måste döden se ut, fast, omutlig, klanglös och färglös.

Och vad är det du fiskar i floden?

frågade jag vidare, sedan mitt mod stigit och talförmågan återvänt.

Och jag fick till svar :

Det är människosjälur

Nyfiket böjde jag mig fram över floden och såg då, att på dess botten gled små glittrande korn sakta framåt. Vid närmare granskning fann jag, att dessa korn voro varandra ganska olika. En del glittrade som stjärnor; en del voro mulna och täckniga, och även ifråga om rörelseförmågan iakttog jag en avsevärd skillnad

Jag såg att döden valde ut de mest glänsande, som han stoppade i den ena pungen, och de mest mulna, som han stoppade i den andra.

Vad gör du med alla de själar du samlar, och varför väljer du blott de klaraste och de mulnaste?

frågade jag.

Jag vill säga dig det, människobarn,

svarade döden.

Det vatten du här ser, är livets flod, som glider fram över utvecklingens ödemarker mot fullkomlighetens mål. Under denna färd slipas själar mot varandra och deras naturliga godhet lyser så småningom fram. En del bli klara stjärnor på jämförelsevis kort tid, och andra åter visa benägenhet att mulna till, Finge de nu obehindrat fortsätta föreläge naturligtvis en stor fara, att de mulna åter skulle grumla de klara, och på så sätt försvåra frammarschen. Det är därför som jag ingriper. De klara flyttar jag längre fram, det är deras belöning, och de mulna flyttar jag längre tillbaka, det är deras straff.

Sannertigen! Du är vis, och framför allt rättvis,

utropade jag.

Och nu inser jag även ändamålet med din tillvaro. Men säg mig nu: Åt vilket håll ämnar du flytta mig, då min tur kommer?

Det beror på. Ännu är du varken tillräckligt klar eller tillräckligt mulen för en förflyttning, och det beror alltså på dig själv åt vilket håll det kommen att gå.

Men säg mig ändå ett vägledande ord,

bad jag.

Och döden sade:

Låt mig se vad vackert du samlat i ditt minnes juvelskrin.

Jag fruktar att jag icke samlat något vackert,

svarade jag rädd, ty jag började känna att det ej lutade framåt.

- *Fattig den som icke samlat något vackert,*

sade döden och strök med sin hand över min panna. Och som han det gjorde, kände jag hur mitt gamla, tunga, dimmiga jag smalt bort och jag tyckte mig förvandlad till ett fjärilslätt andeväsen, som med vindens hastighet red genom världen på en solstråle i skyn.

Under mig upprullades, liksom bilderna i en kinematograf, alla de platser, dagar och händelser, som jag förr en gång känt och upplevat. Jag såg allt och jag fann det föga tilltalande. Jag såg mina egna tankar stiga mot skyn och i förening med fabrikkorstenarnas rök grumla den klarblå etern med sina giftiga ångor. Jag såg hur mitt liv ringlat sig fram likt en orm genom vedermödans bråte, och jag hörde ett sorl liksom av mycket vatten eller många röster. Det var remgnissel, stönanden och slag liksom jämmer och hjärtslagen från hårt arbetande människor.

Så drog jag fram över gråa berg och blåa vatten och kom slutligen till en liten röd stuga, som låg tryggt inbäddad i en djup, svart och hemlighetsfull granskog. Ingenstädes hade jag känt syrenerna difta som här, ingenstädes hade jag sett solen lysa som här; ingenstans hade jag hört fåglarna sjunga som här. Och om jag också hört och sett allt detta annorstädes, så hade jag dock ej förstått att uppfatta skönheten däri såsom här. Strängarna på känslans instrument hade brustit under tillvarons kamp och strid.

I en liten bäck som flöt fram strax nedom stugan såg jag en liten parvel leka med barkbåtar och vattenhjul och på gårdsplanen satt hans mor och stickade på en strupa.

Och när jag såg allt detta fylldes hela min varelse av strålade minnen från försvunna barndomsdagar. Och jag hörde döden säga:

Den pärlan var vacker, fastän den låg djupt gömd.

Barnaminnen.

*Den torva som mig fostrat har,
och där min vaggas stätt,
där älskad modersarm mig bar
och jag av kärlek fått
långt mera än vad livet sen
utav den varan skänkt,
och där min barnasjäl så sen
sin första tanke tänkt.*

*Den torvan den är mig så kär,
och minnet flyger än
tillbaka till den kajan där
jag haft så mången vän,
då uti syskonkedjan jag
den minsta länken var,
vars vilja ofta var en lag
för både mor och far.*

*Kring tegarna i dyster prakt
en furuskog sig smög,
den stod där troget som på vakt
mot nordanvind som flög
kring knutarna med isig vind, då Bore bistert röt,
och ilsket på vår gamla lind
de grövsta kvistar bröt.*

*Och när av vårsol drivan smalt
blev insjön spegelklar,
och bäcken sorlade så glatt
där fåran var.*

*Jag täljde liten båt av bark
och grävde dammar små,
och tyckte mig då stor och stark
som örnen u det blå.*

*Och under tegeltakets språng
där byggde svalan bo,
sen kvittrade hon dagen lång
om kärlek hopp och tro.
Där fanns en klockren melodi,
som hela dagen ljöd,
och där min barnafantasi
på silvervingar flög.*

*Och på en kulle invid sjön
ett litet skolhus stått,
där samlade jag mina rön
och lärde mycket gott.
Där fick jag läsa om en värld
så stor och underbar,
och oskuldsfull, likt hemmets härd
jag trodde att den var.*

*Vart minne ifrån denna tid
gör hjärtat varmt och vekt,
och vaggar det till ro och frid
och gör det stort och rikt.
Ja minnet av mitt barndomshem
det är min största skatt,
uppriktigt jag beklagar dem
som inga minnen haft.*

Grått blod

Grått blod.

Det var första maj. Vårsolen sken från en djupblå himmel, och de nakna, brunröda björkkvistarna började skymmas bort av späda, nyutspruckna löv. En ljusgrön matta av mjuka grässtrån låg bredd över marken, och här och var vid väggkanten fröjdades en liten sippa åt livet.

Det var en vacker, tidig vår. På den öppna verandan till ett mindre hus i stadens utkant sutto några unga män och småpratade. Samtalet rörde sig om dagens demonstrationer, och deras blickar hängde fast vid en massa människor, som ringlade sig fram efter landsvägen, till hälften dolda i ett moln av damm. De röda fanorna med sina olika inskriptioner och emblem svajade för en lätt vindpust, och musikens sprittande toner smekte örat och eldade blodet som ädelt vin. Allt närmare och närmare kom bas-trummans taktfasta dunk! dunk! dunk! troget sekunderat av flera tusen par fötter.

Samtalet mellan de unga männen på verandan dog så småningom bort, allt eftersom mängden och sorlet kom närmare. Tysta sågo de folket passera förbi, strövande uppför backen mot Folkets hus, där de ordna sig i en cirkel runt talarstolen, Demonstrationstalaren bestiger tribunen och säger några inledande ord, varefter sjunges:

Sköna maj, välkommen till vår bygd igen!

Och så kommer föredraget.

De unga männen kunna ej uppfatta innehållet, därtill är avståndet för stort, men de se att talaren allt som oftast energiskt sträcker ut handen, och ett och annat "Bravo!" jämte en smattrande applåd vittna noggsamt om, att auditoriet ej är otacksamt. Till sist utbringas ett leve, beledsagat av hurrarop och fanfarer. Så sjunges "Internationalen" unisont, och ur tusen strupar väller der fram:

"Upp trälar uti alla stater, som hungern bojar lagt uppå!"

Några ljusklädda flickor skramla småslantar i cigarrlådor, och menigheten skringras, nöjd med sin dag och säkra om att ha fört sin sak ett nytt tuppfjät framåt.

Vi borde allt gått med ändå,

sade en av de unge männen, en liten mörk i gråa kläder.

Landsvägen är så full av damm,

sade en annan liksom ursäktande och såg nedpå sina nyborstade benkläder.

Och jag är uppriktigt sagt för lat att marschera iväg halvmilsvis i solhettan,

inföll en tredje och lutade sig lättjefullt mot verandaräcket.

Vad säger du, Nils?

frågade den gråklädde, vändande sig till en fjärde person, som satt med hakan vilande i handen och drömmande såg ut genom trädens späda lövverk.

Jag? Jag säger ingenting.

Ingenting! Du måtte väl kunna säga din mening du också,

fortsatte den gråklädde förargad.

Anser du liksom den brandröda flygeln demonstrationerna för humbug?

Misstag!

sade den lättjefulle skrattande.

Jag har hört glunkas om, att han fått ärva ett par tusen kronor, och i så fall få vi ej undra på, om han vänt kappan efter vinden och lever nöjd på sin gröna kvist, så länge den räcker. Men bryt nu din tystnads insegel och hissa flagg, så få vi se, om du är krämare eller fribytare.

Intetdera, hoppas jag.

Alltjämt lika lakoniska svar. Säg oss åtminstone om du fått ärva pengar! Om du är rik!

Nej, jag har ingenting fått ärva, men icke är jag fattig ändå. Min kropp är frisk, min själ är sund, mitt sinne förnöjsamt och glatt. Det är rikedomar, som mången millionär skulle avundas mig, och om någon påstår att jag är fattig, så är det lögn. På sin höjd kan man säga, att jag är utan pengar. I demonstrationen kunde jag gärna deltagit, men eftersom jag nu en gång blev hemma, så anser jag ej därmed någon olycka skedd. För övrigt hoppas jag att man åtminstone i denna sak får göra som man vill. Annars vore det mera än tvång, det vore slaveri! Dessutom har jag hört så många dylika föredrag, att jag nästan tror mig kunna gå iland med ett själ, om det kniper.

Du?

Varför inte?

Låt höra då.

Ja, omni lova att vara uppmärksamma åhörare och ej avbryta mig eller göra några frågor.

Det lova vi. Stumma som lutfiskar och lyssnande som en hare efter hundskall. Gå på bara!

Nils såg begrundande ut över trädkonorna. Ett vitt moln skymde solen, och en matt skugga gled smygande fram längs den gula sandgången.

Om ni betrakta denna trädgård,

började han,

kan det ej undgå vår uppmärksamhet, att en viss skillnad gör sig gällande beträffande de olika plantornas och trädens livsduglighet. Det ena höjer sig över det andra, dess krona uppfångar bäst solstrålarna, och dess frukter mogna först. Även till det inre äro de varandra olika. Frukterna kunna vara mjuka, söta och saftiga eller sura och hårda. En del äro rent av motbjudande att äta men behagliga för ögat och utgöra om ej annat än vacker dekoration för vår julgran. De mest syrliga bibehålla sig i regel längst, och alla ha de sina särskilda egenheter, som göra dem nyttiga och användbara, Men det fordras skicklighet och energi hos trädgårdsmästaren, om det rika materialet skall kunna förädlas och tillgodogöras.

Så är det ock med oss människor, blott med den skillnaden, att var och en är sin egen trädgårdsmästare, i vars intresse det framför allt bör ligga att utnyttja naturgåvorna på bästa möjliga sätt.

Jag tänkte, du ämnade hålla ett första majtal och inte en sirapspredikan,

inföll han med de renborstade benkläderna.

Han tänker visst bli trädgårdsmästare och vill förmodligen ha oss till drängar,

replikerade den lättjefulle.

T-s-s-s-! När Adam och Eva till straff för sin olydnad drevos ut ur paradiset's lustgård, så begynte otvivelaktigt ett nytt skede i deras liv. I Eden fingo de alla sina behov tillfredställda utan ansträngningar, men nu måste de arbeta sig fram tum för tum genom tillvarons stenbundna jordmån. De hade ätit av kunskapens träd, och ängslslivet i Eden var för alltid förbi. Här kantades icke vägen av mogna druvor och doftande rosor, ty här fanns även törne och tistlar.

Men kunskapsbegäret brände, lockade och eggade. Det blev deras lykta i mörkret och, om också skenet var fladdrande och ostadigt, skulle den dock lett dem en stadig väg förbi Gehennas dimmor, så framt de använt den rätt.

När människorna förökades och uppfyllde jorden, borde de ständigt såsom en förebild haft Edens fulländade harmoniska naturliv. Där fröjdades varje planta åt sol och luft och jorden gav sin rikliga näring till såväl späda blommor som kraftfulla träd. Allt var vackert, nyttigt och gott, och en god fe fyllde luften med endräktens lyckliga ande. Så skull också de växt ut som en enda stor familj, vars syskon äro olika till skaplynne, begåvning och åsikter, men som dock aldrig glömma familjens gemensamma bästa.

Men i stället startades färden i egennyttans tecken, och kunskapsbegäret ödslades, mera på att göra sig till herrar över varandra, än att göra sig till herrar över naturkrafterna och betvinga dem i sin tjänst.

Asch, sånt kvalm, avbröt den lättjefulle med en bred gäspning. Idel överklighet och svärmeri. Det där kunde du sparat tills en månskensnatt i augusti, ty nu hungrar jag efter kraftuttryck och sommarsol.

Ja, det var ordet, instämde den gråklädde. Skillnaden mellan rätt och orätt är sannerligen inte så härfin, att du behöver gräva ned dig så djupt i skrifterna för att visa goda medborgare den rätta vägen. Men att man ej vid lärans omsättande i praktiken behöver använda förstoringsglas, om det går fram eller tillbaka.

Förbi Nils tycktes anmärkningarna halka utan att såra. Han såg liksom sökande bort över fältet, dit ut där skogen stod lugn, mörk och dystert som en medeltida riddarvakt i harnesk och nedfällt visir. Ett fint leende visade dock, att han hört kamraternas ord, och så fortsatte han:

Min mening var ej att skramla i de vanliga skällorna, Jag tänkte blott ropa er an ett kort "hallå" i den upprivande striden och medelst en liten barnafrom liknelse föra er upp på eftertänksamhetens kulle, där ni kunnat vila er en stund och kanske över dragit nytta av att få synranden vidgad. Men jag märker, att med den tonen slår man ej an på er. Ni vill bara höra er egen ofelbarhet lovsjungas och fråga aldrig efter de orsaker, som diktera andra människors strävanden.

Vad är rätt, och vad är orätt? Om man gör sig besvär att studera de olika ländernas historia, skall man snart finna, att samma händelser mången gång framträda i olika belysning allt efter som den eller den historieskrivaren sett saken genom sina mer eller mindre nationalitetsfärgade glasögon. Och denna partiskhet gör sig också gällande i vårt dagliga liv. Alla tro sig ha rätt, och motpartens mening stämplas utan vidare som svartaste orätt. Att man tillhör ett parti, att man strider för sina idéer, att man strävar framåt var och en efter sin läggning, därom ingenting annat än gott. Men, varför alltid se saker och ting så ensidigt, och varför så utan vidare tyda andras åsikter till det värsta?

Han är alltid samme gråblodige fridsapostel,

sade den renborstade till sina båda kamrater.

Inge entusiasm och ingen handlindskraft.

Grått blod! Grått blod!

ropade den late.

Och Nils fortsatte.

Låt oss gå för grått blod då, efter som jag ej kan klassificeras och numreras. Månne det för övrigt ej kan anses lika berömvärdt att stå för sin egen mening som att i slavisk självbedövning köra huvudet i väggen med det ena eller andra pappersprogrammet, vilket, hur fagert och välbetänt det än må vara, dock måste göras om, efter som tiden skrider framåt, och ändå ej i sin helhet förmår tillfredställa alla.

Jag tror på den lugna utvecklingen med ljus tillförsikt, och jag hoppas den skall föra oss långt. Den har fört människan från barbarisk nävrättsdyrkan till lagbunden ordning, och den skall så småningom förmildra, humanisera och göra bokstavsparagraferna överflödiga, då vi en gång i tiden bli mogna för den stora friheten. Ty vad är vällagen annat än ett ömkligt erkännande av vår egen oförmåga att styra oss själva, den inre människans nesliga kapitulation i striden mot sin sämre hälft.

Så, du tror verkligen, att man på den lugna utvecklingens väg kan komma därifrån? Vilken enfald! Ser du icke, hur man oupphörligt stiftar nya lagar i rak motsatt riktning, ruinerande oss andligt och materiellt?

hånade den renborstade.

Efter er kortsynta måttstäck kan det nog se hopplöst ut, men på tid och längd ter det sig annorlunda. Och såsom ett bevis på, att även rättskipningens humaniseras och ikläder sig tidsenligare gångkläder, skall jag ta mig friheten beskriva, hur det tillgick vid en avrättning för hundra år sedan. Visserligen var jag ej personligen närvarande vid ifrågavarande tillfälle, därtill är jag gunås för grön, men historien är i alla fall sann.

Det var år 1810. I en smedja i Södra Dalarnas obygd atod en gammal gråhårsman och smidde. Till hjälp hade ha sin son, en kraftfull, svartmusig yngling med händer av järn och ögon som glödande träkol. De hade råkat i tvist, kanske om en tillfällig småsak; jag vet inte så noga. Kanske fanns där också något gammalt groll, som blossade upp. Alltnog, gubben ville visa sin myndighet och, då han blev motsagd, sprang han fram och slog sonen över ryggen med en måttkäpp. Men det skulle han icke ha gjort, ty inom ett ögonblick susade släggan genom luften, ett hemskt skri, och gråhårsmannen föll med spräckt skalle till marken.

Sonen blev väl förskräckt, då han såg faderns livlösa kropp utsträckt vid sina fötter, och han ryste, då hjärmsubstans och blod färgade smedjans jordgolv i grått och rött, men gjord gärning har ingen återvändo,

och lagens hantlangare skipade en fruktansvärd rättvisa. Han dömdes nämligen till halshuggning, styckning och stegling. För att uppmjukna den brottsliges sinne gav man honom därjämte fem par spö tre dagar före avrättningen.

En spöslining tillhör just inte vår gamla rättskipnings ljusaste sidor. Folket samlades tillhopa på en allmän plats, och offret surrades med blottad rygg fast vid en stolpe. Länsmannen räknar et, tu, bort, och för varje gång viner bödelns spö genom luften, grävande sig in i köttet och oupphörligt bortslitande nya delar av huden. Blodet flyter i strömmar, och den olycklige tjuter av smärta, vridande sig som en mask under fruktlösa försök att komma loss. Så svimmar han, en kall vattpyts slås över hans huvud, ett par nta rapp och tortyren är till ända,

Tre dagar senare avrättades fadermördaren.

Avrättningsplatsen låg strax intill allmänna landsvägen och omgavs av en dubbel spetsgård. Inom denna spetsgård voro fyra trästolpar, neddrivna i marken på så sätt, att de bildade en kvadrat, och i denna kvadrats mitt stod yterligare en stolpe, gröv och högre än de andra. Från denna mittstolpe gingo stänger ut mot sidostolparena, och i ändarna på dessa stänger vredo sig fyra hjul, gnisslande för vinden. Dessutom fanns förstas en chavott eller stupstock, en klumpig tillställning, som ej närmare behöver beskrivas.

Ridån går upp för sista gången i detta sorgliga skådespel, och vi ha svårt att förstå, hur denna motbudande akt kunnat locka så många skådelystna. De stå packade i flera rader runt spetsgården, och det ligger hos de m en passionerad trånad efter att se blod flyta, närmast att förlikna vid den stämning, som är rådande hos publiken vid en spansk tjurfäkting.

Fångens förr öppna, eldiga blick är slocknad och hänger i slö resignation mot jorden eller vidgas av fasa, då den korsar mästermannens bila, vars nyputsade egg blänker som silver i solskenet, Det tunga järnkedjan rasslar för varje steg, och hela gestalten skälver likson av frossbryningar.

Länsmannen uppläser domen och gör en förfrågan om den fångnes sista önskan, vilken dock förblir obesvarad. Även prästens ord halka spårlöst förbi den livdömdes öra. För honom är alltsammans ett oredigt virrvarr, en eggande läntan efter att det förskräckliga, det oundvikliga, som i veckor marterat honom dag och natt, väl vore över. Och den stunden kommer, då han med förbundna ögon föres mot stupstocken.

Nu framträder en liten karl med stripigt skägg och skelande blick, som ända hittills liksom med avsikt hållit sig i skymundan, De är en allmänt avskydd och föraktad person, vars ruskiga hantverk givit honom namnet "rackarn". Han bär i handen en liknande bila som mästermannen, fastän mindre, och med denna avhugger han på ett ögonblick fångens vänstra hand. Ett skärande skri, ett rassel av bojor och rackarns ansikte stänker fullt av livsvärmt mäniskoblod.

Mängden utanför spetsgården håller andn. Ett nytt hugg, väldigare än det första, och så ser man huvudet i bödelns hand under ropet:

"Rättvisa är skipad!"

Var och en, som sett, hur ett djur slaktas, kan göra sig en föreställning om denna kannibaliska sed. Men om ni med egna ögon kunde se denna sargade kropp, fastslagen med grova fatthakar på klumpiga trähjul, om ni kunde se detta huvud på mittstolpen och den blodiga handen därunder, om ni liksom då under en hel sommar finge se denna förödelsens styggelse och känna förruttnelsens vidriga stank, då skulle ni nog medge, att utvecklingen går framåt i rätt riktning, om det också inte skenar iväg med lunkentusseteg.

Därför är det ingen idé att tjurigt hålla fram hornen och se arg ut, det blir ändå bara tråkigt i längden. Solen närmar sig horisonten, och vi ha framför oss en ström, mild vårmatt. Låtom oss icke kivas om småsaker uta äta och dricka och leva lusteliga intill morgonen och sedan med ljusare syn på tingen gå en ny dags arbete till mötes! Jag vill blanda mitt gråa blod med ert tattarröda, och vi skola gemensamt öka spänstigheten i framåtskridandets drivfjäder, så sant vi alla äro ärliga och goda och dra i härnad med blanka vapen och obefläckad sköld.

De unge männen öppnade sina munnar men slöto dem åte i samtyckande tystnad, då då över den lates läppar halkade orden:

Det vare sagt, du ödemarkens oförargelige profet.

En bekännelse på dödsbädden

En bekännelse på dödsbädden.

Mer än fem år ha förgått sedan Bertil av fadern så att säja bortvisades från hemmet. Varje sommar har han tillbringat några dagar på Ljungsjö, men varken kärleken till födelsebygden eller moderns enträgna böner kan förmå honom glömma det sista pinsamma uppträdet med fadern.

Han är 21 år och alltså enligt lag och förordning myndig och mogen att bestämma över sig själv. Gestalten har blivit fylligare och längre och överläppen skuggas lätt av en påbörjad mustasch, men han är sig ändå lik. Samma höga panna, samma mörka lockar, samma veka, drömande blick.

De ha varit strävsamma nog dessa år, med ett pluggande som nästan gränsat till slaveri. Ingen fritid, ingen ungdomsfröjd har han unnat sig, och när kamraterna reste hem på ferier begravde han sig i något vetenskapligt arbete eller genomgick korta privatkurser på lantbruksskolan vid Ulltuna. Och under hela tiden lyste framtidsmålet som ett klart ljus och hjälpte honom över alla trötthetsstunder.

Ljungsjöbruk, denna ofögätliga fläck av jorden där han fostrats och vars väldiga furuskogar sjungit honom så många stilla, rogivande vaggvisa. Den torva som burit hans första vacklande steg och vars inneboende växtkraft gjort armen stark och hjärtat varmt och där hela hans varelse fått sin läggning och sin särskilda syn på livet.

Där ämnar han en gång få användning för de kunskaper han samlar. Där vill han utföra ett jättearbete och sätta en ny prägel på liv och folk. Där vill han själv bygga sig ett bo, icke ett stort skräck-injagande slott, vars åsyn verkar kylande och förlamande som ett hjärnspöke och liksom skyltar om medeltida slaveri, nej hellre då ett litet bo som svalan under en takås bara han får vara lycklig bland lyckliga människor. Ett ljusst, varmt solskenshem, där han kan leva livet fullt och helt, och där ingen plats finnes övrig för ondska och sorg.

Det målet har hägrat i hans bandoms lekar och mognat under genomvakade nätter. Det har vuxit sig fast och slagit rot i hans innersta och hans tro därpå är ynglingens entusiastiska hänryckta tro.

Det var strax före jul, en av dessa brådsfyllda dagar då man liksom känner i luften att helgen är nära. Nordens jul, vår största högtid, fridens och hemtrevnadens fest med mörkgröna granar och tända ljus. Bertil satt ensam i sin kammare och tänkte på hemmet och minnena gjorde honom varm. Framför honom ligger två paket, julklappar till modern och Eva, som han just ämnar sända av, då städerskan kommer med ett telegram.

Det var från hemmet och av följande lydelse:

Din far är svårt sjuk, vill träffa dig. Res genast. – Eva.

Bertil förstod att sjukdomen måste vara allvarsam efter som han så där brådstörtat blev kallad. Kanske fadern låg döende? Han såg på klockan och förvissade sig om att det redan idag var möjligt komma till Ljungsjö om han raskar på. Hastigt gjorde han sig i ordning, underrättade Hoffman och telefonerade i förväg efter skjuts. Men ånghästen blev mycket försenad i julbrådskan och det var långt fram på natten som Bertil i släde nalkades hemmet.

Vintern hade varit hård detta år och Bores vita mantel låg metersdjup över matken. Vinden tjöt som en hungrig varg och drog isande kall fram över slätten. Nordens himlavalv låg blottat i hela sin underbara prakt och stjärnorna blixtrade likt juveler från sin ändlösa rymd.

Bertils vetenskapliga älsklingsämne var astronomi och han blev alltid härykt vid anblicken av alla dessa tallösa världar, vilka lydande naturlagarna oemotståndliga makt kretsar och en sin bestämda bana i skapelsens underfulla urverk. Han kände sig liksom medveten om sin egen litenhet inför all denna storhet, på samma gång som han böjde sig inför skaparen.

Bruket låg försänkt i natt och vila. Här och var skymtade en stuga fram mellan drivorna vid vägen och de svarta fönsterrutorna gapade av tomhet. Från masugnen hördes rasslet av ett malmspel blandat med forsens dova brus. Då och då slog en kvast av träkolsgnistor upp mot skyn och kastade blekröda reflexer utåt näjden.

Bertil försjönk mer och mer i sin inre värld. Han tänkte på Eva, på greve Ravenberg och på sin far, samt på den mörka hemligheten mellan dem.

Jag måste få klarhet! Om min far är döende skall jag tvinga honom till bekännelse, mumlade han för sig själv, då han med blandade känslor trädde över hemmets tröskel.

I tamburen mötte han Eva.

Välkommen hem! hälsade hon varmt, men drog sig skyggt åt sidan då Bertil efter gammal vana ville ge henne en broderlig omfamning. Gå in till din far, han frågar oupphörligt efter dig.

Hur är det med honom?

Mycket illa! Han har yrat och varit vild hela dagen, men nu är han lugnare fastän utmattad och förbi.

Och var är mamma?

I sjukrummet. Ingen annan än jag och tant får vistas i hans närhet.

Bertil hängde pälsrocken på en krok i väggen och gick in. Men var då detta den kraftfulle, hårde och oböjliga fadern som låg där med slutna ögon. Nog mindes han att fadern sett allt mera nedbruten och tyst ut för varje gång han gästade hemmet, men en sådan bild an fullständig ruin var han ändå ej beredd att finna. Ansiktet var vissnat och åldrat ända till oigenkänlighet och tunna, silvervita hårtestar hängde oredigt över den fuktiga pannan.

Bertil viskade några ord till modern som kom den sjuke att slå upp ögonen. Åh vilken blick! Slocknad, skygg och kvalfull.

Är du här Bertil? Kom hit och tag min hand.

Bertil grep faderns framsträckta hand, den var kall som om livet redan flytt.

Sätt dig här intill mig, jag har så mycket att säga och tiden är knapp.

Han vinkade åt patronessan att lämna rummet, och sedan de blivit ensamma började han med matt, ibland knappt hörbar röst, sin långa bikt.

Min son, kött av mitt kött och blod av mitt blod, jag har kallat dig hen för att delgiva dig en hemlighet som jag ända hittills tänkt ta med mig i graven. Längre har jag kämpat med mig själv innan jag fattat detta beslut, ty det kan hända att du förbannar mig, när du får veta vilket gement brott som besudlar din fars händer, men om du visste vilken tortyr jag genomgått sista tiden, om du kunde se hur min själ bit för bit slitits sönder av aggande samvetsklal, kanske du då hyste förbarmande och icke gav mig en förbannelse till resällskap in i evigheten.

Du kan inte fatta hur jag lidit, ingen kan det. Jag är knappast sjuk till kroppen och ändå ser du hur jag förtärs liksom av lungsot. Jag har vakat tills jag icke visste om det var dag eller natt, och om jag för en stund slumrat in har jag marterats i drömmen. Ibland har jag önskat mig döden och så åter har jag skyggat tillbaka för den i namnlös fasa. Är det en försmak av helvetet eller vansinnet? Kanske en blandning av bäddadera eller intetdera.

Den sjuke höll upp och gjorde ett svagt försök att resa sig i bädden men sjönk strax maktlös tillbaka på dynorna. Bertil bjöd honom ett glas vin och sedan han sväljt ett par klunkar forsatte han på nytt.

För många år sedan, då jag ännu var en yngling, fanns hos mig ett utpräglat begär efter rikedom. Om du kände de förhållanden under vilka jag växt upp, skulle du förstå hur denna känsla fick sin näring och sina rötter, ja kanske rent av finna henne helt naturlig.

Att ända från barndomen känna fattigdomens tryck och ändå i det längsta försöka uppehålla skenet av burgenhet. Att se hur allt till sist ramlar samman i en ohjälplig konkurs, där hemmets tillhörigheter gå bort i främmande händer på en bullrande auktion. Att se hur allt böjer sig för penningen under det man själv

får släpa sig fram i en ändlös rad av förödmjukelser. Nej, jag undrar icke på mitt råa begär efter rikedom, men jag fasar tillbaka för de medel jag tillgrepp för att nå den.

Jag hoppar förbi det som du redan vet, huru jag blev anställd här i Erland Vetterlunds tjänst och huru jag sedan följde honom till Tyrolen för att ordna arvsangelägenheterna efter Sten.

Greve Ravenberg var gästvänligheten själv, vi bodde på slottet och bemöttes som furstar, men jag märkte dock snart att han drog ut på tiden och liksom sökte efter en utväg. Fastän summan av arvet aldrig blev utredd förstod jag ändå snart att den många gånger om översteg våra djärvaste förväntningar.

Erland däremot var ingen skarpsinnig natur och trodde alla människor om gott. Han litade blint på mig och överlämnade allt i mina händer.

Frästelsen var stor, I hemlighet träffade jag en överenskommelse med greven att föra Erland bakom ljuset och dela rovet. Just som vi tänkte realisera vår plan insjuknade Erland häftigt i tyfus och dog. Ett ordspråksägar att när den onde får ett finger tar han hela handen, så ock nu. Jag nöjde mig nämligen inte längre med en dryg andel av arvet, jag ville ha allt efter Erland, jag ville ha Ljungsjö bruk!

Under tiden hade en annan händelse inträffat som jag måste omtala. Erland Vetterlunds fru hade nedkommit med en dotter. Den flickan lever än, det är din barndoms lekkamrat, din fostersyster Eva.

Bertil sjönk tillbaka på stolen och ett långdraget

”Aah!”

banade sig väg över hans läppar.

Det var hon som blev bestulen, fortsatte patronen, Det var ett oskyldigt barn vi plundrade på allt, till och med hennes mor. Jag fick Ljungsjö och barnet, greven behöll sin systers arv och inspärrade Evas mor i ett klostervalv, Vidare skaffade Ravenberg falska dödsattester och hjälpte mig uppsätta ett falskt testamente, samt lovade vittna till min förmån om saken droges inför rätta.

Resten vet du. Du vet att jag styrt bruket med järnpiska och att allt och alla som kommit i min närhet måst böja sig för mig. Min förmögenhet har vuxit år ifrån år och fastän jag visste att varje krona som lades till mitt kapital dröp av fattigmans svett, offrade jag aldrig en tanke på det folk som vred sig under mina fötter. Om någon talade om samvetet såsom människans rättensnöre till det goda, så log jag hånfullt och kallade det för ett sjukligt symptom på svaga hjärnor, en besvärlig och tråkig överflödsvara som alla förståndiga män kastat över bord.

Så kom greve Ravenberg hit och väckte mig, Han var utbrunnen, hade sökt livet på höjderna och i städernas nöjesvirvlar efter lyckan och ej funnit den. Endast ett kortvarigt rus som gjorde tomheten ännu ihålligare vid uppvaknandet. Hans uppriktiga föresats var att bekänna allt för Eva och be henne om förlåtelse, för att sedan nere på sina gods börja ett nytt liv i gemenskap med sitt folk. Men jag vägrade honom varje tillfälle till gottgörelse och han reste härifrån med döden i hjärtat.

Nu har guds rättvisa dom även drabbat mig. Jag vämjes vid mina orättfångna rikedomar och minnena förtär mig som glödande eld. Kan du, vill du skänka mig ett hugsvalande ord i min sista stund?

Patronens blick hängde ångestfull och bedjande fast vid Bertil.

Har du talat vid Eva?

Nej vad skulle det tjäna till? Det vore endast att grunla hennes tro på livet och människorna.

Och ni tror att jag ogenerat skall behålla tjuvgodset?

Hör på Bertil. Evas framtid har städse legat mig varmt om hjärtat, det vet du, men nog känner du henne tillräckligt för att veta att hon bryr sig ra litet om ifall bruket är hennes eller ditt. Du har alltid varit hennes drömde hjälte och jag försäkrar dig att barnets kärlek var inte hängivnare än ungmöns. Tag henne och gör henne lycklig som hon förtjänar, så lyfter du en sentnertyngd (mycket stor tyngd) från mitt bröst.

Nej, jag stjal mig inte till lyckan! Skuggan av denna hemlighet skulle ligga som en mara över hela mitt liv.

Patronen stönade.

Så delgiv henne då vad du anser ej kan förtigas, men gör det först när jag är borta. Jag kan ej uthärda hennes barnablick då hon begär räkenskap för vad jag gjort modern.

Bertil satt tyst.

Faller det sig så svårt för dig att skänka din far ett tröstens och förlåtelsens ord,

viskade patronen.

Vore ni också tio gånger om min far så kan jag ändå ej känna annat än avsky för vad ni gjort. Jag tänker inte så mycket på Eva, hon har ju haft sitt rikliga bröd och i mamma funnit en ersättning för vad som annars ej plägar kunna ersättas, nämligen förlusten av sin mor, men hur vill ni gottgöra hennne som dog i sorg och vansinne, hennes alla namnlösa kval? Och bruksfolket, vars hela liv ni förvandlat till ett helvete, bara för att tillfredsställa ert råa begär efter rikedom och er tygellösa härsklystnad, vad har ni egentligen gjort för dem som bevis för er ånger. Nej, de hata er och om ni död blir det ej suckar av sorg utan av lättnad och tillfredsställelse.

Ni finner mina ord hårda men jag kan ej med en rosenfärgad lögn dölja vad jag anser rätt och sant.

Patronen försökte tala men tungan vägrade göra tjänst och rösten dog bort i en svag rossling. Fradgan välvde farm över hans blåbleka läppar och handen kramade krampaktigt en flilik av täcket.

Bertil stod rådvill och åsåg livets sista brottning med döden. Så tryckte han på ringledningsknappen och tillkallade modern.

Förhållande mellan makarna hade aldrig präglats av någon översvallande kärlek, därtill hade patronen varit alltför brutal, men nu kände dock båda att de band som förenat dem ej kunde slitas utan smärta.

Du får inte dö, Bernhard!

klagade hon.

Tänk på mig och Eva!

Tack, Maria!

viskade patronen tillbaka.

O vilka syner!

skrek han plötsligt.

Eva! Eva!

Bertil sprang efter Eva och den sjuke lade de ungas händer i varandra med en vältalig blick.

Res ned till greve Ravenberg och säg honom vad du ej kunde säga mig. Sägg honom att brottet är sonat och att han kan dö i frid. Barn jag välsignar er.

Den vissna gestalten sjönk samman. lemmarna stelnade av kyla och anden lämnade stofthyddan för att lösa evighetens omtvistade gåta.

Med patron Vetterlunds död ingick ett nytt skede i Ljungsjöbruks historia. Bertil ville så fort som möjligt börja sitt reformarbete, sitt stora experiment som han på förhand var säker om att lyckas, men först måste han dock ordna en del förhållanden och göra sig förvissad om att stå på säker grund. Tills vidare gav han sin barndoms kamrat Pelle Månsson, makt och myndighet att vidtaga de förändringar till brukets bästa som kunde anses lämpliga.

Några dagar efter begravningen satt Bertil i skymningsstunden och studerade brukets räkenskaper. Han förvånade sig över att fadern, som annars var så företagsam och energisk, lagt så föga vikt vid jordbruket, som ändå borde vara modernäringen, vilken man med alla till buds stående medel var skyldig befrämja. Med en misnöjd skakning på huvudet slog han igen boken och gick bort till Eva, som satt framför brasan och knåpade med sömnad.

Eldskenet föll rätt över hennes ljusa hår och värmen gav den fina kinden högre färg. Bertil känd inte riktigt igen Eva nu. Hon var utvecklad och vacker men det låg någonting skyggt över henne och de bruna ögonen, som förr varit så glada och käcka, blickade nästan svårmodigt ut i världen.

Jag tänkte tala med dig om framtiden,

sade Bertil rakt på sak.

Vi äro vuxna nu, som du vet, och kunna ej blunda för vad min far menade med sina sista ord till oss.

Eva rodnad och böjde sig djupare ned över sitt arbete.

Jag tror inte hans mening var att tvinga oss till en förening, som vi inte själva vilja,

sade hon lågt.

Bertil spratt till och bleknade märkbart. Hade han misstagit sig här han varit så säker? I alla fall måste han ha visshet.

Nej, han varken ville eller kunde tvinga oss, men jag trodde min far vara bättre underrättad, ty den gången menade han säkert vårt sanna bästa.

Nu såg Eva upp och blicken talade tydligare än ord. Hon var fortfarande hans barndoms Eva.

Vill du ta del av en hemlighet som min far anförtrodde mig på dödsbädden, och som i första hand gäller dig och din mor?

Talade han om min mor? O säg att hon var en hederlig människa,

utropade Ev med iver.

Ja, hon var en hederlig människa, fastän hon råkade i händerna på skurkar, och en av dessa skurkar var min far.

Berätta mig om mamma, jag är så glad att hon inte var en ...

Bertil mulnade.

Föraktar du kanske mig för min fars skull? Tror du inte jag värderar dig mera än en prinsessa även om du vore upphittad från landsvägen?

Förlåt, Bertil!

bad Eva.

Nog vet du att jag inte menade illa, men ser du jag har tänkt så mycket på min mor under sista tiden, och så har jag tänkt att det bestämt inte var rätt av mig att gå här längre när jag är tillräckligt gammal att själv tjäna mitt bröd.

Så du talar Eva! Först nu inser jag hur orätt man gjort även dig, och varför du varit så tyst sista tiden.

Och så berättade han henne allt vad han själv fått veta. Han sade henne att hon var den rätta ägaren till bruket och att fadern endast förvaltat hennes egendom. Ingenting förteg han och då talet föll på hennes mors lidande kunde Eva ej tillbakahålla tårarna.

Och nu Eva, slöt Bertil, nu återlämnar jag till dig vad man stulit. Kan du glömma deras usla handling? Jag beder särskilt för greve Ravenberg vars ånger du sett, och som, jag är förvissad därpå, gärna offrade vad som helst för att gottgöra vad han brutit.

Icke dömer jag dem. De ha varit hårda mot min mor, men för Violas skull så säg greven, att, att jag förlåter. och så Bertil låt för all del allt förbli vid det gamla, jag menar med avseende på bruket.

Tack Eva! Det hedrar ditt goda hjärta. Men det var inte fruktan för att förlora mitt inflytande här som för en stund sedan kom att bäva. nej det var tanken på att förlora min gamla plats i dit hjärta. Har jag förlorat den Eva?

Den förlorar du aldrig!

viskade Eva blygt.

Bertil tryckte hårt hennes hand.

Vi skola bli lydiga som ingen annan och förvandla hela Ljungsjö till ett paradys, inte sant? Redan i morgon reser jag till Tyrolen och om två veckor är jag här åter. Och sedan, sedan börjar vårt arbete, vårt liv!

Stadsbo eller bonde

Stadsbo eller bonde.

Håkan Larsson på Myggkärret var en äkta gammaldags odalman. Med hela sin själ satt han fastväxt vid den fädemeärvda torvan, och ett liv för honom utom Myggkärrets hank och stör var alldeles otänkbart.

Här hade hans far och farfar funnit sitt bröd under idog strävan med plog och lie. Inne i lillkammaren såg han själv första gången ljuset och ute bland busksnår och stenrösen har han lekt fram hela sin barndom, i sällskap med skogens fåglar och markens blommor. Nere i bäcken har han haft vattenhjul och sågverk och borta i björkhagen byggde han en grotta mellan ett par stora stenar.

Tusen oförgätliga barndomsminnen binder honom samman vid denna jordfläck och aldrig, aldrig vill han skiljas från den.

Svett och möda har det kostat att dika ur den vattensjuka mossen framför stugan, men så ligger den nu också som ett trädgårdsland med frodiga tegar till lön för genomvakade nätter i arbete och släp.

Jorden föder ingen lathund, brukade hans far säga, men den narra heller ingen som ärligt lägger manken till. Och gubben hade haft rätt.

Tiden gick och Håkan blev en stor bredaxlad man, med röda kinder och lugna klarblå ögon, som tycktes återspegla ägarens passionsfria sinnelag. Men även hans tid skulle komma då det sunda hjärtat, som slog så tryggt under mollskinnsvästen, pockade på sin tribut av livsglädje och det var, då han en ljum midsommarmatt blev bekant med Britta på Sotåsen.

Hennes kind var mjuk och rund som en julbulle, tyckte han, och då hon i morgongryningen lovade bli kära mor i Myggkärret, kände han sig nära att spricka av obändig livsglädje och ljusa framtidsbilder.

Fädernas välsignelse erhöles utan krångel och Sotåsgubben ställde i glädjen till ett sjudundrande tre dagars bröllop, med hembryggt öl och färska bullar och anjovis från Lysekil och mycket brännvin. Tre getter, fyra tunnor potatis och en varm skinnfäll fick Britta i hemgift, ty Sotåsflickorna voro många och Britta var den första som lyckats knipa sig en man, så gubben ville förstås narra flera att följa efter exemplet.

Då Britta skänkte Håkan en son kände han att lyckan var fullkomnad. Så ofta han tänkte på det lilla pyret inne i vaggan, försvann tröttheten och dyen kändes så lätt kasta upp ur de djupa dikena. Sonen skulle ju ärva allt, åt honom var ingenting gott nog.

I dopet kallade man pojken Bengt Absolon, Bengt efter Sotåsgubben och Absalon efter en mystisk storhet, som enligt gamla sägner varit den första att rödja och gräva åker i Myggkärret. Själva prästen, jämte en gammal enögd pensionerad korpral stodo fadder, och redan av den orsaken spådde man pojken lycka och ära. Båda skulle nog taga fadderskapet på allvar och fostra Bengt Absalon i såväl kristliga dygder som krigisk mannamod.

I skolan fick Bengt fina betyg och prästen rådde Håkan att låta honom ta ett par år i stadens elementarskola innan han började med lantbruket på allvar.

Pojken blir ju en riktig storbonde och kommer nog att hedras med många förtroendeuppdrag inom kommunen, så jag tycker han borde gödsla upp sin andliga veteåker, likaväl som sin jordiska rågräda,

urlät sig fåraherden, som var van att tala i liknelser.

Hm! Jag skall tänka på saken,

menade Håkan.

Egentligen behövde han väl mera än far sin, men om pastorn tycker han ska, så

Efter samråd med mor Britta tog Håkan Larsson hem en liter arrak och bjöd till sig den andra faddern för att höra hans mening.

Pastorn vill att jag skall skicka pojken till fortsatt skolgång i staden, hur tycker du jag skall göra bror?

frågade Håkan, så fort arraken mjuknat upp hans strupe.

Korpral Storm rev begrundande i sin flintskalle.

Egentligen är det bara fördömd högfärd, men han kunde ju få nytta därav, när han skall lära sig instruktion. Jag minns hur jag själv stavade och jäklas innan jag fick i mig en krigsmans förnämsta dygder.

Så kom Bengt till staden och tog sin kurs med heder, men när den var slut ville han inte hem igen utan stannade ytterligare fem år som arbetare på en verkstad.

Fadern låg ständigt över honom att komma hem och lära sig jordbruk, så att han måtte kunna övertaga Myggkärret då de gamla en gång inte längre orkade så och skörde den älskade jordtorvan.

Bengts håg stod inte åt det hållet, men då han tänkte på hur fadern strävat för att en dag se honom träda i sina fotspår, kunde han inte längre motstå. Han slet sig med våld bort från maskinrosslet och kamratkretsen, där han under årens lopp trasslat in sig i 103 olika föreningar och var hedersledamot i stadens nöjesklubb ”*Tre Stiliga Kusiner*”,

Själv tyckte han det kändes som att deltaga i sin egen begravning då rådhusets förgyllda, kupolformade tornspira skymdes bort mellan husradernas smutsiga skorstensskog, och när han vid stadsporten såg sin linnenvätterska stå i ett fönster vid Träsluvare gränd och vifta farväl med en broderad nttroja, skymdes hans blick av avskedets vemodsfulla krokodiltårar.

I hemmet kände han sig i början rörd av den kärlek föräldrarna visade honom och började nästan tro att det idylliska lantlivet med tiden kanske bleve drägligt nog. Men så en dag då man höll på att tröska långholm, kom där en sten i maskineriet och vräkte sönder stifttunnan, och då fick Bengt ta i håll med reparationen.

Det var som att gjuta olja på eld. Hela hans inre reste sig upp mot de dagliga sysslorna i hemmet. Att från morgon till kväll gå bakefter Blacken på en tråkig rågträda och på kvällen sitta i spiselvrån och tälja selpinnar eller träskedar, var för honom ett enformigt straffarbete, mot i städer, där dagen gick med liv och lust och halva natten ofta togs i anspråk av allehanda fackföreningsmöten.

Blacken blev trögare och leare för varje dag. Han kände förstås att det inte var den gamle fader Håkan som höll tömmarna, och började längta även han efter det välkända ”*Ptro! Blacken min*”.

En dag kom en lång smal herre från staden och hälsade på Bengt och som stadsbon till följd av en strejk hade senester på obestämd tid så gjorde han sig ingen brådska tillbaka.

Håkan Larsson såg med grämelse hur sonen allmera drogs bort från jordbruket och visste sig ingen råd. Redan länge hade han anat att Bengt var socialist. Han hoppades dock att det inte var värre än det skulle kunna botas med solsken och nysilad mjölk, men allt sedan den där bänglige, storskrävlige Benström kom ut till Myggkärret, började han hysa allvarlig fruktan för sonens eviga välfärd.

Egentligen visste han inte stort vad socialisterna var för slags folk, men att de voro ett rackarfölje, som man borde bedja Herren förgöra från jorden, det förstod han. Det hade prästen sagt och nämndemannen i Åsnehult, som var brandförsäkringagent och ordförande i hushållssällskapet och i övrigt den lärdaste människa på flera mils omkrets, han sade en gång vid öppnandet av ett lantbruksmöte, att socialisterna voro farligare för jordens frukt än ollonborrar och egyptiska gräshoppor.

På söndagen då Håkan son vanligt var till kyrkan för att höra ordet, träffade han gamle Storm och drog för honom fram sina bekymmer.

Storm snodde krigiskt sin gråa mustasch.

Du är alldeles för släpphänt mot pojken. Han har ju gått där i staden och tagit sig riktiga herrskapsfasoner den slyngeln. Har han nu också blivit socialist så måste u visa att du är herre i ditt hus, annars får du nog gå från gård och grund.

Du måste hjälpa mig tala förstånd med Bengt, Du är ju hans fadder!

Pastorn är också hans fadder. Omhan vill följa med hem till dig i eftermiddag så ska vi nog försöka få bukt på satyget, så sant jag tjänt i kungliga svenska armén i sex och trettio år.

Tack för de orden! Men tror du också att prästen vill göra sig besvär?

Om jag säger till honom så. Det är förresten hans förbaskade skyldighet, både som själasörjare och fadder.

Gud styre allt till en lycklig utgång, mumlade gubben Håkan fromt.

Framåt kvällen åkte pastorn och Storm ut till Myggkärret. Storm var klädd i sin fulluniform. Hans yviga mustasch var käckt uppvriden á la Vinholm, och på bröstet dinglede tjänstemedaljen i blågult band.

Guds frid! fader Håkan, hälsade prästen, Hur är det fatt med Bengt?

Illa, mycket illa! Vördig pastorn. Jag vet inte vad ont jag gjort efter jag skall straffas så hårt.

Var tröst! Den Herren älskar, den agar han och jag hoppas att allt kan styras tillrätta igen. Var haver du din förvillade son?

I lillkammaren. Men vill inte pastorn först vara så gemen och göra heder åt en smörgås vid mitt ringa bord?

Sedan, min käre Håkan. Nu gå vi direkt till vårt behjärtansvärda värv.

Inne i lillkammaren sutto Bengt och hans gode vän Hans Renström djupsinnigt studerande i en liten bok med purpurrött omslagspapper.

Bengt hälsade hjärtligt på de främmande och gjorde ett försök att presentera sin kamrat, men varken prästen eller Ström bevärdigade denne en enda blick.

Pastorn tycktes ha svårt att komma igång och harklade sig tillgjort. Korpralen blev arg över krusandet och började rakt på sak utan omständigheter.

Din hederliga far har kallat oss hit för att säga dig några allvarsord. men först vill jag be den där dagdrivaren dra så långt väger räcker. Vi vilja inte ha några pesthärdar i vårt fridfulla samhälle. Ström kände sig redan varm i kläderna och gjorde dundrande stllningssteg på de nötta golvtilljorna.

Va? Vafalls? stammade Bengt, rodnande av förtrytelse. Hur vågar ni tilltala min bästa vän så oförskämt?

Jag vågar mera än så då det gäller ditt bästa, min gosse. Och pastorn är säkert av samma mening.

Vad är det egentligen herrarna frukta av mig? frågade Renström med ett ironiskt leende.

Vi frukta intet! ty Herren skall nog bevara sin hjord, fastän ondskans makt är stor, utropade prästen. Men alla dessa scharlakansröda socialistdrakar, alla vilddjur med huvud och horn, med klor av koppa och tänder av järn, måste komma som förutsagt är. Men du min son, du skall räddas undan vredesskålarna så sant jag heter Bogislaus Josefsson Habbanick.

Prästen var nära att tappa andan av iver och Storm skyndade sig att hugga in, så att int gossarna skulle få tid till invändningar.

Och så skryta dessa socialister över sin fredsvänlighet, dundrade han, fast det i själva verket är bara feighet. Om ett par hundra stycken sådana där skrikhalsar får slå armar och ben av en hederlig strejkbrytare, då finns det hjältemod gunås, men blir det fråga om att försvara konung och fädernesland mot rovlystna barbarer då äro alla människor deras bröder, bara därför att de inte törs gå ut i ett ärofyllt krig. Vilka mesar! Vilka eländiga ynkryggar! Fy fan!

Korpralen formligen skrek fram orden och svängde vilt med armarna i luften, liksom om det gällt en fäktning med änterbila på ett fribytardäck, eller en strid med björkris framför ett getingbo.

Bjud herrarna en stol eller ett glas vatten, Bengt, så lägger sig väl deras höga böljesvall,

inföll Renström skrattande.

Så började prästens ordflöde igen. I början mildt och stilla som ett duggregn för att mot slutet övergå i rytande orkan.

Det är med sorg i hjärtat jag ser dig Bengt, som fått en god kristlig uppfostran i ett kärleksfullt hem, allt mer insnärjas i djävulens notvarp. Jag kommer ihåg dig som en blåögd, rosenkindad pilt, din redlige faders avbild upp i dagen, den där alltid kunde sin katekesläxa som ett rinnande vatten, och återfinner dig i sällskap med samhällets värsta slödder, ädiska, landsförädiska, sedeslösa lagbrtytare för vilka ingenting är för heligt att dragas i smutsen.

Här sitter du inne i lättja och välmåga och skriver syndiga tidningsartiklar och låter din gamle far ensam gå ute i regnrusket och sprätta kring gödseln på rovlanget. Hur förvaltar du ditt tunga pund? Vill du stå som en stinkande getabock, i sällskap med den där barilven på den stora räkenskapens dag?

Åh, så huvudlöst,

inföll Bengt.

Du skall inte leta efter huvud på den som inget fått och inte begära mera än tre marker talg av en träbock,
knäckte Renström till.

Vet hut tölp!

röt Storm.

för sista gången befäller jag dig att lämna huset, eller skall jag, så sant jag tjänat vid kungliga svenska armén, bryta av din syndiga nacke och giva din usla kroppshyddad till mat åt skatorna.

Det beror på Bengt och farbror Håkan om jag skall bli utkörd, eller om den skammen skall vederfaras svenska armén, att en av dess tapraste krigar hamnar i landsvägsdammet med hela sin härlighet,

gäckades Renström.

Storm grep eldgaffeln och svängde den en garde. Renström stod med händerna lätt nedstuckna i kavajfickorna och visslade på marseljäsen.

Faran var överhängande och Bengt försökte mäkla fred.

Varför ska vi stå här och gräla som kärringar, sade han godmodigt. Morsan har säkert kaffepannan på spiseln och medan vi vänta på den kunna vi väl o lugn och ro disputera våra åsikter.

Din som är evigt förtappat,

klagade prästen.

Han vänder sig bort från sin gamle lärare. Du har närt en huggorm vid din barm, fader Håkan, men vi vilja bedja Herren med sitt ris uppmjukna hans hårda stenhjärta, ty i hans händer äro vi dock alla såsom blånor. Och jag hoppas att du Bengt en dag skall återvända som en förlorad son, i ödmjukhet och ånger då sjukdomar och lidanden krossat ditt dåraktiga högmod.

Amen!

slöt mor Britta, som stod i dörren med tårfylld blick över pastorns granna tal.

Fader Håkan stod tyst och trög som vanligt och hörde på. Han visste inte riktigt vem som hade övertaget. Nog talade pastorn obegripligt vackert men sonen såg just inte förkrossad ut och den där hädiska Renström tycktes inte varken rädd eller skamsen.

Kanske när allt kom omkring det varit bäst om han talat vid Bengt själv förts. Nu skulle förstås Stormen skämma ut pojken i hela socknen och det var i alla fall hans enda barn.

Det kom så tryckande modlöshet över den gamle Håkan, när han stod och tänkte på hur annorlunda allt kunnat varit om bara Bengt folkat sig. Fötterna kändes tunga som kvarnstenar och strupen var torr och het som glödgat stängjärn.

Dagen därpå satt Bengt ensam ute i köket och bläddrade med slött intresse i Fjällstedts bibelförklaring. Renström hade för undvikande av vidare obehag rest in till staden strax på morgonen, och Storm lovade innan han for, att komma igen nästa söndag med grövre artilleri.

I spisen puttrade en panna skosmörja, som fadern befallt Bengt koka ihop av tjära, talg och en gammal galosch och strax intill ångade en sex liters potatisgryta, avsett till kvällsmat åt familjetreenigheten och en halvårs gris.

Luften var kvav och tryckande som strax före ett åskväder, och granpinnarna på eldhärden förvandlade stugan till ett sannskyldigt Muspelhem (eldens värld).

Tankarna retsade omkring i hjärnan, som en flock trötta flyttfåglar på ett ändlöst hav där inget skär eller landstrimma finnes att kasta ankar på och vila ut.

Skulle han gå här och tråna fram tiden, som en marbjörk på ett stenröse, och bli fastbetslad som en åkerkamp för en tvåbilsplög. När han tänkte på ”åkerkamp” sneglade han ut genom fönstret, för att se om Blacken som vanligt mosade på nere på myren. Nej, idag måtte han visst skolka eller också var gubben ute i andra bestyr. Likgiltig vände han blicken mot uthuslängan och såg sin far med trötta, släpande steg lunka iväg över stallbacken.

Plötsligt slog det honom hur eländig och hopsjunknen gubben var, och hur tungt det gråa huvudet vilade på den böjda ryggen.

Det var allt bra synd om far och mor ändå. Tänkte om han skulle uppoffra alla stolta ungdomsideal och drömda världsreformationer och med slö resignation trampa på i fädernas varma ullstrumpor.

Länge satt han och grubblade hit och dit. Liksom i en dimma såg han Fjällstedts bild på den blekgröna pärmen och tanken blev småningom tjock och klubbig som kallnat klister.

Lukten av skosmörjan i förening med flugornas surr var bedövande, och inför de genomträngande Fjällstedtsögonen krympte han ihop och sjönk nedåt, sjönk och krympte, tills han tyckte sig förvandlad till en svart mullvad i en jordgång, som med betar och klor gnagde på en palsternacka.

Lägre in i backen såg han en stor ljus håla, där Karl Marx och Ferdinand Lasalle och Nils Nilsson Arbetskarl sutto i högsätet och medförekommade artighet bjöd honom ta plats i en välfylld morots-tunna.

Så försvann synen och han tyckte sig åter förvandlad, denna gång till ett fjärlslätt andeväsen, som med vindens hastighet red genom världen på en solstråle i skyn.

Han dansade omkring på breda gator i stora städer i sällskap med stjärnbeströdda herrar och sidenfrasande damer. Han lekte med rännstensungarna i grändernas skumma halvdager och tittade in bland verkstädernas jäktande remgnissel.

Sedan bar det av över höga berg och gröna kullar, skillda genom blåskimrande vattenstrimmo, ut till gråa kojor i undangömda dalar, där okonstlade baturbarn leva och dö bakom blyinfattade rutor.

Till sist kom han till ett ställe som föreföll så märkvärdigt bekant. Ingenstans hade han känt syrenerna dofta så berusande och svalorna kvittra så melodiskt under takåsen som här. Nyfiket flög han omkring stugan och fick se en ung man sitta på en trädgårdssoffa med en liten flicka i sitt knä som under högljudda jubelrop ryckte mannen håret och sparkade honom i maggruppen. Strax intill stod en vacker kvinna i ljusa kläder och bart huvud, och log så tänderna lyste vitt bakom räda läppar.

Bevare mig vilken stank! Här luktar ju beck som i Noaks ark. Och sannerligen tror jag inte potatisen kokar lika nu som för tre timmar sedan. Sover du Bengt! Eller varför gör du grismat av både galoscher och jordpäron?

Bengt for upp som om han fått ett sillben i vrångstrupen och glodde yrvaket bortåt spiseln, där han tyckte sig se Fjällstedt dansa polka mazurka med en mullvad. Vid närmare efterseende befanns det vara mor Britta svängande potatisgrytan över ett vattenämbar.

Kvällsmaten förtärdes under tystnad och sedan masade Bengt iväg ut på matbodvinden för att knyta sig.

I halvmörkret nere i matboden stötte han knäskålarna mot en lingonmostunna och skrapade av sig hatten mot en vispknippa i taket. Så gjorde han en halvomsvändning mot vänster och kravlade sig småsvärjande uppför trappan.

Den natten sov inte Bengt många timmar. Förgäves räknade han takstolarna och vred sig så det knastrade i rågholmen. en myggas entoniga sorl störde retsamt tystnaden, men hur han dängde och slog med hönsfjäderskudden, förmådde han ej bringa odjuret till tystnad.

Eftermiddagens drömsyner passerade åter revy och i synnerhet dess sista del gnagde envist på tanken, som en råtta på en brödlår. Gården som han såg, liknade ju Myggkärret och mannen honom själv. Ja det

måste bestämt vara en fingervisning från en högre makt, tänkte Bengt i halvdvala, och så somnade han äntligen.

Dagen därpå fattade han sitt beslut. Hemma hos far och mor skulle han bli och det behövde han aldrig ångra. Även här fann han ett rikt verksamhetsfält, för sin framåtsträvande ande, bland vänner och grannar. Och tillfredsställelsen efter ett ihärdigt arbete kändes här på den egna jordtorvan bättre än på verkstaden, där timlönen visserligen var hög, men där luften var mättad av de deciplin och väggarna tapetserade med ordningsregler.

Snart blev han också god vän med Blacken, sedan han börjat traktera honom med smekningar och vänliga ord. Bara Bengt tog i staldörren gnäggade Blacken glatt igenkännande och spetsade öronen som en räv framför en hönsgård.

Våren därpå, då Renström och några glada gossar från staden kommo för att hälsa på, gick Bengt i skjortärmarna, med en rem om halsen och en spann på magen oh sådde superfosfat på ett grönfoderskift. Svetten lackade kring pannan och fosforstran sved i nässkinnet, men blicken var full av tillförsikt och handen som han rakte till hälsning, var fast som ett skruvstäd.

Tjenare patron Håkansson! skojade Renström. Det var tusan så frodig du ser ut! Har pastom motat in dig i sin kalvhage eller har Stormen dubbat dig till jordbruksminister?

Bengt bara log med hela munnen. Men när han tvättat av sig övergödnings och fått kamraterna med sig kring ett spjälbord i syrenberån, där mor Britta dukat fram filbunke, nykärnat smör, färskt bröd och brynta revrenspjäll, då höjde hann hornsmeden liksom till en skål eller till en besvärjelse och sade:

Gossar! En bra karl trivs var som helst, bara han har hälsan i kroppen och själen i fodralet. Så länge jag hade kroppen i Myggkärret, men själen i staden gick allting bakvänt, som att gå i ett par omaka skor, men bara jag fick alla grejorna hit ut går jordbruket som att äta fläskpannkaka och hjortronsylt.

Hjärtats strider

Hjärtats strider.

Bertil förstod sig icke längre själv. Han började tvivla på allt, då han såg det bästa och heligaste han ägde, bilden av Eva, förblekna och skymmas bort. Vad var plikt, heder och dygd, annat än tomma ord, då han, som trott sig så fast och helgjuten, på några få veckor viljelöst dukat under för en passion, han han i alla nyktra ögonblick skyggade tillbaka för och fördömde.

När han för en månad sedan reste bort från hemmet låg framtiden så klar och solig som en väg av idel rosor, och nu, allt glömt och grusat. Intresset för bruket var domnat och kärleken till Eva trängd åt sidan.

Hur var denna förvandling möjlig? Han visste inte själv.

Han hade återfunnit greven i ett tillstånd av apatisk slöhet för allt annat än vad som rörde dottern. Kring henne koncentrerade sig alla hans tankar, förhoppningar och bekymmer, och om ej hon funnits i hans närhet skulle världen varit död för honom och livet en plåga. Det syntes att han vid roten tärts av en mask, som med ett obarmhärtigt mullvardsarbete gnagt sönder hans viljekraft och lamslagit energin.

Då Bertil fullgjorde sin mission och bringade honom förlåtelsens budskap från Evas läppar, kom nytt liv i hans matta öga och han utbrast:

Ack om det ändå varit tio år sedan, innan jag var så fullständigt bruten till kropp och själ, hur jag då skulle arbetat i det godas tjänst, glad och lycklig. Från den dagen började han ändå leva upp en smula och intressera sig för sin omgivning, samt höll långa överläggningar med Bertil angående dennes framtidsplaner på Ljungsjöbruk, vilka han gillade och beundrade.

Och Viola. Redan från första stunden kände Bertil hennes närhet var farlig, men icke trodde han då att denna eld skulle så förbränna honom. Dag efter dag låg han bunden inom trollkretsen av dessa ögon, som kunde tolka ett sådant känslodjup. Ibland smekande som sammet, ibland särande som dolkspetsar, men alltid lika lockande och oemotståndliga.

Bertil gick tillrätta med sig själv och fördömde sitt vankelmod. Han tänkte på Eva och på alla de tusen minnen, att hos Ärlig som alltid, skrev han till Eva och delgav henne sina inre strider. Han kände att han gått vilse och hon skulle, hon måste visa honom rätta vägen.

Men när han så åter träffade Viola smälte alla betänkligheter bort.

Hon var vacker, hon var ett naturens fulländade mästerverk i såväl yttre som inre skönhet och varför skulle han ej älska henne? Varför skulle han göra våld på sitt hjärta och offra livets skönaste rosor åt ett gammaldags, löjligt begrepp om heder och dygd? Var inte den ett dumhuvud som plågar sig själv, lika säkert som att den är en skurk som plågar andra?

Ej ett enda ord av kärlek hade ännu yttrats mellan dem, men Bertil förstod dock att Viola förtärdes av samma låga som han. Han såg det i hennes blickar, i hennes leenden, och han känd att hon undrade och väntade.

En dag överraskades greven genom att finna sin alltid strålande Viola upplöst i tårar. Hon satt, som hon trodde osedd, ine i biblioteket och en bok låg uppslagen i hennes knä, men hon läste ej, bara vände mekanikt på bladen liksom om hon där sökt svar på sin längtan, och klara tårar glänste på de friska kinderna.

Greven gick fram och tvang henne se upp.

Vad fattas dig barn, är du sjuk?

Nej, mig fattas ingenting. Var bara inte orolig pappa.

Varför gråter du då?

Jag jag vet inte.

Viola,

sade greven ömt och lade sin hand på hennes skuldra,

hittills har du aldrig haft någon hemlighet för mig utan låtit mig dela både glädje och dina bekymmer. Du är den enda länk som binder mig kver vid livet och tro ej att jag stäåler mig oförstående mot vad du har på hjärtat. Kanhända jag redan gissat orsaken till din sorgsna sinnesstämning.

Viola rodnade.

Åh pappa! Ibland är jag så jublande lycklig och sedan vet jag ändå ej om

Har han ingenting sagt?

Nej.

Men jag försäkrar dig att det är bara fruktan för ett avslag som binder hans läppar. Eller varför skulle han annars stanna här i månader?

Tror ni att det bara är därför pappa?

Ja. Och så kan det hända att han tvivlar på mitt samtycke.

Nej pappa, ingen feg fruktan får hålla honom tillbaka. En kärlek som behöver uppmuntras är mig ej värdig, den föraktar jag!

Ravenbergarnas blod förnekar sig ej,

mumlade greven.

När Viola om en stund träffade Bertil var hon åter glittrande glad. Ej ett spår av misstämning fanns kvar och hon pratade ledigt och lätt om allt möjligt. Hon gjorde frågor om Eva och om Ljungsjöbruk. Hon talade om sina oförgätliga minnen från Sverige och hoppades att hans intryck från Tyrolen ej måtte bli alltför oangenäma.

Men ni ser er ej omkring tillräckligt,

sade hon,

och därför har jag lust att en gång visa er vad våra berg kunna bjuda.

Min beundran över vad jag redan sett kan aldrig fördunklas,

svarade Bertil,

men jag lämgår i alla fall med otålighet efter den stund då jag får företa en ny utflykt med er som vägviserska, grevinna.

Den längtan kan redan idag bli tillfredställd,

log Viola.

Ni rider ju gärna, eller hur?

Som pojke var det min förtjusning att tumla om i skogarna på en yster häst. Visserligen är det flera år sedan, men om ni tillåter ett försök hoppas jag ändå att ej göra en alltför löjlig figur i sadeln.

Gott! Jag skall säga till om hästar och dubbar er härmed till min riddare. För att få en smula romantik i vårt äventyr, så låtsas vi att jag är en förtrollad prinsessa som hålls fången här, och att ni är riddaren utan fruktan och tadel, som kommer med befrielsen på värjspetsen, vad säger ni dårom?

Jag säger att ni är gudolig min prinsessa,

svarade Berti och böjde chevaleriskt knä för Viola.

Om Bertil trott sig kunna tävla i ridning med Viola insåg han ganska snart att han överskattat sin skicklighet. Hon språnge med svindlande fart fram över alla hinder, och satt lika säkert på sitt Ungerska fullblod, både utför tvära sluttningar som uppför branta höjder, Bertil var så upptagen av själva ritten att föga tid blev övrig för omgivningarnas skärskådande. Hästen, som kände sig styras av en ovan hand, stegrade sig ofta och vid minsta beröring med ridspöt flög han fram som en avskjuten pil.

Plötsligt höll Viola in tyglarna och visade med handen ned mot en dalsänka som låg utbredd vid deras fötter.

Här min tappre riddare, ser ni en tyrolsk alpby. Ni måste erkänna att deras lans är ägnat uppväcka kärlek till hembygden och jag försäkrar er, att intet folk på jorden älskar den så som dessa enkla bergsbor. Friska och sunda till kropp och själ, härdade genom dagliga faror bland bråddjup och glaciärer, känna de ej till någon rädsla. Skiljda från världen leva de här sitt särskilda liv och hänga troget fast vid sina fadersärvda sedvänjor

Ett präktigt folk i et härligt land, prinsessa, och lyckliga ni vars vagga stått i detta naturens sagorike,
sade Bertil.

Ni hör ett brus på avstånd,

fortsatte Viola,

det kommer från ett vattenfall i dalsänkan på andra sidan klippan. Om ni har lust så binda vi hästarna här och klättra dit upp? Där är en så ypperlig utsikt över nejden.

Jag följer er vart ni för mig, om det så vore till världens ände,

svarde Bertil och steg ur sadeln.

Om Bertil varit hänförd på sin förra plats så blev han det i ännu högre grad här uppe på klippan. Så långt ögat kunde skönja syntes djärva fjällspetsar och taggiga bergskammar, nakna eller höljda i snö. Djupt nere i dalarna letade sig en klarblå vattenstrimma en ojämn väg fram mellan fjällryggarna och revs sönder i yrande skum.

Bertil såg drömmande bort mot Schweiz, där alpernas konturer så småningom förlorade sig i blånande luft.

Ni visar mig för mycket, prinsessa. När jag kommer tillbaka till Sverige fruktar jag att finna dess natur för blygsam efter allt vad jag här fått se.

Det tror jag ej. Ni har bestämt tillräcklig av nordens is i edra ådror, för att icke längta efter något ombytligt fjärrliv.

Kanske, men nog skulle jag bra gärna vilja följa en av de vattendroppar som ila förbi vid mina fötter, på dess väg mot havet.

Ja Inns stränder äro tillräckligt vackra att locka och draga.

Inn? Ni få ursäkta mig mina bristande geografiska kunskaper, vad skulle jag då få se?

Åh jo, en hel del av det bästa södern har att uppvisa. Inn har sin upprinnelse i en rad av täcka sjöar i Schweiz alpland och dess vatten letar sig sedan en väg genom dalarna mot Donau.

Donau, den oförlikneliga blå Donau, och den trevliga kejsarstaden Wien. Jag önskar redan jag vore en vattendroppe, prinsessa.

Ja, då behövde ni åtminstone ej lida brist på umgänge. Ni skulle stifta bekantskap med bröder och systrar från Bayern, Böhmen, Österrike, Ungern, Serbien, Rumänien och Bulgarien och alla skulle förtälja er sin särskilda samsaga om land och folk. Ni skulle smekas mot ömsom frodiga, ömsom öde och dystra landsträckor i Ungern och Rumänien, för att slungas ut bland Svarta havets böljor.

Och från Svarta havet låge vägen fri genom Bosporen och Marmarasjön ut i Medelhavet. Möjligen skulle jag göra en kort visit i staden vig Gyllene hornet, men längtan efter Greklands öar dreve mig nog snart bort från krämarföljet i basarerna. Alla de underbara platserna efter Italiens, Frankrikes och Spaniens kuster ville jag gästa, och se en solnedgång vid Capri, samt en månskensnatt vid Marseille. I Venedig, Adriatiska havets drottning, skulle jag ta en lång fridag, och följa gondolernas ljudlösa färd, på sina av marmorpalats kantade vattengator. Men allting har en ände och slutet bleve väl att jag av strömningarna söges ut genom Gibraltar sund, och sedan liksom den flygande holländaren, för evigt finge irra omkring på Atlantiska oceanens omätliga vidder.

Stopp, riddar vattendroppe!

ut brast Viola skrattande.

Medelhavet har, trots sina rika tillflöden, intet att skänka bort till oceanen, utan behöver tvärt om ständigt låna därifrån för att ej sina ut. Ert öde bleve alltså att sugas upp av solstrålarna, förtätas till moln och så kanske falla ut som snö på någon av våra fjälltoppar.

Ett härligt öde, prinsessa!

Tycker ni? Men efter som vi inte äro några vattendropar så tror jag bestämt vi rida hem. Jag ser en svart molnvägg uppstiga vid horisonten, och att överraskas av ett oväder bland fjällen vore föga angenämt.

Om så är så låt oss skynda. Det goda intrycket av vår solskensdag får ej sluta i regn och storm.

På hemvägen var Bertil ovanligt tyst och förströdd, vilket gav Viola anledning, att senare på kvällen, när de råkade varandra ute i trädgården, göra en skämtsam förfrågan om han gripits av hemlängtan.

Ja, kanhända, svarade Bertil. Jag kom att tänka på dem därhemma, som vänta mig och undra över min långa bortvaro. Det finns ett folk som behöver mig i närvarande stund, och det finns åtminstone två hjärtan som klappa av oro därför att jag meningslöst dröjer här i overksam lättja.

Ni menar er mor och Eva?

Ja..

Och vem tror ni saknar er mest av de båda?

En besynnerlig fråga. Vem skulle väl kunna känna så som modershjärtat känner? Vem skulle väl som hon kunna förtäras av oro över sitt barn?

Ni har möjligen rätt. Närmin mor dog var jag för ung att fatta hela vidden av den förlust jag led, och därför får ni ej förvånas om jag i alla fall antog att ni först skulle längta efter Eva, och Eva efter er.

Eva, hon har kanske redan glömt mig,

sade Bertil, mot bättre vetande, och rodnade och harmades över sin fege lögn.

Fy, så ni säger!

utbrast Viola.

Det där menade ni säkert inte.

Jag vet knappast vad jag säger och menar numera. jag vet bara att det i er närhet ej finnes mera än en längtan.

Och vad skulle det vara för längtan? Violas blick borrade sig in i hans med en underlig blandning av kärlek och medömkan.

Tror ni att jag törs yppa den för er?

Nej, uppriktigt sagt så tror jag att ni är för feg därtill.

Viola, tvinga mig ej till ett steg som ni måste ångra!

Bertil slog armarna om henne liv och tryckte en lång kärlekens kyss på hennes läppar. Ett ögonblick låg hon stilla i hans famn, men så slet hon sig lös och de svart ögonen blixtrade.

Nej Bertil! Det finns en skugga mellan oss. Jag fordrar allt eller intet!

Bertil stod som lamslagen, ett rov för tusen stridiga känslor, bland vilka den att äga henne, vars smidiga gestalt försvann bland träden lövverk, tycktes ha övertaget.

Vad hade han gjort? Hade han inte förolämpat greve Ravenbergs dotter, och vilken upprättelse var han skyldig henne? Bah! Skulle han också nu börja offra åt denna högförmäma salongsmoral som han alltid föraktat?

Om ändå brevet från Eva vore här. Han började längta därefter som en sjuk längtar efter medicin. Kanske det anlant med dagsposten och redan låg på hans rum. Hastigt skyndade han dit upp, men skönk besviken ned på en rottingstol vid fönstret. På bordet låg ett par svenska tidningar, en uppmärksamhet av greven, och därtill stod i en gul japansk vas, några blåa, dagsfriska rosor, troligen från Viola.

Bertil satt och såg bort mot en av de närmaste fjälltopparna. Mekaniskt grep han kikaren och såg upp mot dess vita hjässa. Snö! Det var som om han flyttats direkt till ett nordiskt vinterlandskap, och gamla minnen dök upp från den tid, då han i Evas sällskap gled fram på skidor över drivorna, och hörde munter bjällerklang nedifrån byn.

Ett plötsligt begär att bestiga denna fjälltopp, att känna denna snö och svalkas av dess friska vindar, kom över honom. och efter att ha vidtagit några korta förberedelser, gick han ut i kvällen.

På ojämn stig

På ojämna stig.

Äntligen!

Egen herre i egen smedja. Ja, det förstås, smedjan var ju bara hyrd på en månad, men, när den tiden vore förbi, hade han endast att erlægga ny hyresavgift och på så sätt allt frangent behålla henne som sin.

Ivar Hår gick omkring på tegelstensgolvet och ordnade med sina verktyg. Jaha, här skulle städet stå, så blev det både praktiskt och bekvämt, och här vattencisternen, strax intill härden. Prätig blåsbälg, han fått den på auktion efter gubben Elias. Trettio kronor och tre månaders betalningsansånd, och ändå var den så gott som felfri, bara en smula läck på ett par ställen, där skinnet lagt sig i för skarpa veck, samt en trasig ventillucka, småsaker, som han gott kunde reparera själv. Hela väggen, närmast intill härden, full av tänger och nageljärn och vid sidan av städet en hylla med smideshammare, planhammare, kälhammare och sänken. Släggskaftet låg käckt lutat mot smidstubben, och den nyengagerade hantlangaren gick gång efter annan och provade den mot städsporten, så det klingade i glad takt mot smedjans soliga väggar.

Ivar Hård hade varit tvungen att ta lån på banken för att skaffa sig de nödvändiga verktygen jämte ett parti kol och järn. Fadern stod i borgen, och nu visste Ivar så väl den gamles fruktan för att mista sin stuga och sin trädgårdstappa, ifall inbetalningarna ej gjorde i rätt tid. Men han skulle nog inte behöva förlora något på sin hjälpsamhet. Ivar kände sig i besittning av en outröttlig arbetslust och en okuvlig vilja, att med egna händer skpa sig en tryggad existens, och om möjligt bli föräldrarna till glädje på deras ålderdom

Ivar Hård var 30 år. Kroppen var kraftfull och senig, gången en smula lutande framåt, och högra skulderbladet stod ut som en puckel av det ständiga hamrandet. Ansiktet var varken vackert eller fult. Dragen regelbundna men grova stålblå och hyn brynt av hettan. Han hade genomgått riktiga hundår av hårt arbete hos smeder och småmästare, och vad under, om han gladdes åt att äntligen vara så långt som han var.

Det folkrika samhället, i förening med ortens brist på skickliga smeder, borgade för en ständig tillgång på arbete, och hans blod spritter av livslust i kapp med de muntra träkolsgnistorna i härden.

Tiden gick. Ivar Hård arbetade, såsom man endast kan arbeta, då varje muskel är ung och spenstig, och då motgångarna ännu ej hunnit gäcka hoppet. Men så flöt det också penningar in, då svetten pärlade från sotiga kinder och städet skalv under hammarens slag. Och han vann ett gott rykte om sig, både för välgjort arbete och ett ärbart liv.

Så kom kärleken. Ivar Hård hade väl förr mången gång känt hjärtat klappa och blodet bränna, men han var en behärskad natur och såg tiden an. Den här gången tog han det emellertid djupare. Han ägde ett hem, och han längtade efter en hustru, en småsak att få, bara han förstätt att hålla sig vid sin brädd och ej sökt ta den ett tuppfjät uppifrån.

Hans hyresvärd var rik. Han ägde flera större gårdar, lånade ut pengar mot inteckning eller revers och var en bankir i smått inom orten. Men utom detta ägde han även en enda dotter, en högfärdig slyna, med vitt hår, vit hy, vita klädningar, och det var vid henne Ivars känslvärld ankrade fast, ej med baktanke på slem vinning utan bara av dum, enfaldig kärlek.

Den hulda tåman såg honom till en början ej med oblidiga ögon. Hon hälsade honom vänligt, närhelst de råkades, och, när han var snygg och städad, fick han promenera med henne i björkhagen om söndags-eftermiddagarna.

Lyckan log mot honom, log ur smedjans sotiga eldhård, log ut spegelglaset hemma på byrån och ur Elviras ljusblå ögon.

Men så kom motvinden och högg i storseglet på hans levnadsslup. Den kom i form av en smidesfabrik, som ett nybildat aktiebilag anlade vid ett vattenfall vid ån, som flöt förbi hans smedja.

Ivar Hård såg med grämlse, hur arbetet stals honom ur händerna. även hantlangaren blev trög och likgiltig och pockade på högre betalning.

Jag har tänkt på saken,

svarade Ivar,

men under nuvarande förhållanden kan jag ej öka på. Du ser själv, att det är med knappöd, jag förmår reda upp finanserna.

Då slutar jag och söker arbete på fabriken. Där är ej så ansträngande som här och ändå betalas det vida bättre.

Förbannade fabrik!

Väste Ivar mellan tänderna. Högt sade han:

Hur kan fabriken bära sig så bra som man säger att den gör?

Jo, därför att den har moderna maskiner och otaliga tekniska hjälpmedel till sitt förfogande som vi sakna, och alltsammans drar ån aldeles gratis. De kunna tillverka en del specialarticklar tio gånger så fort som vi, och då är det ingen konst att sälja billigt. Det finns förstås också vissa arbeten, som ställa sig dyrbara för fabriken, men vad göra några små förluster, bara det hela går ihop, och man samtidigt befria sig från konkurrens.

Förbannade fabrik, med sina moderna maskiner och vijelösa trälar! Jag önskar det rakt åt fanders!

Det är kulturfientligt tänkt. Eftersom allmänheten får sina förnödenheter billigare, är fabriken givetvis en vinst för hela samhället, och arbetarna där kunna ej med fog kallas trälar, så länge de ha kortare arbetstid och bättre förtjänst än vi. Följ mitt råd. Sälj, vad ni ännu har att sälja, och sök anställning på fabriken!

Aldrig!

svarade Ivar Hård med övertygelse.

Veckan därpå hade han en ny, ovan hantlangare. Ivar var vid dåligt humör förut och blev vid ännu dåligare för varje snett slag, som träffade det glödande järnstycket. Han arbetade själv för två men fick ändå ingenting ur händerna. När han på middagen svettig, sotig och sönderriven gick mot hemmet, såg han en vit klädning skymta fram nere i vägkröken, Han tog ut stegen och fann, att det var Elvira samt en av hennes manliga kusiner. Kusinen var klädd i maschetter och promenadkäpp, och Elvira kastade då och då en förstulen blick på hans prydliga mustasch,

Då Ivar mötte dem, tog han av sig mössan och sträckte fram handen. Kusinen tog ett steg baklänges och såg frågande på smeden, som han ansåg för en kringgående sotare, och Elvira vände honom kyligt nacken.

Den natten stod Ivar Hård i sin smedja och smidde. Han slog i städet, slåg så våldsamt som om det gällt att krossa en osynlig fiende eller stuka ihop sina feberheta tankar.

För varje dag blevställningen allt mera ohållbar. Så reste han ut och försökte skaffa sig en smedja på annat håll, men de flesta voro upptagna, och där, så ej var, fanns inga utsikter till framgång. och slutet blev, att också han hamnade på fabriken, trots alla stora ord.

Där var det vida bättre än han tänkt. Han var god arbetare och fick en garanterad god avlöning. Inga pinsamma beräkningar om, hur det eller det skulle gå ihop, behövde han numera ha. Förmän och befäl uppträdde humant och missbrukade ej sin makt, så att hans underordnade ställning blev ej alls så tryckande som han fruktat.

Men det fattades ändå något. Han kände det under dagens arbete, i kvällens ensamhet. och, då han om natte vred sig i sömnlöshet, förstod han, attdetär icke gott för mannen att vara allena. Därför gifte han sig, fick barn och familjelycksalighetsbekymmer och skulle levat i lugn till sin död, och icke hans excentriska idéer ställt honom på krigsfot med kamraterna. Ivar kunde nämligen ej förmås ingå i fackföreningen.

De beskyllde honom för att blott vilja njuta fördelarna av vad andra tillkämpat sig. De kallade honom för en herretjänare, en efterbliven, en reaktionär, men ingenting hjälpte. Ivar höll sig vid att man ej där på platsen hade någon anledning att stå i spänt förhållande till sina arbetsgivare, och ville, så vitt möjligt, leva i fred med hela världen. Därför led han också av dessa slitningar.

De bästa stunder han visste, var när han på kvällen fick ligga ute i gröngräset och läsa i en god bok, eller sitta inne vid skrivbordet och nedskrivna sina funderingar, tankar och grubblerier på papperet.

Sedan han fortsatt på detta sätt en tid, tog han det skrivna med sig till en gammal avdankad student, som, likt honom själv, en gång byggt skimrande luftslott i fantasiens oaser för att slutligen hamna som lumpsamlare åt en landsortsblaska. Ivar bad honom genomögnas skräpet och, ifall han ansåg det vara mödan värt, korrigera och publicera detsamma.

Efter en månad kom studenten på besök.

Dit manus är nu under tryck,

var hans första ord.

Menar ni, att ni styckat söndet det och funnit stoff till någon historia för en tidning?

frågade Ivar.

Nej, alltsammans kommer ograverat och helt. Visserligen funnos där svaga sidor, som kritiken kommer att gå illa åt. Man skall kanske kalla det för en klåparens fuskverk med något, som han ej förstår. Du har liksom sökt efter ord för att få fram din mening i en smaklig form, och följden har blivit en färglös vattsoppa, som ofta är tråkig, där den skall vara rolig, ljuvlig i sin visdom och dum i sin enfold,

Det låter inte vidare uppmuntrande. Varför stekte ni ej och sockrade mina råa frukter på ert skolkök?

Gick inte! En lergök är minst tilltalande, när den är förgylld, därför att den mister sin ursprungliga äkthet. Nu är du ibland rent originell i ditt omkullrivande gisslande av allt och alla. Du tar ej stöd hos något parti och ställer dig skeptisk mot deras klingande ord och ihåliga fraser, och du hoppas på det godas övermakt, men du ser ej tecknet, i vilket det skall segra, därför är din bok enbart negativ.

Slidder, sladder!

avbröt Ivar.

Jag kan ej bota krämporna hos tidens gud. Jag ger honom bara några malörtsdroppar på en sockerbit och bryr mig uppriktigt sagt katten i, ifall han finner dem beska.

Det är dig alltså likgiltigt, om då får stenar eller bröd för ditt omak?

frågade studenten.

Bröd,

mumlade Ivar,

vem är likgiltig för brödet? Och fastän han föraktade alla dessa krämare, som köpte och sålde och mätte allt efter penningens måttstock, så måste han dock erkänna, att ha själv var en av dem.

En dröm

Ett blad ur en arbetares anteckningsbok

En dröm.

Mitt liv förflyter stilla och lugnt i arbetsfylld vardagsprosa. Den ena dagen liknar den andra, som två skogsbär, och månader och år svinna hän i en enda trogen syskonkedja lugnt, nästan dåsig på ytan som den fridfulla insjöns vatten en solig sommardag. Men nere på djupet där vrida sig tankarna i orediga virvlar omkring skären eller reda ut sig i jämna dyningar längs stränderna.

Det är grubbel och tysta frågor över tillvaron och livets innersta mening. Det är själen, som söker sig frihet ur materiens fångenskap, Det är en orolig andes längtan efter frihet, sol och ljus.

Adams förbannelse vilar ännu över jorden. Törne och tistlar växa på vår väg, och svettdropparna glittra som morgondagg i brödkrigets bittra strid. Partiförbistringens och ofördragsamhetens ande blåser isig och kall över det varma hjärtats åkertegar, förkvävande varje uppspirande planta under egennyttans frostvind.

Uppriven av alla de nålsting, varmed vardagslivets små förtretligheter kunna sarga en känslig natur, tog jag mig några dagars sommarferier för att ensam i naturens sköte få njuta av dess fågning.

Det var i själva högsommarens prakt, kanske en smula för varmt för oss nordbor, men skönt. Åh så gränslöst skönt! Hela naturen skalv av livslust, och i trädens kronor prasslade varje blad sin särskilda melodi, instämmande i en enda brusande lovsång, en enda överjordisk hymn till naturens och livets pris.

Ingen hopgyttrad järnvägskarta tröttade mina ögon, och ingen utstakad resplan band min frihet. Ånghästens frustande och stånande av ansträngning, och maskinens taktfasta stötar ljödo som hjärtslagen på en hårt arbetande människa. Boggivagnens fönster voro uppslagna, och jag njöt i fulla drag av det leende landskapets fågning, vilket rullades upp och försvann likt bilderna i en biograf. Framför mig ringlade sig järnvägen över slätten lik en sandfärgad kopparorm, hän mot det okända, och bakom mig såg jag masugnarnas och fabrikkorstenarnas tjocka rök stiga mot skyn och grumla den vackra blå etern med sitt smutsiga stoft.

Fram på eftermiddagen slog jag halt vid en hopgyttrad massa stenhögar och trälådor, som de goda innevanarnas gåvo namn av stad. Snörräta gator korsade varandra i skarpa vinklar och bildade regelbundna kvadrater, där värdshus, kyrkor och torn voro uppställda i tråkig noggrannhet liksom pjäserna på ett schackspel. Men omgivningen var härlig. En liten å flöt stillsamt fram mellan mjuka, gröna stränder och smekte näckrosornas blad med sitt svala vatten. På ena sidan staden stod en mörk, hemlighetsfull furuskog och på den andra rika, böljande sädesfält.

Hos en gammal snäll fru blev jag mottagen som i ett hem. Jag fick ett rum, som vette åt en förvildad trädgård, där uråldriga lindar bildade en majestätiskt imponerande skyddsvakt omkring markens blomster. Några vinrankor slingrade sig trånsjukt upp efter husväggen, och på gräsmattan frodades en grupp giftiga stormhattar i systerlig sänja med blyga tusenskönor, prunkande solrosor och välluktande resida.

På kvällen tog jag ett bad nere i ån, fötärde en lätt måltid av frukt och grönsaker och gick till vila. Jag kommer ihåg, att fönstret stod öppet och att en doft av saftig sommarluft uppfyllde rummet med en mild vällukt. Lövet prasslade sakta, och vinden drog fram med en hemlighetsfull viskning genom lindarnas vidakronor. På avstånd hördes ett arbetsåkdons bortdöende buller mot gatans stenläggning, och under takåsen kuttrade en duva med sin hjärtevän.

Jag låg och kände, hur kroppen förlamades bit för bit och domnade bort liksom under inflytelserna av ett opiumrus, under det att själsegenskaperna skärptes och frigjordes från materiens naturlagsbundna stoft. Min lösgivna ande fylldes av obändig kraft och stormade hän mot svindlande höjder för att röva eld från himmelen eller stjåla en dittills osmakad frukt från kunskapens träd.

Jag höjde mig och tyckte mig se själva ljusets källa mot mig med ett matt sken genom dimman, tills jag slutligen upptäckte, att allt, vad jag såg, endast var en rörlig hägning, omöjlig att nå. Runt omkring blev tjockt mörker och ångesten grep mig med sina krokiga klor.

Då skars natten av en ljungeld, och i dess blåvita sken trädde ett kvinnligt väsen fram till min sida. Hon lade en mjuk hand på min feberheta panna och förde mig åter till jorden, där hon satte mig ned på en mossbevuxen sten i en stor skog. I hennes sällskap kände jag mig åter lugn, och, då hon talade till mig, fann jag, att hennes röst var lika harmonisk och vinnande som hela hennes väsen i övrigt.

Barn,

sade hon,

vad söker du, vad strider du för, vad gäller din längtan och ditt hopp? Se norrut, se söderut, se västerut, se österut och säg mig, vad du ser,

Jag ser massor av människor sträva fram över en klippig slätt,

svarade jag.

Jag ser, hur de svaga trampas ned för att bereda väg åt de starka, och jag hör rop av klagan genom tiderna.

Ja, du ser det. Men ser du icke också de prålande förhängen, de satt upp för sin framtid, en del här på jorden och en del i skyarna. Bakom dessa förhängen tro de sig finna allt, vad gott och skönt fantasin mäktar skapa.

Också du är med bland dessa skaror, också du är en numrerad länk i en starkt hopnitad människokedja, vars övertro på framtidsmålet liknar avgudadyrkarnas tro på sitt förgyllda beläte. Det rosenröda förhänge, som döljer ditt framtidseden, tillhör visserligen jorden, men jag säger dig:

Gå ut bland människorna och pejla djupet av deras hjärtan och säg mig sedan ärligt, om du anser dem mogna för sitt vackra ideal.

O ni goda fe, stanna hos oss och visa oss vägen,

bad jag.

Hur skall jag kunna visa en väg, som passar för alla? Det, som gör den ena nöjd, är en plåga för den andra, och människorna komma alltid att brytas som bränningar mot granitklippan. Till sist vill jag säga dig, att människorna icke äro nattsvarta och snövita, utan de äro grå. Betraktande genom partifärgade glasögon kunna de synas brandröda eller gula eller skiftande i en obestämd gredelin glans, men detta är endast synvilla. Alla äro de grå fastän ljusare och mörkare, och hos alla kan man lika säkert spåra både ont och gott.

Det gick liksom en instämmande viskning genom skogen, när hon tystnade, och jag fann ej ord för alla frågor, som brände på mina läppar.

Men hon såg min stumma bön och sade:

Om du ärligt strävar efter en ljusare färg, så behåll dessa tre tänkespråk i ditt minne:

- 1. Håll anden fri samt respektera och skydda även andras denna så dyrbara egendom.*
- 2. Låt samvetet vara ett vaket språkrör från ett varmt hjärta och var lydig inför dess rättvisa bud.*
- 3. Var gladlynt, rättskaffens och arbetsam! Älska människorna.*

Skøjare

Lustspel i tre akter

Skojare

Första akten

Personer:

Stenhuggare Svensson

Sönerna Karl Johan, Napoleon och Tage, i åldern mellan 25 och 16 år.

Scenen föreställer en öppen plats, där man håller på att finhugga en sten.

Stenhuggare Svensson, en stor grov man på närmare 50 år, är klädd i blårandig arbetsblus, blacka mollskinnshandskvar, veckstövlar av obekant ålder, älghudsförsskinn och filthatt. Sönernas mundering tillvida från faderns, att de sakna förskinn, gå i träskor och ha tankstugetaken täkta med halm.

Svensson och Napoleon hacka på stenen, Tage, det yngsta stenhuggarfröet, håller på att lasta en rallarekärria med stenflisor, och Karl Johan, den äldsta ättlingen av dynastin Svensson, lyser med sin frånvaro.

Tage, rätande upp ryggen:

Det var märkvärdigt, att Karl Johan inte kommer.

Napoleon:

Det kanske går lika idag som igår, att han inte får några pengar. Hur mycket är det egentligen, vi ha att fordra i efterskott på den här grunden?

Svensson, utan att avbryta arbetet:

300 kronor.

Napoleon:

Då ha vi ju tjänat bra.

Tage:

Ja, om vi bara få ut pengarna ordentligt.

Svensson, argt, kastande stenhackan ifrån sig:

Ni är då ena trindskillar, som kan tvivla på den saken. Bara för att byggmästaren inte hade tid att göra upp den här affären i går, så ska ni bråka och gorma. Jag säger er en gång för alla, att han är en bland de hederligaste byggmästare, jag haft att göra med. Han bjöd oss ju 25 kronor extra, om vi bara finhöggo den här stenen och satte in hans namn i guld, och det bevisar väl, att han inte är knusslig.

Tage, ironiskt:

Byggmästarens namn i guld ja. Jag tycker, vi borde ha våra namn där i stället, vi, som ändå lagt varenda sten i grunden.

Svensson, bitande:

Och sedan skulle förstås murare, snickare, målare, tapetserare och kakelsättare ha sina namn där, så husväggarna såge ut som cirkusaffischer. Men han, som vakat då vi sov, och brytt sin hjärna för att skaffa oss vårt dagliga bröd, som skarpsinnigt beräknat allt, ända ifrån grundmurens tjocklek upp till takstolsbjälkens bärkraft, hans namn skulle förstås sänkas i glömskans hav?

Tage, lugnt:

Ja jag har verkligen hört sägas, att han sitter uppe på stadshotellet om nätterna, men, då är han visst den gladaste bland de glada, och den enda bärkraft, han då beräknar, är bärkraften hos sina ben, så att de inte lämna honom i sticket, då han skall hålla skåltal.

Svensson, allt mera upphetsad:

Är det på klubben du blivit så där trynvig? I min uppväxttid fingo såna spolingar äta strömming och havrebröd och lära sig veta hut och hålla käften, då förståndigt folk talar. Raska nu på med arbetet, så ni få det här färdigt idag.

Tage:

Det hinner jag inte med.

Svensson:

Den, som har en stor trut, skall också ha en stel rygg. Arbeta mera och prata mindre, så går det nog.

Alla tre återtada härmed tigande arbetet.

Tage, om en stund:

Där kommer Karl Johan.

Napoleon, kastande stenhackan ifrån sig:

Få se om han fått pengarna av byggmästarn.

Karl Johan, kommer halvspringande in, Han ser rufsig ut och helgdagskläderna bära spår av gatdamm.

Vilken olycka!

Svensson, ivrigt:

Vad menar du?

Karl Johan:

Byggmästarn har rymt!

Svensson

Har byggmästarn rymt?!

Karl Johan:

Ja, När jag kom dit, träffade jag en hel hop fordringsägare, som han lovat pengar idag. Städskan bad oss vänta och sade, att han ej varit synlig sedan igår kväll, men trodde i alla fall, att han snart skulle komma. Sedan hittade hon ett brev på byggmästarns skrivbord som var adresserat till herrar fordringsägare, och däri fingo vi åtminstone klart besked.

Tage, nästan triumferande:

Var det inte det, jag sa?

Svensson:

Det var det värsta, som hänt oss på många år. Vem har brevet?

Karl Johan, tar upp ett brev ur kavajfickan och räcker det åt fadern:

Det har jag.

Svensson, vecklar upp brevet och läser:

Mina Vänner! Då jag nu står i begrepp att lämna den fläck av jorden, där min vagga stått, att lämna hela min umgänges-krets och alla, med vars hjärtan jag växt samman, så sker det icke utan en känsla av djupt vemod. För att i någon mån mildra skiljsmässans bitterhet lämnar jag Eder i tysthet. Mitt öga kommer att tåras, då jag på atlantångarens däck ser de sista konturerna av min oförgätliga fosterjord försvinna vid horisonten, men mitt hjärta skulle brista, om jag ej visste, att Edra välsignelser och välönskningar följde mig ut i främmande land.

Mina Vänner! Jag vet, att Ni ej komma att glömma mig, men sök mig ej, ty, om Ni mot förmodan skulle finna mig, så blir det ändå bara ny skiljsmässa och nya tårar

Med en sista hälsning från Eder bedrövade vän. Max Pettersson.

Tage, skrattande:

Ha, ha, ha, ha, ha!

Napoleon, fånigt:

Få vi inga pengar?

Tage:

Du är ett stort nöt.

Napoleon, uppbrusande:

Sa du, att jag var ett nöt?

Tage:

Ja, en riktig köroxen är du.

Napoleon, krigiskt:

Akta dig, gosse!

Svensson, förtvivlad:

Vi äro olyckliga. Inget arbete, inga pengar, och vintern står för dörren.

Tage:

Nu ser ni, vilken tur det är, att i äro med i fackföreningen, så få vi understöd.

Svensson:

Du har kanske rätt, pojke.

Tage, entusiastiskt höjande armarna och sparkande omkull stenkärnan:

Till folkets hus! Till folkets hus!

Ridån faller.

Andra akten.

På scenen synes en provisorisk talarstol, uppförd av några tomlådor och dekorerad med björklöv och röda fanor. På talarstolen står en ung högväxt kvinna. Hon är klädd i en dräkt av svart sammet och på huvudet bär hon en lagerkrans med inflätt vitt band, på vilket står: "Sociliana".

Runt talarstolen synas bland massor av åhörare stenhuggarfamiljen Svenssons manliga medlemmar, klädda i helgdagsstass, samt Svenssons dotter, en 26 årig sömmerska.

Sociliana sjunger: (Melodi: Marseljäsen)

*I arma dårar, gån och tråta
från morgonen till sena kväll,
och samlen rikedom och ära
åt fogdama på bergets häll.*

*Ja, dessa fogdar tro, att våldet,
på vilket de bygg tupp sin makt,
är lika spånstigt såsom stålet,
en oförstörbar grund de lagt.*

*Allt ifrån födseln intill döden
de slavens dystra liv berett,*

*de vilja skriva deras öden
från evighet till evighet.*

*De hela världens rike tagit,
båd jord och himlar, hav och land,
de våra själar blinda slagit
åt dem satt helvetet i brand.*

*Men, nu ni icke längre lida
de piskrapp våra ryggar fått,
vi hämdens röda dag förbida,
och den skall komma inom kort.*

*Då bröder, ingen mäktar trotsa
det svärd, vi hålla i vår hand,
vi samhällsbanden skola lossa,
förtrycket slå i alla land.*

*Och sedan över grus och spillror
vi tåga hän mot framtids id,
ren klingar högt de gyllne bjällror,
som mana oss till kamp och strid.*

*Här ni vårt Eden skola bygga,
som liknar nu ett pestfyllt håll,
därleva vi som änglar trygga,
sen djävlar vi bränt på bål.*

*Då inga lagar mer oss trycka
och inga hinlar locka oss,
men fullt vi njuta livets lycka,
när allabojor brustit loss.*

*Säg, kan ett sådant mål väl vara
för dyrköpt med vårt hjärteblod?
Är friheten ej värd försvara,
den skönaste juvel på jord?*

Bravorop.

Tage, entusiastiskt:

Leve Sociliana, vår befriare, vår gud! Hurra! Hurra! Hurra! Hurra!

Ridån faller.

Tredje akten.

Personer:

Familjen Svensson jämte mor Stina och en gammal moster.

Scenen föreställer en interiör från ett arbetarkök. Stenhuggare Svensson jämte sina tre söner sitter omkring ett bord och läser tidningar. Vid fönstret sitter Augusta Svensson och syr. Mor Stina passar på en kaffepanna, som ångar över ett fotogenkök, Det prasslas i tidningen, och symaskinen skramlar,

Karl Johan, läser i tidningen:

Här står, att Sociliana tog 30 kronor för föredraget, som hon höll i söndags.

Mor Stina:

30 kronor! Så mycket förtjänar inte du på en hel vecka, Svensson.

Svensson:

Det där tycker jag hon kunnat göra gratis eftersom de flesta äro arbetslösa bland oss. Men, när det kommer till kritan, då får nog den satsen gälla, att var och en är sig själv närmast.

Tage, seende upp från sin tidning:

Vilken eländig skojare!

Bröderna, i korus:

Vem menar du?

Tage tiger.

Svensson:

Vem menar du pojke?

Tage tiger ändå.

Napoleon, rycker av honom tidningen och bläddrar i den:

Här står om en fackföreningskassör, som försvunnit med kassan.

Svensson:

Det måtte väl aldrig vara vår fackföreningskassör?

Napoleon läser:

Sen fackföreningskassör, som haft sig anförtrott att utdela bidrag åt de arbetslösa har, enligt vad som meddelats oss, försvunnit. I en skrivelse, som han efterlämnat, heter det bland annat:

Missförstån mig ej, kamrater! Jag finner allting för trångt här hemma. Orättvisorna hopa sig skyhöga, och de eländas rop nå upp i himmelen, men revolutionen kommer ändå ej. Allt är smått och futtigt, till och med vår kassa hotar att smälta samman. Därför tar jag det, som ännu är kvar och beger mig härmed till ett land, där jag bättre kan verka för våra gemensamma idéer, och där man bättre förstår uppskatta min förmåga.

Med hälsning

Fritz Ärlig.

Symaskinen har tystnat. mor stina släcker fotogenköket, Svensson tar tidningen och river den i stycken.

Svensson, i höggradig ilska:

Idel skojare! Bara skojare! Ingenting annat än skojare! Alla, som ha det minsta att ha hand om, äro skojare, och de, som ingenting ha, blevo säkert lika usla. ifall de hade något.

Mor Stina, jämrande:

Hur skall det nu gå, inget arbete och inget understöd?

Ingen svarar. Men på dörren höres en knackning.

Svensson:

Vad det inte någon som knackade?

Karl Johan:

Jo.

Svensson:

Gå och öppna, Augusta!

Augusta går, och kommer tillbaka med en liten välmående gubbe, klädd i oklanderliga gångkläder, cylinderhatt, glasögon och polisonger.

Den nykomne, i släpande predikoton:

Goddag! Mina kära vänner! Det gläder mig mycket att se eder friska och krya allesammans, Det är ändå den största rikedom, en människa kan vara i besittning av.

Svensson:

Goddag morbror! Du säger, att vi äro rika, så länge vi få behålla hälsan, men jag får upplysa dig om, att det i så fall är den enda rikedom, vi äga.

Mor Stina, tryckande sin broders hand:

Det var snällt, att du kom hit Johan. Men det är nog som ordspråket säger, att "när nöden som störst är hjälpen som närmast".

Morbror Johan:

Ja, och ett annat ordspråk säger, att "i nöden prövas vännen".

Tage, avsides till Augusta:

Det skall bli roligt att se, vad morbror Johan kommer med för sorts hjälp.

Svensson, till morbror Johan:

Du vet alltså hela eländet med byggmästare och fackförening?

Morbror Johan:

Ja, jag vet, jag vet. Tiderna äro onda, Svensson, riktigt onda. Människornas hjärtan äro förvillade, och deras fötter trampa förtappelsens breda väg.

Svensson, otåligt:

Jag känner till det där, men nu ge vi tusan i alla sentimentala utgjutelser. kan du hjälpa oss?

Morbror Johan:

Jag hoppas det.

Svensson:

Låt höra då.

Morbror Johan:

Jag har tänkt skaffa er arbete. Är det inte det ni behöva?

Svensson:

Just så. Varför sorts arbete?

Morbror Johan:

Ja se jag har tänkt på eder allesammans. Du själv och Karl Johan kunde få hjälpa till att bära spannmål i mitt magasin. Jag behöver två starka karlar där just nu.

Karl Johan:

Hur mycket få vi betalt?

Morbror Johan:

Ja se betalningen. under nuvarande dåliga tider. Ja, det vill säga, nog kommer vi överens om betalningen. Sedan ha vi Napoleon. Han borde ta värvning och komma invid armen. Det anser jag som hans bästa framtid.

Napolen, ivrigt:

Jag det är min högsta önskan.

Tage, tittar upp från en bok, som han bläddrat i:

Det är nog också morbrors högsta önskan, så kan han få 20 kronor i värvningspengar.

Morbror Johan, givande Tage en ilsken blick:

Du Tage, kanske kunde passa till springpojke i vår diversehandel.

Tage:

Nej tack, Morbror! Jag har allredan sett för mycket av morbrors rävöron för att vilja ha någon trasa med i det här byket.

Morbror Johan, tvärstannande i sin promenad runt golvet:

Vad säger du, pojke?

Tage:

Jag säger att jag längtar efter att få komma ut på luffen.

Morbror Johan:

Gärna för mig. Det är väl det enda du duger till.

Tage:

Ja ödets lotter falla olika. För er hägnar en guldmedalj i första storleken för medborgerliga förtjänster, och mig vinkar Svartsjö genom landsvägsdammet.

Mor Stina:

Bry dig inte om Johan. Ungdom och visdom följs inte åt.

Morbror Johan:

Det har du rätt i Stina,

(vändande sig till Augusta)

Med dig Augusta har jag alltid bruket komma bra överens. Du är den klokaste i hela familjen, näst din mor förstås, och därför har jag också tänkt på dig alldeles särskilt. Som du vet, säljer jag blusar åt fabriksarbetarna här i staden, och nu har jag tänkt, att i stället för att ta hem färdiggjorda, låta dig sy dem. Det rör sig om flera hundra blusar per år och kommer alltså att bli en vacker tillökning i din inkomst.

Augusta:

Hur mycket betalar morbror för stycket?

Morbror Johan:

Ja, så vidare hög betalning kan det nog inte bli, men mängden ser du. mängden! Och så blir det tunt tyg och behöver inte sys alltför noga.

tagande Augusta under hakan, fortsätter han med ett litet skratt:

Affär är affär. Ju flera blusar som gå sönder, ju flera får jag sälja, och ju flera får du sy.

Svensson, resande sig:

Nej nu går det för långt. Skojare har jag råkat ihänderna på förut, men maken till kanalje har jag aldrig hört.

Morbror Johan, läggande händerna på ryggen och fixerande Svensson överlägset:

Du är ett nöt, Svensson. En riktig oxe!

Svensson:

Må vara. Men den som retar en oxe får akta sig för hornen, annars går det så här,
därvid griper Svensson morbror i nacken och kastar honom på porten.

Tage och Augusta, klppande i händerna av förtjusning:

Bravo!

Ridån faller.

Staden

Staden.

Har du råkat grannas Jeppe något? Han har visst fått ledigt från regementet en vecka nu för att hälsa på i hemmet under midsommarshelgen, har jag hört sägas.

Det var moran i Lövtorpet, som riktade dessa ord till farsgubben, Lars Ersson, som satt lutad mot pinnsoffkarmen och glodde stint ut över klöveråkern ned mot sjöhålan.

Det ser lovande ut med skörden i år, sade gubben, i stället för att svara på mors fråga. Så grann klöver har jag inte sett på många år, bara vi sedan få tur med bärningsvädret.

Han lär vara så vådligt fin, fortsatte mor Annika utan att ta någon notis om skördeutsikterna. Lotta har träffat honom och hon sa att han var klädd i blått sammet med guldknappar, och så sa hon att han hade Karl XII:s svärd vid sidan och en vit hästsvans längst upp på skallen.

Lotta är högfärdsgalen hon, lika som du varit i ungdomen och förresten hänger det nog i än idag. Du menar förstås att Jeppe var klädd i blått sammet, ty något samvet har den kanaljen inte varken inuti eller utanpå. Åtminstone var han en usel apeget innan han reste dit och han lär nog inte blivit bättre där borta heller.

Lotta vill följa med Jeppe till Stockholm nu när han reser. Jeppe har lovat att skaffa henne en fin plats där.

Det blir hennes olycka om hon reser. Hon behövs så bra här hemma, men där passar hon rakt inte.

Han ger sig nog inte med mindre, gissar jag, lät mor Annika och gick ut med stävan för att mjölka Gullros och Äppelblomma som stodo därute i fähuset med fyllda juver.

Gubben satt kvar och glodde. Han hade fått syn på Jeppe och Lotta nere vid sjöstranden och han kände sig orolig för gullebarnets hjärtefrid. Han hade aldrig tyckt om Jeppe och när han nu såg hur han gick där mellan björkarna och kollrade bort flickungen med sin grannlåt blev han ordentligt arg.

För att om möjligt leda in sina tankar på andra vägar gick han ut för att se på vårsäden, men den hade masken ätit upp på stora sträckor så att den synen gjorde honom ej gladare.

Det blir bara skräp med vårsäden i år! ropade han till mor Annika som kom kånkande med mjölkstävan. Masken förstör den totalt.

Äh skräp! Den går väl i sig efter hand. Du är då så misströstande.

Det som är borta, är borta. Faller här inte regn snart gulnar väl alltsammans.

Jag tyckte du skröt över skördeutsikterna nyss.

Ja, klövern är grann, tack vare det myckna regnandet i maj. Men vårsäden, vårsäden!

I det samma kom Lotta gnolande på en folkvisa:

*Jag vill ut på de blånande viddernas hav
Jag vill känna det levande liv
Jag ej räds om jag så skulle gå uti kvav
blott det sker med ett älskat viv*

Hennes blå ögon hängde drömmande fast vid skogsbrynet.

Vad är det för griller du fått i huvudet flicka? Gå och leka herrskap och klä sig fin mitt på vardagen.

Gubben lät sur och ogillande.

Jag får snart bli mycket finare och det för var eviga dag ändå.

Är det Jeppe som lovat bekosta den stäten?

Jeppe har lovat skaffa mig plats i Stockholm. Där förtjänar man pengar och där är så roligt och bra på allt vis. Jeppe är så snäll.

Tror jag då.

Gubben lät spydig.

Kan jag resa dit far?

Nej.

Ja, men jag vill!

Barn har ingen vilja!

Jag är väl ingen barnunge heller. Jag fyller snart 20 år.

I den här saken är du ännu ett barn. Du förstår inte ditt bästa.

jag ledsnas ihjäl här hemma. Jag blir sjuk! Hjälp mig mamma! Hon lät ivrig och överspänd.

Far och jag kunde ju resa upp till Stockholm och se hur där är så kanske du sedan Det hördes att mor stod på Lottas sida.

Vi få se efter slåttern,

muttrade gubben.

Det var ett halvt löfte och Lotta lät nöja sig.

Så gick då midsommarhelgen. Jeppe var på besök och pratade vitt och brett om sitt härliga liv. Han talade om breda gator och granna hus. Han talade om paradisiska lustgårdar med sköna kvinnor och himmelsk musik, som vimlade av stiliga herrar, bland vilka Lotta var övertygad om att ingen kunde vara stiligare än Jeppe.

Lars Ersson var säker om att inte en tiondel av det Jeppe sade var sant, men han teg som vanligt, och drog en lättadens suck då besöket äntligen var över, Han hoppades i det längsta att Lotta skulle ändra sig beträffande sin längtan efter staden, men det blev snarare trårt om. Och för husfridens skull måste han till sist ge efter.

Man kom överens om att upp till Stockholm alla tre och om så det bara ej såg för farlligt ut så fick hon väl i Guds namn stanna, eftersom hon ej gav med mindre. Till den ändan skramlade man ihop en överflödigt stor mängd reseffekter, klädde sig i sina bästa kläder och pallrade sig iväg till stationen, där de stuvades in i en 3 klassens kupé.

Gården var under bortavaron överlämnad i grannarnas händer, men mor Annika pinades ändå hela tiden av oro över Gullros och Äppelblom. Lotta satt och såg på de förbiskymtande granbuskarna tills hon började känna kväljningar, måhända till en del beroende på att hon åkte baklänges.

Utanför Stockholms central hade Jeppe lovat möta, med därav syntes intet, i stället blevo de skottavla för några ligapojkars kvickheter.

Titta på den du,

sade en.

Tjock och fet skarsborgare, ett öre på fickan. Va kostar stan?

Akta dig för bylingen,

inföll en annan.

Det där är borgmästaren i Grönköping som kommer för att hälsa på hos kungen.

Är herrskapet från Småland?

frågade en tredje och gjorde en bugning framför Lars Ersson.

Ja ... men hur kan du veta varifrån vi kommer?

frågade Lars Ersson förvånad.

Åh, jag bara gissade,

sade pojken och därvid brusto de andra i skratt.

Känner ni igen någon som heter Jeppe Olsson här i staden,

frågade mor Annika.

Nej. Vad är det för sorts människa?

Han är gardist. Han är klädd i blått sammet med guldknappar och silvervärja,

inflikade Lotta.

Han har en hästsvans i håret,

replikerade mor Annika

I mössan menade hon,

rättade fader Ersson.

Vi känna honom! Vi känna honom!

ropade pojkarna under dånande skratt.

Gör ni? Visa oss då var han bor, så skall ni få en slant.

Tack farbror! Kom så kör vi.

Eskorterade av ligapojkarna tågade man så långs Vasagatan över Vasabron och in på Stadsholmen, Hela tiden kikade landsborna upp mot husväggarna och pojkarna hade jämt göra att hålla dem på trottoarerna så att de ej skulle bli överkörda.

När de kommit fram till Lejonbacken stannade pojkarna och pekade upp mot slottet.

Fader Ersson bara gapade med munnen. Annika och Lotta stodo bokstavligen som fallna från skyn.

Vem i fidens namn bor däruppe?

stammade Annika.

Där bor kungen och Jeppe.

Bor Jeppe tillsammans med kungen?

frågade fader Ersson tvivlande.

Ja, det vill säga han håller vakt om kungen,

skyndade sig en av pojkarna att inflika för att ej väcka misstro.

I det samma syntes vakten utanför norra portalen.

Där går Jeppe,

upplyste pojkarna.

Ja, jag tror nästan det är han,

sade Lotta.

Men var har han hästsvansen?

Den ligger inne hos kungen. Marschera nu iväg upp och hälsa på honom.

Men akta er för lejonet,

varnade en och pekade upp mot ett av de svarta bronslejon som så länge prytt Lejonbacken.

Inte lever de väl heller?

frågade Lar Ersson och började själva i bogarna.

Jo-jo, men! Men de är vana vid folk och göra er nog ingenting ont.

Om Jeppe ändå ville komma ner hit,

sade Lotta.

Det får han inte göra. Han är dödens om han lämnar sin post.

Så gå vi väl dit upp då,

sade fader Lars.

Här får ni 50 öre och tack ska ni ha gossar för att ni hjälpte oss tillrätta.

Tack själv! Och lycka till, mycket roligt i Stockholm!

fnissade pöjkarna och försvunno inåt staden.

Med ett öga på bronslejonet och ett på den förmente Jeppe, började familjen Erson marschera uppför Lejonbacken. Bedrägeriet upptäcktes ej förr än de befunnit sig på blott några stegs avstånd från vakten, Då slog man rådvill halt. Mor Annika stirrade upp mot slottsväggarna. Lotta stirrade på vakten och fader Lars delade sin uppmärksamhet mellan dessa båda storheter.

Emeller tid fann Lars Ersson vaktens utseende ej alltför skräckinjagande och så tog han mod till sig och tilltalade honom

Känner herren igen någon som är lika grann som han själv, som heter Jeppe och som är ifrån Småland, frågade han.

Vakten drog på smilbandet, och under det han såg på Lotta som höken ser på en turturduva, bugade han sig och sade:

Jag har verkligen den äran mitt herrskap! Är det släktingar som komma på besök?

Nej, men vi är goda vänner och trogna grannar,

svarade Lars Ersson.

Ja, gu ä ni så,

instämde mor Annika.

Han har lovat att skaffa mig en fin plats här i Stockholm,

upplyste Lotta och såg långtansfullt bort mot det rörliga livet på Gustav Adolfs torg.

Det gör han nog också gärna,

sade vakten.

Han är för närvarande i tjänstgöring, men om herrskapet lämnar mig adress på det hotell herrskapet bebor, så skall jag lämna honom medelande därom i kväll.

Vi bor inte på något hotell ännu, vi komma direkt från stationen, men om herren ville visa oss ett bra härberge så vore det allt hyvens,

lät Lars.

Det har ingen svårighet. Här finnes flera schantila hotell omkring Gustav Adolfs torg. Herrskapet kan ju hyra en våning på Grand, det ligger vid Blasieholmshamnen.

Lars Ersson ansåg sig nu ej våga besvara med vidare frågor, varför han samlade tillhopa sina reseffekter och satte kurs utför Östra Lejonbacken ned mot Logårdstrappan. Mor Annika och Lotta följde i kölvattnet, fast det från den sistnämndas sida ej skedde utan en suck av saknad vid vaktens stiliga honor.

Vid östra flygelns stannade Lars Ersson och glodde och då fick han se hur stenarna hängde över i valvet.

Dä var allt ena tusan te klumphuggare som murat upp den här byggningen. Lite bättre sten måtte de väl kunnat skrapa ihop här också, när det gått så nära, sade han.

Ha, ha, ha! skrattade mor Annika. Har du sett den där gubben, far?

Hon pekade på Gustav III:s staty.

Dä va mej en fuling att vara svart,

flinade Lars.

Han är nästan värre än själva sotaren i Skinnareryd. Vet du vem jag tror att det är?

Nej.

Ja, jag tror det är någon som jag såg på fämarknaden i Värnamo i höstas.

Dä kan väl allri vara möjligt?

Jo, bestämt är det han. Men vi kan ju gå närmare och se efter.

Detta visade sig emellertid lättare sagt än gjort för de goda landsborna. Alltid var den hårt trafikerade gatan spärrad av något hinder. Ettdera klingade spårvagnen eller också rusade en automobil förbi, spridande omkring sig en vämjelig lukt av bensin. Lars Ersson och Lotta klarade sig ändå igenom men sämre var det för mor Annika, som råkade trassla in sig i folkvimlet.

Ur vägen kärring! ropade en bryggardräng anlåtande sina lungors hela kraft för att överrösta sitt fordons helvetiska larm.

Och när hon så lyckats kryssa sig förbi denne ridderlige gentleman, kom hon rakt i gapet på en av civilisationens modernaste droska. Tut, tut, tut, slogs hon till marken.

Undet ett ilsket:

Fördömda kärring!

lämnade denne ett kort till polismannen och så rände han iväg över Norrbro och försvann med sin drake bland gatuvimlet.

Men kvar stod Lotta med tårdränkta kinder och såväl hon som fader Lars önskade sig många mil bort från den stora staden till en liten röd stuga, omgiven av vita björkstammar, i det fattiga Småland.

Är herrskapet från landsorten?

frågade polismannen deltagande, då han såg deras rådvilliga hjälplöshet.

Ja, vi äro frå Småland. Vad i all världen hade jag här att göra på gamla dagar? Tror ni att det blir hennes död?

Ånej, så farligt var det nog inte. Lugna er gamle man, gumman kryar nog till sig igen,

tröstade polisen.

Detta visade sig även slå in fastän det drog ut en vecka, och denna tid var alldeles nog för att kurera Lottas trånad efte staden. Mycket vackert såg hon visserligen, men även mycket fult, och olycks-händelsen med modern hade gjort hennes hjärta varmt och känslig. Hon började förstå att ingen av dem passade i denna jordmån, och hon greps av hemlängtan. Hon ville bort ifrån dessa hårda stengator med sina stora byggnader och bullrande träck (spårvagnar), hem till den

Det dolda djupet

Det dolda djupet.

Det sker mycket under solen som alltid förblir höljt i dunkel och många underliga ting ser vi vilka vi aldrig kunna förklara. Det händer under stundom att vi på vår väg genom livet sammanträffa med människor, hos vilka vi liksom ana att det ligger något på djupet och.... De säga det ej, de förtro sig ej åt någon, men vi liksom ha en förnimmelse av att på botten av deras själ härskar ett pinsamt mörker som ingen får se ned i och ur vars bottenlösa dy de ej förmå frigöra sig. De korsa vår väg som en spöksyn i natten och vi förmå ej lösa deras stumma gåta.

Detta beror kanske till en del på att vi äro så fastväxta vid den moral som under flydda århundradens utveckling vuxit fram, att vi hellre än att gå till djupet av de mänskliga lidelsernas mörka mystreium, rysande drar oss tillbaka. men må vi komma ihåg att det som ser ut som ett brott kanske ej alltid är ett brott utaf fasmer en namnlös olycka som en gång glidit över sitt offer och fångat det i sina garn, i en tid och stund då den olycklige ej var sig själv.

Längst ner mot kanten av den stora mossen låg ett litet torp, inklämt mellan den mörka granskogen på ena sidan och den sumpiga mossen på den andra. Gården var en gammal och grå envåningsbyggnad med låga fönster och utstående knutar. Det brunröda tegeltaket hade med tiden bognat under sin egen tyngd och en och annan panna var sönderslagen eller nedrasad. Skorstenskransen såg ut som en gammal ruin och hela gården, både visthus, ladugård, stall och manbyggnad såg förfallen och eländig ut. Boningshuset bestod av två rum och kök, av vilka dock det ena rummet ej är försett med någon eldstad. Detta sistnämnda rum kallades sal och användes endast om sommaren, dels som sovrum och del som gästrum, när någon gång en främmande besökte Igelsjön. Husgeråden voro ännu gamlare än gården. Per Stenssons farfader hade fört dem med sig långväga ifrån, man sade att detvar någonstans upp mot norska gränsen, och de voro gamla redan då. men de passade bra tillhoppa dessa saker både med varandra och med ägaren. Ty Per Stensson hade varit gammal till sinnes ända sedan han låg i vaggan och därför var han olik sina jämnåriga och höll sig helst för sig själv.

Redan innan han ännu läst sig fram för prästen blev han faderlös och fick sedan så gott som på egen hand sköta torpet. Det var möda och arbete år ut och år in. Men ändå gick det bra så länge modern levde. Värre blev det när även hon lade sitt trötta huvud till vila. När detta skedde var Per 26 år och skulle alltså kunnat reda sig bra med torpet om han bara gjort som andra och gift sig, men på det örat ville Per ej höra. Han var blyg för flickor och aldrig hade någon sett honom ha ett kärleksmöte i skymningen eller varit med de andra ungdomarna på ett dansgille. Hur han hade blivit sådan visste han ej själv men som det nu en gång var stod det ej att ändra.

När modern dog brusto de bästa banden som bundit Per kvar vid Igelbo. Han kände sig ensamare än någonsin och en plan mognade inom honom. Han ville sälja gården, hästar, kor, husgeråd och allt vad han ägde och sedan resa till Amerika. Men när det kom till kritan blev det ingenting av och det berodde därpå att han hade en liten syster som han ej ville lämna i främmande händer. Denna syster var 12 år då modern dog. Hon var vad lynnet beträffar sin broders raka motsats ty hon var glad, öppen och hjärtegod. Därtill var den lilla Lena vacker, med ett mjukt mörkbrunt hår, fina regelbundna drag, frisk hy och ett par bruna barnsliga ögon som milt och trohjärtat blickade ut i världen.

Per Stensson höll, som sagt är, mycket av denna syster och Lena å sin sida såg i brodern sin beskyddare, sitt allt, vilket naturligt är eftersom hon ej ägde någon mera närmare anförvant i livet. För Lenas skull stannade nu Per kvar vid Igelbo gård. Han tog till sig en gammal fattigstuggumma som hjälpte honom mjölka korna och se om hushållet och så gingo åren sin vanliga kretsång i de gamla hjulspåren. Varje vinter följdes av en vår, varje vår av sommar och varje sommar av en höst. Per plöjde och sådde, sördade och bärgade in i ladorna och kände sig ensamare och mera inåtvänd år ifrån år. Det gick väl an så länge solen stod högt och arbetet låg efter därute på åkern, men när hösten kom och skörden var inbergad

och mossens frostandar svepte sitt gråa flor över nejden, då stängde han sig inne i kammaren och ville ej se någon människa,

Emellertid växte Lena upp och blev en fager ungmö. Hennes barnsliga gestalt utvecklades av tiden men i övrigt var också hon sig lik. Samma glada syn på livet, samma barnsliga milda blick. Dessutom var hon klok och läraktig och blev snart till stor nytta på gården. Hon övertog så småningom fattig Johannas sysslor. Hon lagade maten, skötte korna och hjälpte brodern med arbetet ute på åkern. Hon försökte även få honom med sig ut bland ungdomen i byn, fast det inte gick. När Lena någon gång hade sina jämnåriga med sig hemma på Igelbo var Per alltid fåordig och butter. Han visade tydligt att han önskade vara ensam och därför drog man sig bort från honom och lät honom vara. Ibland kunde han sitta och se så underligt på Lena, att hon kände riktigt kuslig till mods. Hon visste inte själv hur det kom sig, men på senare tiden hade hon börjat känna sig så orolig i broderns sällskap. Hon tyckte sig hellst vilja rymma bort från detta ensamaste hem som gjorde henne ängslig.

+++

Det var midsommarafton. Jord och himmel förenade sig i ett enda soligt leende och i de brudklädda lövträdena kronor drog en svag sydlig vind fram med ett sakta prassel. Den satte bladen i skälvning på de stora asparna utanför förstugan, den lekte med stormhattarna som blommade i syrenbersån vid gavelfönstret och drog iväg över den mörkgröna rågåkern in i granskogen. Lena som nu gått in på sitt sjuttonde år, gick omkring och prydde rummen med björklöv. Hon gnolade sakta på en folkvisa och gladdes åt ungdom och majstångsdans som väntade nere i byn. Fattigjohanna hade gått bort till grannsocknen för att hälsa på några släktingar underhelgen, så nu fick Lena ensam sköta om huset, men det gjorde henne inga bekymmer, ty arbeta ville hon. För att muntra upp brodern dukade hon eftermiddagskaffet ute i syrenbersån och försökte få ett samtal igång.

I kväll följer du mig väl ned till majstången?

frågade hon inledningsvis.

Nej,

svarade Per enstavigt och såg ned i kaffefatet.

Du kan ju gå hem när du tröttnar.

Jag vill inte. Förresten blir det nog regn.

Säg inte det,

sade Lena och såg oroligt upp mot den leende junihimlen. Men där syntes verkligen några lätta moln vid den södra horisonten.

När kvällen kom hade broderns önskan gått i fullbordan. Det blev mörkt och mulet både ute och inne och när de första regndropparna började falla kände Lena sig nära att brista ut i gråt. Brodern satt och såg på henne så underlig och hon kände sig så beklämd och ängslig. Denna känsla stegrades så småningom ända till olidlighet. Beslutsamt satte hon på sig hatt och kappa och beredde sig att gå ut.

Vart tänker du gå?

frågade brodern.

Ner till byn. Jag kan inte sitta här som en gammal mamsell på självaste midsommarafton.

Ja men, det regnar ju. Det kan inte bli varken majstångsresning eller dans.

Om vi inte kunna dansa på banan så blir det väl på någon loge.

Men nu reste Per sig och grep systemen hårt i armen.

Du stannar hemma, säger jag.

Lena blev alldeles vit av förskräckelsen. Aldrig hade hon sett brodern sådan, utan att säga ett ord sjönk hon ned på en stol och dolde ansiktet i händerna. Hon visste inte varför hon grät, men hon kunde ändå omöjligt låta bli.

Varför gråter du?

hörde hon brodern fråga. Men Ångesten hade sammansnört hennes strupe så att det var henne omöjligt att svara.

Du är bra otacksam,

fortsatte Per.

För din skull avstod jag från Amerikaresan, för din skull har jag gått här och knogat år ut och år in. Men blir det fråga om att hålla mig sällskap en kväll då tjuver du som om jag tänkte äta upp dig.

Lena satt och hörde på och hur hon grubblade så kom hon till den övertygelsen att brodern i alla fall måste ha rätt i vad han sade. Därför torkade hon beslutsam tårarna och gick bort och lutade sitt huvud mot hans skuldra.

Förlåt mig,

viskade hon sakta.

Jag är inte otacksam men jag känner det så svårt ibland.

Vad är det som är svårt?

Jag vet knappast själv. Jag är så ängslig.

Gå och lägg dig,

sade han hest och sköt henne ifrån sig.

Som en sömngångerska raglade Lena in i salen, där ho klädde av sig och kröp ned under täcket. Men sova kunde hon inte. Hon låg och tänkte på broderns ord, och ju mera hon tänkte desto olyckligare kände hon sig. Hade han verkligen uppoffrat allt detta för hennes skull? Men han kunde väl sälja gården nu, ifall hon skaffade någon plats. Hon kunde nog få bli barnjungfru i prästgården eller ta tjänst hos bönderna nere i byn. Alltid fanns det väl någon som ville ha henne till hjälp om hon bara försökte. Men så vaknade tvivlet på nytt. Kanske brodern ansåg sig för gammal att resa till Amerika nu. Kanske hon aldrig kunde gottgöra sin skuld.

Den gamla klockans långsamma tick, tack, mätte upp tiden i pinsamma smådelar och för varje gång en timme gått till ända markerade klockan med sitt entoniga kling-klang, kling-klang.

Det hade blivit skumt inne i hörnet är den gamla klockan stod så att Lena kunde inte urskilja visarnas riktning, men hon visste i alla fall hon var något över tolv. Ute föll regnet fortfarande ned, sakta och bedövande och vinden drog klagande fram genom de väldiga asparnas kronor. Lena låg och hörde på allt detta och så småningom blev hennes ögonlock tunga. Med en trött gäspning stack hon händerna under nacken, sträckte sig lättjefullt i bädden och somnade.

Men det var ingen angenäm sömn som skänker vila åt själ och kropp. Oroligt vred hon sig av och an och plågsamma drömmar marterade henne. Hon tyckte att någonting ofantligt stort och tungt låg över hennes bröst och kvävde henne. Hon ville skrika, men ej ett ljud kom över hennes läppar. Hon ville resa sig upp och springa bort men kunde ej röra sig ur fläcken.

Plötslig vaknade hon av att någon öppnade dörren och steg in. Hon hörde liksom ett sakta jämmer, men om det var hon själv, eller om ljudet kom från någon annan, det visste hon ej. Förskräckt satte hon sig upp i bädden och fick se sin bror stå på golvet. Lena strök sig över pannan, som var fuktig av svett. Hårflåtan hade gått upp och det mjuka, mörkbruna håret ringlade sig oredigt över hennes axlar och rtgg. Hennes ögon vidgades av skrämsel ty hon anade något oerhört.

Vad vill du?

viskade hon matt.

Färgen hade dött bort på broderns kinder, ögonen lyste onaturligt i sina hålor och händerna skälvde av sinnesrörelse.

Tig,

väste han hest. Och så gick han bort till systemen och lade sig i hennes bädd.

Lena blev alldeles stel av förskräckelse. Hon ville skrika men tungan vägrade att göra tjänst. Hon ville springa upp, men benen kändes som förlamade.

Per, Per vad tänker du på?

frampressade hon slutligen.

Tig,

väste Per åter, och tryckte henne med ett järnhårt grepp ner mot kuddarna.

Hon kände att hon var nära att svimma och svimmade dock icke. Men hennes själ, hennes förnuft, hela hennes varelse upplöste sig i ett stort, djupt mörker, och om också icke detta mörker förde hennes själ in i vansinnets natt, så trängde det dock som ett tungt flor för hennes ögon och hindrade henne allt framgent att se de ljusa och vackra färgerna i livets spektrum.

+++

Dagen därpå gick Per Stensson ensam och stökade med ladugården och huset. Det var mulet även nu, både ute och inne, och över Igelbo gård härskade tystheten och stillheten både ute och inne. Allt emellanåt gick Per bort till salsdörren och lyssnade, lyssnade med återhållen andedräkt, men icke ett ljud förnams dännefrån.

Till sist blev ovissheten honom outhärdlig. Han tog i nyckeln, släppte den åter, gick ett slag på golvet och kom så på nytt till dörren, vred om nyckeln och steg in.

Där låg Lena och stirrad med en själlös frånvarande blick upp mot taket. Den rosiga kinden var bleknad och ena handen hängde slappt nedutom sängkanten.

Kommer du inte upp snart Lena?

Per kände inte igen sin röst, den lät så ihålig och tom.

Lena tycktes ej uppfatta frågan och det blev dödstyst på nytt. Men om en stund vred hon dock på huvudet och riktade sin milda blick på brodern, och nu låg det någonting hjärtskärande, någonting så hopplöst i de bruna ögonens skimmer arr per föll framstupa.

Förlåt mig syster, förlåt mig,

viskade han.

Varför, oh, varför gjorde du mig detta?

kved hon.

Tag det inte så djupt, syster lilla,

bad Per bevekande.

Kan inte allt bli bra igen? Kan du inte glömma?

Han började smeka hennes hand.

Bra igen! Ja kanhända. Lenas tankar tycktes långt borta.

Vad menar du?

frågade Per.

Jag menar att för mig finns icke mera något liv. Åh jag som var så lycklig!

utropade hon plötsligt och brast i gråt. Det var som en förtrollning hade brustit. Hon grät länge och våldsamt så att hela hennes späda gestalt skakades av ryckningar. Slutligen bad hon brodern gå ut ty hon ville vara ensam.

Jag går men då måste du lova mig en sak.

Vad då?

Tänk på skriftens ord: "Gör dig själv intet ont."

Talar du om skriftens ord?

frågade Lena föraktfullt.

Lovar du?

Jag lovar ingenting. Gå, jag är så trött.

Jag tar det som ett löfte,

mu mlade Per då han gick ut. Sedan såg han icke systemen mera den dagen.

Annandag midsommar kom fattigjohanna tillbaka. När hon såg att Lena var sänslig blev hon själv nästan sjuk av oro, ty om det var någon Johanna höll av så var det Lena Stensson. En fattigstuggumma brukar inte ha för glada dagar, där hon blir inackorderad, men inte kunde Johanna beklaga sig här på Igelbo. Per sade aldrig någonting varken ut eller in och förhållandet med Lena blev från första stund som mellan en god mor och en god dotter.

Det var egentligen den gamla gummans rörande kärlek, som nu höll Lena uppe och ingöt nytt levnadsmod i hennes själ.

Den ena timmen efter den andra smög fram och dagarna började äter sitt enformiga lopp. Lena gick som förut omkring och stökade i hemmet, men leendet hade dött på hennes läppar och de bruna ögonen blickade svårmodigt och skyggt ut i världen.

Bort från hemmet gick hon numera mycket sällan och aldrig deltog hon i de andra ungdomarnas samkväm och nöjeställningar.

Mam gissade hit och dit vad orsaken kunde vara till Lenas lika plötsliga som underbara förändring. Man talade om olycklig kärlek. Men ingen kunde påminna sig att Lena haft någon friare. Hon är sjuk, sade en annan. Ja, men varför tillstod hon det inte då. Det det låg väl ingen skam i att vara sjuk.

Så ogenomträngligt var emellertid detta dunkel som omgav hennes person att ingen förmådde tillfredställande lösa gåtan, hur uppfingsrika människorna eljes pläga vara när det gäller löpa med skvaller. Lika resultatöst blev det när man försökte fråga ut Johanna. Hon visste ingenting, och skulle för övrigt ingenting sagt även om hon vetat. Ingen kunde dock grubbla mera över denna sak än Johanna, fastän hon aldrig frågade, när hon såg att Lena inte självmant ville röra vid ämnet. Och så småningom dog då pratet, emedan ingen gitte hålla det vid liv, och nya samtalsämnen stötte till.

+++

En kväll fram på hösten, då lampan brann inne i köket och Johanna var ned till byn i ett ärende, gick Lena fram till sin bror, som satt vid bordet och blåddrade i almenackan, och frågade utan minsta inledning, liksom om hon tagit föt givet att hans tankar kretsade omkring samma sak som hennes:

Hur vill du jag skall ställa nu?

Brodern spratt till. Jaså, nu kom det.

Vad menar du?

frågade han, fastän han mycket väl visste vad hon menade.

*Jag menar att jag inte längre kan dölja för dig vad som snart blir uppenbart för hela världen.
Skulle det också komma därefter. Det blir ett elände utan gräns,*

mumlade Per.

Det är syndens lön,

sade Lena nästan håfullt.

Det var som om någonting numera frusit till inom henne och gjort henne hård.

Fast nog är det orätt att jag skall lida för dina synder,

tillade hon.

Om du haft en fästman hade det här gått bra,

sade Per efter en paus.

Men då blev Lena eld och lågor och det kom något av tiger i hennes blick.

Jaså, du tycker att det hade gått bra då? Du tror att jag då skulle varit nog usel att ljuga och narra honom i en sak som gäller det allra heligaste. Men för dig är naturligtvis ingenting heligt, det borde jag väl veta förut. Du tror att jag skulle kunna träda inför altaret med en sådan lögn i hjärtat? Nej vet du vad jag gjort om jag haft en fästman då när du trampade alla mänskliga och gudomliga lagar under fötterna, när du för alltid rövade din systers själsfrid.

Tig!

ropade Per och grep Lena hårt i armen.

Nej låt mig fortsätta, nog tål du vid att höra. Ja om jag haft en fästman då när du gjorde detta, då hade jag gått till honom och omtalat allt, och sedan hade jag hängt mig. Hon hade talat sig varm och knöt i raseri handen framför broderns ansikte. Men när hon slutat då gjorde hon en föraktfull knyck på den vackra nacken och vände honom ryggen.

Lugna dig, för all del, och låt oss tala förståndigt,

sade Per.

Jag har nog tänkt på det här må du tro och jag har ett förslag.

Så, är det likt det föregående?

Jag har tänkt,

fortfor Per,

att du redan nu kunde resa till Stockholm och vistas där tills allt är över. Det blir dyrt, men det blir väl det den sättesten att få ett slut på det här. För folket kan jag säga att du är där för att söka läkare. Man tycks ju i alla fall tro att du är sjuk.

Vad säger du om mitt förslag?

frågade Per då Lena ingenting svarade.

Ställ som du vill,

sade hon likgiltigt.

Men så tycktes hon tänka över en del av vad brodern sagt, och då frågade hon tillbaka:

Tror du verkligen att detta någonsin tar ett slut för mig?

Nej, imte för mig heller,

svarade Per.

Och när Lena nu mötte broderns blick såg hon stt även han fått ett oläkligt sår.

I det samma kom gamla Johanna in och Per tog på sig hatten och gick ut i stallet.

Förbered Johanna,

sade han till Lena, när han smällde igen dörren.

Johanna tog av sig halsduken och hängde upp den på en krok och under tiden såg hon förstulet på Lena med sina kloka, gråa ögon. Hon såg att flickan fått en smula färg på kinderna och hon undrade vad som förefallit mellan syskonen medan hon varit ute.

Sedan hon klätt om sig och gjort sig redo för kvällsstöket i ladugården, tog hon kaffepannan som stod i spisen och slog i en kopp. Kaffetåren var gummans enda svaghet och ingen klandrade henne därför. När hon druckit ur sitt kaffe tycktes hon erinra sig någonting och så talade hon om att Lovisa Göransson, en kamrat till Lena, ville att hon skulle gå ned till byn om söndagskväll, för där skulle visst bli någon föreställning eller spektakel, eller vad de nu kallades.

Jag kommer nog inte dit, jag tänker resa bort endera dagen,

svarade Lena.

Ska du resa bort? Vart då?

frågade gumman nyfiket.

Till Stockholm. Per följer också med.

Till Stockholm!

Den gamla satte sig och slog ihop händerna.

Till Stockholm?

Lena kunde inte annat än le åt hennes bestörtning. Och som hon gissade sig till Johannas nästa fråga så omtalade hon utan vidare att hon skulle dit för att söka läkare.

Och jag som trodde du började bli frisk, flicka. Om du ändå ville tala om hur det är med dig, barn.

Lena fick tårar i ögonen när hon såg hur rörd gumman var.

Jag vet inte själv hur det är, moster.

Hon kallade alltid Johanna för moster.

Man moster har väl sett att jag varit olik mig på sista tiden? Jag tror själv att det är någon nervsjukdom jag lider av.

Ja, nog har jag sett att du varit olik dig, hjärtebarnet mitt. Förr var du ju alltid så glad och munter. Nervlidande sa du Lena. Nervlidande. I min ungdom hade ingen människa nervlidande. Då var ingen sjuk om hon inte led plågor och kunde tala om hur det var. Det fanns förresten inte andra än hosta, snuva och ruset. Nu blir det snart lika många sjukdomar som det finns dagar om året, Men vet du vad jag tror, Lena?

Nej?

Jag tror att det är doktorerna som funnit upp alla dessa sjukdomar för di ska fåt nåt att göra. ja det tror jag.

Lena kunde inte låta bli att le åt gummans resonemang.

Du kommer väl hem strax igen bara doktoren får se dig och ge dig medikamenter?

fortsatte Johanna.

Jag vet inte moster, Kanske doktorn vill jag ska stanna på något sjukhus.

Men då blev gumman ivrig.

Gör inte det, Lisa, bad hon. Hörde du inte hur det gick för långa Petter i Finntorpet? Han kom till Stockholm med ett skavsår på vänstra hälsenan, och när han så för därifrån hade han inte mer än ett ben. Å det var just därför att han lät dem narra in sig på ett sånt där sjukhus eller lasarett eller vad det nu heter. För di

exprementerar di bara med folk och skär och sågar klipper och plockar isär en som en urmakar plockar isär en klocka, och om di sedan inte får ihop delarna igen så får det vara som det är.

Var lugn moster. Jag skall nog inte låta dem plcka isär mig,

tröstade Lena.

Ja om du bara finge bestämma själv. Men kommer du bara en gång in där så är det förbi. Långa Petter sa att di narrade honom att somna och så tog di benet av honom.

Nu hördes Per stampa ute på trappan och ljuset från lyktan sken in genom dörrspringan. Johanna påminde sig ladugårdsstöket och fick brott göra sig i ordning. Krukan och vattenämbaret tog hon i ena handen och lyktan, som Per ställde på spiskanten tog hon i den andra och så gick hon.

Har du talat vid Johanna,

frågade Per sedan han slagit sig ned på sin vanliga plats vid käksbordet.

Ja,

svarade Lena kort.

Och vad sade hon?

Hon trodde mig, som alltid fast jag ljög.

Per tummade nervöst på bordsskivan och återvände ut i mörkret. Det blev en lång tystnad. Lena pysslade med spiseln och satte fram kvällsmat.

Hur har du tänkt ställa med barnet?

frågade hon om en stund.

Jag hade tänkt vi skulle söka upp en familj som sköter dig under tiden och sedan upptar barnet som sitt eget.

Vad ska jag giva det för namn?

Kalla det Per om det blir en gosse,

sade Per lågt och skruvade sig oroligt på stolen

Och om det blir en flicka,

fortfor Lena, som såg att samtalet var pinsamt för brodern

Kan du inte då kalla henne Lena? eftersom det ju också är ditt barn

Mitt barn!

Lenas ögon gnistrade.

Nej tack du! Ditt är det, detta skammens barn. Och om du inte sörjer för att det aldrig får veta sin härkomst så har du skapat ett helvete åt två människor i stället för en.

Jag gör vad som helst,

flämtade Per.

Men säg ingenting vidare. Du tar llivet av mig. När vill du resa?

skyndade han sig att fortsätta för att komma till ett slut

När som helst. I morgon kanske?

Är du galen! Jag måste skaffa pengar först och bestyra om en hel del.

Nästa vecka då?

Jag ska försöka,

sade Per, drog ned hatten i pannan och gick ut.

När Per gått gick Lena in i salen och lade sig. Hon kände sig trött och som det motbjudande att sitta uppe och spela komedi för Johanna.

Men när Johanna kom in och inte såg till Lena blev hon orolig och gick in i salen.

Har du redan lagt dig, barn?

frågade hon bekymrat.

Jag var så trött, moster,

svarade Lena och vände ansiktet mot väggen

Den gamla kom fram och stoppade om henne täcket.

Stackars mitt barn! Om jag ändå kunde hjälpa dig. Kanske jag ska värma en filt och lägga över fötterna på dig?

Nej jag fryser inte,

lugnade Lena.

Vill då ha någonting då? Åkerbärssaft?

Nej tack moster, jag vill ingenting ha. Jag är bara trött och vill sova.

Åter famlade den gamlas hand över täcket, slätade ut skrynklorna och smekte Lena på kinden. Då satte sig Lena uoo i bädden, slog armarna om Johannas hals och brast i gråt. Den gamla gjorde inga frågor utan lät Lena gråta ut. Och när hon det hade gjort då lade hon ned hennes lilla bunlockiga huvud mot kudden, och snart sov Lena lugnt och jämt som ett gott barn

Men Johanna betraktade henne tyst och i hennes ögon syntes att en tanke växte till liv. Ännu en gång makade hon täcket tillräta, och så smög hon sig ut med en skakning på sitt gråa huvud

+++

De följande dagarna blevo för Lena en verklig pina. Brodern hade talat om för någon att de skulle resa till Stockholm och söka läkare och tjänstvilliga tungor förde ut nyheten i byn och beledsagade den med allehanda gissningar. Lenas väninnor kommo till Igelbo för att höra hur det egentligen förhöll sig med den där sjukdomen och om möjligt komma saken närmare in på livet. ty vad som är höljt i dunkel retar nyfikenheten och ger anledning till prat. Lena, som förut aldrig behvt ha några hemligheter eller dölja något för sin omgivning, led obeskrivligt under denna förställning och påskyndade själv resan så mycket som möjligt.

När äntligen avresans dag var inne var hon så förbi av oro och så sönder bråkad i sitt innersta att det inte längre var någon lögn då hon sade sig vara sjuk. Tysi gick hon omkring i det travliga barndomshemmet och tog farväl av varje småsak, som var henne kär, Ute i ladugården stannade hon längst. Där stod Gullros ocg Stjärna och Snövit och idisslade persis som de brukade göra och där lågo fåren och dåsade i kitten. Lena gick in i båset till Snövit och smekte henne på halsen. Snövid var alltid så snäll och beskedlig. Dessutom var hon den yngsta av korna och de första som Lena börjat mjölka och därför var hon särskilt fäst vid henne. Ni stod hon och såg på Lena med sina slöa ögon och stötte genne i sidan med mulen emedan hon var van att få brödbitar eller annan traktering.

Värst kändes dock avskedet från Johanna. Den gamla brukade sällan ge utbrott åt sina känslor eller låta någon sinnesrörelse bringa sig ur jämnvikten, men nu skymdes hennes blick av tårar vilka ej längre stod att återhålla.

Jag får aldrig se dig mera, barn,

sade hon.

Du kommer nog ej tillbaka så snart och jag känner på mig att jag ej lever länge.

Säg inte det moster

bad Lena.

Vi skola nog återse varandra

Jag tror inte det, men tack i alla fall för att du alltid varit snäll mot gamla Johanna.

Kom nu, så att vi inte bli försena på tåget,

förmanade Per, som satt i åkdonet och väntade.

Och Lena, som själv ville göra pinan kort, tryckte ännu en gång hastigt gummans hand och sprang upp till brodern, en klats med piskan och så bad det nu bort från hemmet. Men nere vid grinden vände Lena på huvudet och såg tillbaka mot gården och då såg hon Johanna stå på förstugtrappan och såg efter dem. Det gråa håret hade slitits isär av blåsten och ögonen skuggade hon med handen för att skydda sig för solljuset. Som hon nu såg henne stå där, gammal, böjd och bruten av år och arbete, kom det även över Lena att hon aldrig skulle återse henne mera, kanske icke ens barndomshemmet. Tröstlös sjönk hon ned mot åkdonets ryggstöd, lutade huvudet mot armen och snyftade sakta.

Hon satt och försökte räkna över vad hon egentligen hade att hoppas på livet och kom till samma resultat nu som så många gånger förut, nämligen att allt var förbi. Varför levde hon egentligen alls? Ja bara därför att hon när allt kom omkring inte hade mod till att dö. Ty vis sjutton år bryts ej livslusten så lätt och hoppet vinkar ännu med oemotståndlig makt. Den fastän stundens sorgmoln breder ut sig långt över levnadsstigen skymtar dock solen ibland fram med varm stråle och ger nytt mod och nytt liv åt ungdomens friska blod.

Per satt som vanligt tyst och sluten. Hans uppmärksamhet tycktes vara begränsad till vägen och hästen och till Lena sade han intet. När de åkte genom byn mötte de många som vinkade och ville säga något, men Per bara smällde med piskan och i rask trav bar det i åstad in i den stora skogen som skilde byn från den yttre världen. Lena satt och såg på brodern och kunde ej annat än undra över dennes ständigt lugna och behärskade sätt. Det kunde väl ej vara möjligt annat än att någonting rörde sig på djupet även hos honom. Hon kände sig så förbittrad emot denne onaturlige bror, som förstört hela hennes liv, och som ändå inte tycktes bry sig det minsta om vad han gjort. Hon fann det rent av motbjudande att tilltala honom.

Men så bröt han själv tystnaden. Det var då de nalkades slutet av skogen sedan mellan trädstammarna började skönja en flik av fältet i vars mitt stationssamhället låg. Då vände han sig plötsligt mot systemen, såg henne rakt i ögonen och sade:

Kan du någonsin förlåta mig detta?

Lena tänkte att det låg en underström om oro i denna bön och hon förstod med ens att den legat och grott länge hos brodern fastän han ej förmått komma fram med den förr än nu. Men hon kände det helt enkelt alldeles omöjligt att förlåta honom, och varför skulle hon då ljuga för att lugna hans sjuka samvete?

Jag tror inte det,

svarade hon därför efter en stunds tystnad.

Hon såg att han sjönk ihop vid detta svar hon hörde ett ljud som liknade en suck eller en rossling. Men ingenting mera sade han och ingenting mera sade hon. Hästen lunkade på efter behag och åkdonet rasslade fram efter den krokiga byvägen och inom kort voro de framme vid stationen.

Per gjorde en avstickare in till en bekant med hästen och under tiden satt Lena och väntade. Hon fruktade vart ögonblick att få se någon som hon kände igen och för varje gång dörren till väntsalen öppnades spratt hon till som om hon varit en förbryterska och havt lagens väktare i hälarerna. Så kom då Per in och köpte biljetter men ännu dröjde det en god stund innan tåget kom.

När det äntligen rusade in på spåret samlade Lena hastigt tillhoppa sina reseeffekter och skyndade in i en kupé. Där drog hon sig tillbaka i ett ensamt hörn och latsades sova för att slippa se någon och för att undgå de blickar som hon tyckte sig känna riktade på sig. Per satt förövrigt vid hennes sida och höll vakt, tyst och stel som en bildstod.

Lena kände hur hjulen rullade och hur ånghästen oupphörligt förde henne längre bort mot det okända. Stundis satt hon i dvala och tyckte sig se allehanda drömbilder passera revy för sin inre syn. Hon såg sig själv som en liten flicka springa omkring i den mörka granskogen som växte omkring Igelbo. Hon mindes alla de flydda barnåren, hur hennes fantasi fick vingar och hur den svävade omkring på ensamma underliga stigar allt från skogarnas dunkla skuggor ända upp mot himmelens blånande sky. Då och då väcktes hon till verkligheten av lokomotivets skärande vissling då tåget passerade förbi någon station. Ibland stod det även några minuter. Resande gingo av och nya stego på. Lena såg upp ibland och mötte nya typer och nya ansikten, men, Gud ske lov, alla obekanta.

Höstkvällens skymning föll snart på och konduktören tände lamporna. Lena började så småningom att känna sig lugnare ju mera man nalkades målet. Oron och sinnesrörelsen hade följts i en naturlig trötthetskänsla och då tåget ångade in på Stockulms central sov hon som ett gott barn. Brodern väckte henne och så bar det av ut i stadsvimlet. Lyckligtvis hade Per varit i Stockholm förut och kände sig därför icke alldeles bortkommen. Han tog en droska, uppgav ett hotell och snart befann sig Lena i ett enligt hennes åsikt komfortabelt rum vars fönster vette åt en av huvudstadens mest trafikerade gator. Allt var för henne så nytt, så härligt och underbart. Visserligen kände hon sig beklämd inför alla dessa främmande människor men tillika känd hon en välgörande lättnad över att äntligen vara borta från alla närgångna frågor.

Lena sköt fram en stol till fönstret och satte sig att studera gatulivet. För henne, det okonstlade naturbarnet, som kom direkt ifrån obygd, var intrycket alldeles överväldigande. Trampet av alla dessa människor och sorlet av deras röster, droskomas och arbetsvagnarnas öronbedövande buller emot gatans stenläggning, spårvagnar, hus, butiker och belysning, allt var för henne så nytt, så stort och underbart. Längre satt hon och betraktade allt detta och undrade hur hennes liv här skulle komma att gestalta sig. Per bestyrde om att hon fick mat inburen på sitt rum men hon rörde den knappt, hon kände sig inte hungrig. Om en stund kom städerskan in för att bädda. Hon försökte få ett samtal till stånd och började göra frågor om resan, om väder och vind osv, men då hon endast fick korta och enstaviga svar tog hon god natt och gick ut, och Lena, som började känna sig trött, klädde av sig och gick till sängs

+++

Dagen därpå gick Per ut i staden för att besöka en fru, som enligt annons mottog inackorderingar av olika slag. Han blev borta länge och Lena började nästan frukta att även detta skulle misslyckas. Emellertid kom Per tillbaka fram på eftermiddagen och omtalade att affären var uppklarad.

Och barnet? frågade Lena.

Det är frun villig att behålla som sitt eget.

Lena kände sig till mods som om en börda blivit lyft från hennes bröst, men strax därpå uppdök ett nytt tvivel. Hon drog sig till minnes att hon ibland läst och även hört omtalas, hur fosterbarn brukade behandlas. Hon påminde sig att det fanns någonting som hette änglamakeri, och hon ryste. Visserligen hade hon aldrig hyst någon moderskänsla för detta barn. Han hade tyckt och det tyckte hon fortfarande, att det ej var hennes, men å andra sidan måste hon erkänna att icke heller det väntade barnet kunde anses ha någon skuld i det skedd. Och ändå skulle det lida, kanske rent av den snikna fostermodern, som naturligtvis hade detta ruskiga geschäft. Men allt var broderns fel. Hon kände sig så förundrad att hon inte ens frågade honom om hur denna uppgörelse blivit träffad. eller hur stor summa pengar han givit frun.

Hur snart gå vi dit?

frågade hon endast.

Strax, jag ska göra upp med hotellet medan du kär dug och sedan går vi.

Bor hon långt härifrån?

Ähja, ett gott stycke. Men vi ta väl en droska.

Ingenting vidare yttrades mellan dem medan de voro kvar på hotellet, ingenting yttrades heller efter vägen. Lena såg bara att det bar åstad genom en ändlös rad av gator förbi en massa myllrande människor, vilka rastlöst klapprade fram längs trottoarerna. När droskan stannade befann man sig i stadens utkant eller i någon så kallad förstad, det slöt sig Lena till därav att husen ej längre voro så stora eller stodo så hopträngda som förut, ej heller voro gatorna lika regelrätta och folkfyllda. En del av husen hade även en egen liten trädgårdstäppa.

I ett sådant litet hus var det Per införde Lena. Den gammalmodiga gården, med sina ej alltför höga fönster, sitt tunga, rödbruna tegeltak och sina solida väggar, ingav henne, från första ögonblicket en känsla av trygghet och frid.

I trädgården dignade äppelträden under sin gyllene börda och spjälsoffan i en lummig syrenberså inbjöd till angenäma vilostunder i det fria. Husets inre var även i fullaste harmoni med det yttre, för så vitt Lena kunde sluta sig till av det första flyktiga intrycket av köket, där hon först blev införd. Enkelhet, snygghet och ordning utmärkte det hela. Ett vaxduksklätt bord, några enkla stolar, ett stort gammalmodigt hörnskåp. en hylla med blankskurade kopparkärl och i spiseln en puttrande kaffepanna. Allt detta uppfattade Lena med ett enda ögonkast. Men vad som mest tilltalade henne var ändå värdinnan. Det var en liten, medelålders fru med ett fint format ansikte och ett par vänliga ögon.

Utan vidare semonier gick hon Lena tillmötes, tog henne i sin famn och sade:

Hjärtligt välkommen hit. mitt kära barn!

Lena kände sig fylld av ett sådant inre lugn vid detta mottagande att hon här första gång på länge vågade andas ut. Hon lutade sig trött ned mot den okändas skuldra och viskade:

Tack, snälla frun.

Under tiden stod Per kvar vid dörren och tummade på mössan. Det såg ut som om han helst velat springa därifrån utan att ens taga farväl av sin syster om det bara för sig.

Plötsligt hördes någon krafsa på dörren och Per, som trodde att det var en hund, låste upp och öppnade. Men i stället för en hund kom där in en stor, gråspräcklig, fet och välmående katt, som efter en stund smeksamt ha strukit sig mot Lenas kjolar, fömöjt sinnande, gick fram och satte sig på en pall vid spiseln.

Jag har visst glömt säga dig att frun här heter Enrot,

sade Per, som tyckte han borde säga något.

Och mitt namn är Lena Stensson, ifall min bror inte presenterat mig för fru Enrot.

Jo det har han redan gjort, min kära Lena. Och nu vill jag att du inte mera kallar mig fru Enrot utan helt enkelt mor Märta.

Tack för det, goda mor Märta!

sade Lena, som inte kände sig ett dugg förlägen.

Tag nu av dig nhatt och kapp och gör dig hemmastadd,

sade mor Märta,

sedan dricka vi kaffe gemensamt innan din bror reser härifrån. Han tänker ju fara hem redan i dag, hörde jag honom säga.

Ja, jag trivs inte alls här i Stockholm och för övrigt har jag inte tid; Johanna har nog svårt att reda sig med göromålen där hemma,

svarade Per,

Emellertid öppnade mor Märta dörren till rummet närmast köket och bad sina båda gäster stiga in. Även här såg man genast att enkelhet och ordning tycktes vara det mest utbildade draget i mor Märta smaksinne. Ej en enda fläck var fylld av dessa nipper och småsaker som så ofta verka så skräpande, men i stället låg ett drag av gedigenhet och harmoni över det hela. Gardiner och tapeter voro gula och lämnade även i mulna dagar likson en fläckt av solsken åt omgivningen. Möblerna var av bonad ek vars guldbruna färg mörknat av ålder. Väggarna pryddes av porträtt, däribland ett av mor Märta sådan hon varit i ungdomens fagraste vår, samt en stor kopia av "Satan med guldet". Mitt på golvet stod ett rymligt bord på en djupröd matta av ylle och på detta bord en skål med blommor. De båda fönstren som vette åt trädgården pryddes föe övrigt av blommor och bladväxter. I ett hörn av rummet stod, på en snidad ekpedestal, en reproduktion av Hasselbergs berömda byst "Snöklockan".

Medan mor Märta serverade kaffet satt lena och betraktade dtt lilla konstverk där mästaren med ett så lyckligt resultat sökt förhårliga kvinnokroppen. Lika aningsfullt som denna Snöklocka hade hon själv för blott några få månader sedan slagit upp sina ögon mot våren och livet. Hur annorlunda var det ej nu. I detsamma klockan på väggen fyra. Aldrig hade Lena någonsin förr hört en en klocka slå så vackert. Det liknade nästan kyrkklockorna där hemma tyckte hon. Lika harmoniskt lät även det här, som då hon om söndagarna brukade stå där hemma i Igelbo och höra de ovlägsna malmttonerna från templet vibrera i luften.

Som hon satt i dessa betraktelser hade mor Märta dukat kaffebordet och bad syskonen taga plats. Något samtal ville dock ej komma igång. Mor Märta såg mycket väl att förhållandet ej var som det borde vara mellan bror och syster men hon antog att broderns kyliga tystnad härrörde från det felsteg Lena begått och kunde naturligtvis ej ana i vilket bottenlöst elände den unga flickan dragits ned.

När kaffet var ducket reste sig Per hastigt och tog avsked. Han sade att han hade några affärer ute i staden och att han omöjligt kunde dröja längre. Och ingen gjorde heller någon min av att hålla honom tillbaka. Lena gick visserligen med honom ut på gården men mor Märta, som stod i dörren härde att inga hjärtliga ord sades mellan dem. Visserligen stod Per kvar en stund liksom om han grubblat på något eller tänkt säga något fast det ingenting blev.

Adjö med dig Lena,

sade han och sträckte ut handen.

Adjö.

Var inte ond på mig?

frågade Per vidare. Men det frågade han så tyst att mor Märta inte hörde det.

Lena tänkte först inte svara på denna fråga, men då hon såg hur bönfällande han betraktade henne och tänkte på allt vad han varit för henne under hennes uppväxtår ve knade hon och svarade ett långsamt:

Nej.

Tack syster!

sade han då lika tyst och kramade hennes hand. Så gick han ut på gatan bort mot staden

Hälsa moster!

ropade Lena efter honom och därvid fylldes hennes ögon med tårar.

När mor Märta sålunda blivit ensam med Lena tog han henne med sig och visade henne huset. Det rum som hon ännu ej sett, på nedre våningen, var sängkammaren. Den var jämförelsevis liten och såväl tapetsering som dekorerings och möblering var hållen i en varm röd färgton. Undantaget två järnsängar, som stodo i bredd efter ena långväggen, fanns dä för övrigt föga som påminde om en sängkammare. Snarare påminde det om att vara fruns arbetsrum och i verkligheten uppehöll sig också mor Märta gärna

här. Därom vittnade dessutom det lilla sybordet vid fönstret, som vette utåt trädgården, samt en välfylld bokhylla.

I övre våningen fanns, förutom gardebobber, endast ett rum, vars dörr mor Märta öppnade med en nyckel som hon tagit från en särskild plats nere i sängkammaren. När Lena infträtt i detta rum kunde hon ej återhålla ett lätt utrop av förvåning, så olikt var det de föregående. Allt vittnade här om barnkammaren. Huller om buller låg där alla möjliga leksaker omkringströdda och i det svaga ljussken som silade in genom den neddragna rullgardinen kunde man här tydligt se spåren efter en ostyrig, självsvåldig barnhand, som i öppen opposition mot den övriga regimen inom huset tycktes ha satt sig före att vända upp och ned på hela sin omgivning och bringa allt i den skönaste ordning.

Lena såg med en blandning av skygg nyfikenhet upp på mor Märta. Fanns det barn här? Per hade ju kallat mor Märta för fru Enrot. Alltså var hin gift och naturligtvis hade hon väl också barn, ty varför annars denna barnkammare, med sins bilderböcker, dockor och trähästar. Lena kände sig plötsligt så ängslig och beklämd. När hon kom hit hade hon ej sett någon annan än mor Märta. Hon hade genast ingivit henne en känsla av thygghet och frid och det hade aldrig fallit henne in att hon här skulle behöva sammanträffa med någon annan, Barn var hon visserligen ej rädd för, men mor Märtas man herr Enrot, hurudan var måne han?

Men mor Märta, som hittills stått tyst, försjunknen i tankar, tycktes själv erinra sig att hon var skyldig en förklaring. Och som hon kände sig i stämning att anförtro Lena sin levnadshistoria så drog hon ned henne i en liten skinnklädd vilsoffa och bad henne lyssna på vad hon hade att säga.

Mitt barn, började hon. Jag ser att det är mycket som du ville fråga om fast du ingenting säger och jag tycker mig redan känna dig tillräckligt för att göra dig till min förtrogna. Jag tror mig nämligen vara i besittning av en viss förmåga att redan vid första sammanträffandet dra ganska träffande slutsatser beträffande de personer med vilka jag sammanträffar och beträffande dig så har jag kommit till den övertygelsen att du är en bra flicka,

Lena rodnade ända upp till hårfästet över detta beröm och skulle bra gärna velat säga att hon å sin sida var övertygad om ungefär det samma angående mor Märta, men den lantliga blygheten kom över henne och beseglade hennes tunga.

Du behöver inte tro att jag på något sätt fördömma dig för det felsteg du begått,

fortsatte mor Märta.

Jag har själv varit ung en gång, jag har själv älskat med varje fiber av min hjärta och i översvallande hänryckning gav jag mig helt, utan tanke på världens omilda dom. Men jag vill börja från början med min historia. Jag är född i detta hus där jag nu bor. min fader var trädgårdsmästare och inkomsten av hans arbete var tillräcklig att bereda oss ett visst välstånd, till vilket senare även min mors ordningssinne och kloka hushållning i icke ringa drag bidrog. Som jag var deras enda barn knöto de stora förhoppningar vid mig och jag var enligt deras åsikt ett riktigt underbarn av klokhet och alla möjliga goda egenskaper, Till följd härav blev också deras sorg så mycket större när de upptäckte vilka extravaganser jag tillät mig bakom deras rygg.

Saken var den att jag gått och blivit upp över öronen förälskad i en ung man som jag knappast kände mera än till namnet. Vårt första sammanträffande var på en liten tejudning här i gannskapet där en vännina helt kort presenterade honom såsom Christian Enrot. Han var ung, ståtlig och vacker och hade ett vinnande sätt, varför han till alla delar motsvarade det ideal som jag i mina flickfantasier drömt om. Vi samspråkade rätt mycket med varandra när vi skiljdes bjöd han mig på teatern kvällen därpå.

Denna minnesvärda teaterafton tillstod han att han älskade mig och bad mig bliva sin fru, till vilket jag genast i jublande fröjd samtyckte. Vidare anförtrodde han mig att han var fosterson till en grosshandlare här i staden, samt att han arbetade på dennes kontor för att utbilda sig till hans efterträdare.

Tiden som nu följde var för mig som ett enda sällhetsrus. Christian och jag sammanträffade ofta och vid alla möjliga tillfällen, men vi hemlighöll vår förbindelse både för mina föräldrar och för grosshandlars, emedan Christian fruktade att denna ej utan strid skulle lämna sitt samtycke till vår förening. Men då jag efter en tid upptäckte att jag skulle bli mor kunde saken ej längre fördöljas. Jag kommer aldrig glömma

vilken scen det blev hemma då jag omtalade saken. Min mor grät som om hela mitt liv varit förfelat och min far, som eljest aldrig bannade mig, fann sig även föranlåten att uppbygga mig med en ordentlig bot och moralpredikan. Något bättre blev det visserligen då Christian kom hem och omtalade att han trots fosterfröjldramas motstånd var fast besluten att göra mig till sin fru. Och som en bekräftelse på sina ord tog han mig samma eftermiddag till prästen och beställde lysning till äktenskap mellan oss.

Men när fosterfadern fick höra att Christian satt sig över hans förbud och handlade på egen hand blev han alldeles ursinnig. Han tillsade honom att genast återkalla lysningen, och när Christian bestämt vägrade körde han ut honom och hotade göra honom arvlös. Christian var för stolt att tigga om det som han förut ansåg som sin solklara rättighet, nämligen att själv välja sig en hustru. I samråd med min far uppgjorde han därför en plan om att resa till Amerika och där arbeta sig upp till en oberoende ställning. Min far skulle förstärka honom de nödiga penningarna i den mån hans ekonomi tillät. Men först skulle vi gifta oss, vilket vi också gjorde, och nästan omedelbart därpå packade Christina ihop sina reseffekter och gav sig ut. Två brev fick jag från honom, det ena skrivet strax vid framkomsten till Amerika och det andra tre veckor senare. I det sista berättade han att han fått anställning på ett större affärskontor i Pittsburg och att utsikterna för framtiden syntes honom tämligen ljusa. För övrigt andades det idel kärlek och längtan efter mig och gjorde mig yr av lycka. Detta brev var det sista meddelandet jag fick från honom. Vad som sedan hände honom eller vad orsaken var till hans tystnad har aldrig blivit utrett. Det affärskontor som han uppgett, svarade på vår förfrågan att han för deras räkning avflyttat till en filial i San Fransisko från vilken han dock sedermera spårlöst försvunnit.

Det var en förtvivlans tid som följde. För att ej lämna något oförsökt gick jag till Christians fosterfar och bad honom på mina knän att han skulle vara mig behjälplig i forskandet efter min man, men när denne gentleman fick höra vem jag var, började han överösa mig med en skur av skällsord, att om Christian övergett mig så ansåg han det vara både naturligt och rätt.

Helst hade jag nu velat resa till Amerika för att själv söka reda ut saken, men mitt tillstånd omöjliggjorde naturligtvis inom kort en dylik åtgärd från min sida. Jag led oerhört av denna hjälplösa ovisshet och jag började inse att livet ej var någon lek utan åtminstone beträffande mig blivit en hopplös strid mot ett grymt och övermäktigt öde.

Här gjorde mor Märta ett upehåll och överväldigades synbarligen av minnena som trängde sig på henne.

Lena satt tyst och hörde på. Mor Märtas öde föreföll henne som en avundsvärd lycka i jämförelse med hennes eget. Hon hade ju en tid att minnas som gömde idel solsken och om också skiljsmässan sedan kom så kunde ändock ingenting beröva henne denna ljusa hågkomst från en förgången tid. Hur annorlunda var det ej med henne själv. Hennes öde var så ihåligt svart och bottenlöst att hon icke ens själv vågade fördjupa sig däri, i fruktan för att bli vansinnig. Aldrig skulle hon kunna öppna sitt hjärta för någon. Ensam var hon och ensam skulle hon förbli till sin död. Ensammare än någonsin, ty hon kunde ej förtro sig åt någon, emedan det oerhörda knappast kunde ta tankens gestalt, än mindre klädas i ord. Och som hon satt där och tänkte på allt detta fylldes åter hela hennes själ av denna hopplösa förtvivlan som hon på senare tiden så ofta känt. En djup suck, till hälften liknande ett kvidande banade sig väg ur hennes bröst och med en trött rörelse sjönk hon tillsammans och dolde ansiktet i händerna.

Av denna suck återväcktes mor Märta ur sina egna tankar. Hon såg den unga flickans tysta smärta och hon trodde sig så väl förstå henne. Hon skulle nog för övrigt självmant öppna sitt hjärta för henne och söka tröst, tänkte hon, och därför gjorde hon inga frågor utan fortsatte i stället sin egen avbrutna berättelse.

När tiden var fullbordad födde jag en flicka som jag sedan indopet gav namnet Christina. Hon blev sedan under många år min tröst, minsysselsättning och mitt vardagslivs innehåll. Utan henne tror jag ej att jag haft mod att på nytt träda ut bland människorna och välja mig en självständig levnadsbana. Ty i en sak hade jag fattat ett fast beslut, nämligen att aldrig gifta om mig. Detta var ej därför att jag ej visste om min man fortfarande levde, i vilket fall jag var övertygad om motsatsen, utan därför att det stod mig klart att ingen annan någonsin mera för mig skulle kunna bli vad Christian varit. Och när om några år en kusin till mig, en skogvaktare från landsorten, var nog vänlig att be mig bli sin hustru, avslog jag bestämt anbudet. I anledning härför blev jag på nytt utsatt för mina föräldrars klander. Jag började själv inse att jag ej ständigt kunde gå så gott som sysslolös och vara en börda för far och mor, utan att jag helt enkelt var skyldig att på något sätt dra försorg om mig själv och min lilla flicka.

Efter åtskilligt funderande beslöt jag att lära till barnmorska och efter genomgången kurs erhöll jag en ordinarie plats här i Stockholm. Men då min mor inom några år dog och jag till följd härav måste ägna mera tid åt hushållet, tog jag avsked och har sedan denne tid endast tjänstgjort då någon i trakten helt privat kallat mig till hjälp.

Emellertid växte min lilla Christina upp och blev en riktig yrhätta. Hon visade sig helt och hållet ha sin fars blod i ådrorna och hennes ostyriga självsvald beredde mig många gånger allvarliga bekymmer för hennes framtid. Det visade sig nämligen att hennes egensinne tilltog år efter år och att bannor eller hårda ord ingenting hjälpte. Endast genom vänliga ord och ett kärleksfullt bemötande kunde hon vinnas och bringas till lydnad. Och det var alltså ej att undra på om jag med en viss fruktan tänkte hur det skulle gå för henne när hon skulle börja gå i skolan bland obekanta kamrater och lärare. Mot mig var hon dock för det mesta lydig och snäll, bara jag lät henne rusa ut ibland och icke höll för stramt i tyglarna.

Jag behöver väl inte säga, att jag älskade mitt barn. Hon var ju allt vad jag hade kvar av min korta lycka, och det var för övrigt icke litet. Hon gav min annars fattiga tillvaro ett innehåll och ett mål och min inneboende kärlek slösade jag på henne.

Åter gjorde mor Märta ett uppehåll och därunder förde han upprepade gånger handen till strupen liksom om kläderna varit för tränga så att orden, som han nu ville säga, stockat sig och ej förmått tränga sig fram. Men slutligen kom det tydligt och klart och ändå så tonlöst och ihåligt:

Nu är hon död, ingenting återstår.

Lena såg upp och betraktade mor Märta. Var det möjligt att man kunde älska sitt barn så högt? Hon försökte på nytt framställa en fråga till sig själv om inte också hon skulle känna något för det kommande barnet, men nej! Det var ju icke hennes barn, endast en produkt av de svartaste lidelser, utpinade bevis på ett avskvärt brott, ett sorgebarn som ingen önskade se emedan dess mor ända från födelsen måste vara blodröd av skam. Det var naturligtvis en himmelsvid skillnad mot än när ett barn kom till världen som en underpant på två människors hängivna kärlek.

Lena ansåg sig emellertid nu böra säga något, hon visste inte vad, Kanske hon skulle hon försöka trösta mor Märta. Denna tanke föreföll henne emellertid genast så komisk att hon var nära att le däråt. Hon, som själv var så gränslöst olycklig, så sönderriven i sitt innersta, hon skulle försöka trösta en annan. Hon kände att orden i så fall skulle bli lika tama och ihåliga som hon själv var. Och så frågade hon endast, kort och kallt, liksom om hela saken varit henne likgiltig:

När dog hon?

Åh det är länge sedan,

svarade mor Märta.

Det är snart tio år sedan

Och ändå sörjer ni henne så djupt,

halkade det fram över Lenas läppar.

Ja, minnet överväldigar mig. I Synnerhet i detta rum känns dessa tio år bra korta. Till en del beror det nog på att jag här låtit allt förbli som det var medan min lilla Christina levde. Allt sedan min fars död, vilken inträffade för något över ett år sedan, har ja dessutom känt mig så ensam att vistelsen här många gånger varit rent av outhärdlig. I sommar har jag visserligen tillbringat flera månader hos mina släktingar på landet, men icke heller där fann jag någon ro.

Nu har, som ni nog redan anar, ett nytt beslut mognat i min hjärna. Jag vill ha en ersättning för allt vad livet berövat mig. Jag vill åter ha ett barn att ägna mig åt, och jag tackar gud att detta barns moder just är du, min snälla flicka.

Först nu blev det klart för Lena varför mor Märta annonserat och varför hon nu befann sig hos henne. Denna klarhet beredde henne blixtnabbtr en samling av blandade känslor. Å ena sidan kände hon sig glad över att bernet skulle få en så utmärkt fostermor och bli en upptaget som eget, utan att behöva gå som ett illa tålt styvbarn i en familj där man tar sig an barn blott och bart för pengarnas skull. Men å andra sidan smög sig också den tanken över henne, att just nu måste avläggga räkenskap inför denna

fostermor, just nu måste hon fordra att få veta fulla och hela sanningen om barnets börd. Lena kände sig nära att svimma inför de frågor som nu måste komma och hon bleknade så som hon aldrig bleknat förr.

Mor Märta såg genast den förändring som försiggick med Lena och hon reste sig hastigt.

Är du sjuk eller vad fattas, mitt barn?

frågade hon oroligt.

Jag ? Jag vet inte, Kanske,,

stammade Lena.

Kom gå vi härifrån,

sade mor Märta och förde henne uppför trappan in i köket.

Du är naturligtvis trött och behöver vila ut. Först måste du väl ändå ha litet kvällsmat och under tiden jag bestyr om den kunde du ju gå in i sängkammarna och bädda.

Ja, låt mig bara hjälpa till med all vad jag möjligen kan,

sade Lena, som kände sig glad över att få någon sysselsättning. Men oupphörligt tänkte hon dock på, att endera dagen skulle hon avläga räkenskap för mor Märta. Och då...

Den trygga förhoppningsfulla sinnesstämning som hon känt då hon steg in över denna tröskel och mötte mor Märtas vänliga blick. Innan hon kommit hade hon tänkt sig detta som en ren affär, visserligen en motbjudande sådan, men ändå en affär där de penningar brodern lämnade fritog henne från alla personliga förklaringar och utredningar. Nu tyckte hon sig redan vara fastbunden vid mor Märta och hon helt enkelt var skyldig låta henne se ned i sitt innersta. Fast det kunde hon då aldrig göra. Den städse återkommande modlösheten kom åter över henne och när hon bäddat, sjönk hon ned bland kuddarna och brast i gråt. Det var en hopplös gråt. Lenas förtvivlade sinnesstämning tog sig ej uttryck i våldsamma snyftningar och vecklagan, men så skänkte ej heller tårarna henne varken frid eller trösr. Fanns det då ingen enda ljusglimt i hennes öde? Som hon nu låg där och vändades öppnades dörren och mor Märta kom in.

Ligger du här och gråter, barn?

sade hon och smekte henne på kinden.

Jag kan nog förstå att du finner det svårt ibland men tag det i alla fall inte för tungt. Världen skall till följd av din ungdom ha överseende med ditt felsteg och skall lära dig att glömma.

Världen skall aldrig få kännedom om mitt felsteg lika litet som jag någonsin i livet kan lära mig glömma,

viskade Lena mellan snyftningarna.

Så kom det se ut för stunden. Men tro nu mig eftersom jag talar av erfarenhet. Tiden läker alla sår, om också ärren icke utplånas

Andras kanhända, icke mina.

Var nu förnuftig och misströsta icke,

sade mor Märta och satte sig vid sidan om Lena.

Jag upprepar ännu en gång, du är ung, och du behöver ej för den här sakens skull se framtiden i alltför mörk dager. Eller tycktes du kanske att jag ser så farlig ut att vistas hos en tid, säg?

Nej, o, nej!

svarade Lena,

Ni har varit så snäll och vänlig men,,

Varför "men"? Har du något på hjärtat som du vill anförtro mig så säg bara ut. Hos mig behöver du ej frukta att bli missförstådd eller möte klander. Vill du däremot ingenting säga så behåll det gärna för dig själv och tro ej att jag önskar försöka utforska dig.

Lena reste sig med ens och såg mor Märta rakt i ögonen.

Är det riktigt säkert? frågade hon. Fordrar ni inga upplysningar eller förklaringar?

Nej, inga, om du helst vill det så. Av en annan skulle jag kanske begärt några upplysningar, men blott det att du blir barnets mor, anser jag som en tillräcklig borgen för att det ej vansläktas från sina föräldrar.

Lena slog armarna om mor Märtas hals och lutade sitt huvud mot hennes skuldra

Tack,

viskade hon.

Om någon hädanefter förmår ingiva mig nytt levnadsmod så kan det ej vara någon annan än ni.

Dusch

Dusch!

*En gång för många år tillbaka
fanns enligt skriften visa ord
en näsvis åsna på vår jord,
som tog sig för att börja tala.*

*Den åsnan utav klokhet ägde
långt mer än andra åsnor hade
och hennes tal var ganska gott,
mot andra åsnors tungt det vägde.*

*Och åsnan dog och gick ur tiden
och hennes herre likaså,
men hennes barn ej ärvde då
sin mammas visdom med på färden.*

*Ännu kan denna släkt man finna
snart sagt kring hela jordens ring,
fast de ej längre gå omkring
med fyra ben och luden bringa.*

*Än ser man dock av deras later,
som nog så stora vara plär,
att de av ättens egenheter
ärvt mera än vad smakligt är.*

*Med lånta fjädrar de sig pryda,
och dagens mod är deras gud,
vars ofta löjligt vrånga bud,
de i sin blindhet troget lyda.*

*Med munnen full och hjärnan pumpad
idissla de, vad andra tänkt,
och nötta frasens smuts sig stänkt
på deras själ, som är försumpad.*

*Med skumma bilckar och med hjärtan kalla
de vuxit fast vid jordelivets grus
likt näcken, som sig vigt vid vågens brus.
O när, o när skall deras bojor falla?*

*De bojor, som de själva smidit
av egennyttans hårda stål
vid galenskapens röda båt
och sedan burit dem och lidit.*